

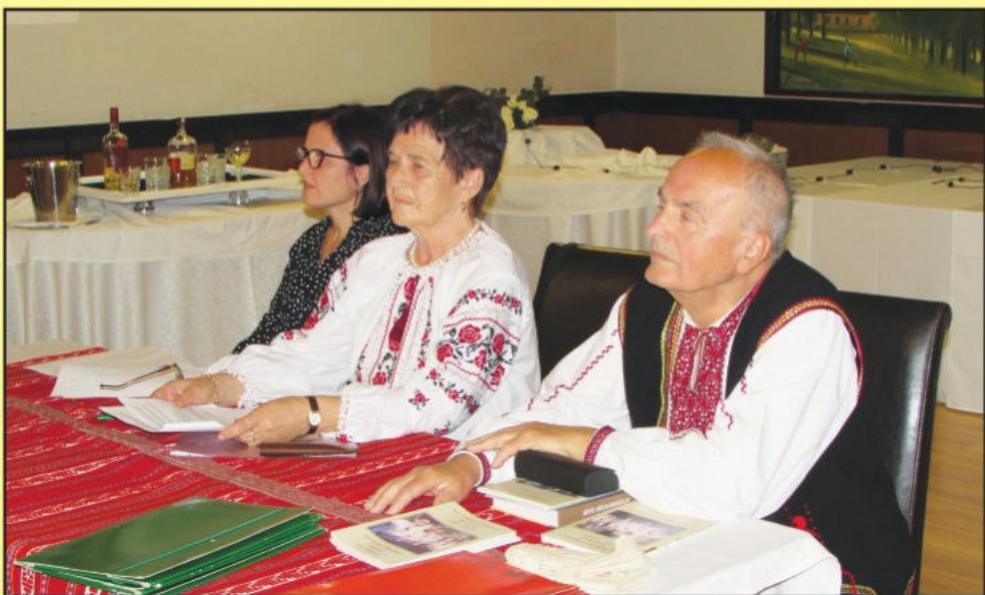
MISLI S DUNAVA

ДУМКИ З ДУНАЮ

VUKOVAR - ВУКОВАР

2023.

З ліва на право Анастазія Коняревич, Меланія Пап и Нікола Пап на 30. роцніці КД Русинох Винковци

КД Руснацох Осиек на 40. роцніці Дружства

MISLI S DUNAVA

Ljetopis Saveza Rusina Republike Hrvatske

25

ДУМКИ З ДУНАЮ

Літопис Союзу Русинох Републики Горватской

VUKOVAR – ВУКОВАР
2023.

MISLI S DUNAVA – ДУМКИ З ДУНАЮ

Nakladnici – Видавцe

Savez Rusina Republike Hrvatske – Союз Русинох Републики Горватской
Certis d.o.o. Cerna – Цертис д.о.о. Церна

Za nakladnika – За видавателя

Dubravka Rašljanin – Дубравка Рашлянин

Urednica – Редакторка

Vera Zelinac – Вера Зелинац

Uredništvo – Редакция

Ahnetka Balatinac, Ljubica Hrahač, Manuela Dudaš, Lesya Mudri, Vladimir Provič i Vera Zelinac
Агнетка Балатинац, Любица Гаргай, Мануела Дудаш, Леся Мудри, Владимир Провчи и Вера Зелинац

Lektori – Лекторе

Marija Vulić (rusinski jezik) i Andreja Magoč (hrvatski jezik)
Мария Вулич (руски язык) и Андрея Магоч (горватский язык)

Fotografije – Фотографиј

Ahnetka Balatinac, Zvonko Kostelnik, Vera Pavlović, autori tekstova i arhiv „Nove dumke“
Агнетка Балатинац, Звонко Костелник, Вера Павлович, авторе текстох и архива „Новей думки“

Naslovna stranica – Насловни бок

Zvonko Kostelnik: Puske obлечиво у стајмней постановки Музеја Винковци
Звонко Костелник: Русланска народна ношња у сталној поставци музеја Винковци

Posljednja stranica – Остатнї бок

Zvonko Kostelnik: Okrugli stol u Orahovici
Звонко Костелник: Округли стол у Ораховици

Grafička priprema – Компјутерски обробок

Tiskara Soldo Vukovar – Друкарня Солдо Вуковар

Tisak – Друкарня

Certis d.o.o. Cerna – Цертис д.о.о. Церна

Tiskanje potporučje – Друковане помага

Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske
Совит за национални меншини Републики Горватской

ISBN 978-953-7767-07-5

Društvo i politika

Дружтво и политика

ВИБЕРАНКИ ЗА ЧЛЕНОХ РАДОХ И ПРЕДСТАВИТЕЛЬОХ НАЦИОНАЛНИХ МЕНШИНОХ У РЕПУБЛИКИ ГОРВАТСКЕЙ

У Републики Горватской 7. мая того року отримани виберанки за членох радох националних меншинох и представительох националних меншинох у єдинкох локалней и подручнай (регионалней) самоуправи.

Право на виберане членох радох и представительох националних меншинох одредзує ше согласно зоз одредбами уставного закона зоз хторим ше ушорюю права националних меншинох. Члени радох и представитеље националних меншинох вибераю ше зоз тайним гласованьем на мандат од штири роки.

Право вибераня членох радох лёбо представительох националних меншинох маю горватски державянє зоз навершеним 18-им роком живота хтори у регистру вибераочох уписани як припаднїки националней меншини хтора ма право на раду односно на представителя у єдинки и хтори маю приявене место пребуваня на подручу єдинки у хторей ше витворюю виберанки.

Право же би бул виберани за члена ради, односно за представителя националней меншини ма горватски державян хтори на дзень подношения предкладу лїстини кандидатох односно кандидатури компетентному виберанковому повереніцтву ма навершени 18 роки и уписани є до регистру вибераочох як припаднїк националней меншини хтора ма право на раду односно представителя у єдинки и ма приявене место пребуваня на подручу єдинки у хторей ше витворюю виберанки.

Виберанки за членох радох и представительох националних меншинох розписує Влада Републики Горватской.

Право предкладаня лїстинох кандидатох и кандидатури маю здруженя хтори основани пре защиту националних меншинох, односно здруженя чия цильна група национална меншина чийо припаднїки вибераю членох ради лёбо представителя националних меншинох хтори на дзень ступаня на моц одлуки о розписанованию виберанкох уписани до Регистру здруженъох Републики Горватской.

Право предкладаня лїстинох кандидатох односно кандидатура, согласно одредбом уставного закона зоз хторим ше ушорюю права националних меншинох, ма:

- у општини – найменей 20 припаднїкох националней меншини – вибераочох зоз подручна општини
- у городу - найменей 30 припаднїкох националней меншини – вибераочох зоз подручна городу
- у жупаниї и Городу Загребу - найменей 50 припаднїкох националней меншини – вибераочох зоз подручна жупаниї.

Кед лістину кандидатох предклада здружене националней меншини, у предкладу ше обовязно наводзи назва здруженя националней меншини на способ и на языку на хторим су уписаны до регистру здруженя.

Кед лістину кандидатох предкладаю припадніки националней меншини у предкладу за каждого предкладателя наводза meno и презвиско предкладателя, национальносць, адресу места пребуваня, число особней карти, место дзе є видата и подпись предкладателя.

Предкладатель лістини кандидатох може предложиць у:

- општини - найвецей 10, а найменей 6 кандидатох
- городу - найвецей 16, а найменей 8 кандидатох
- жупаниі односно Городу Загребу - найвецей 25, а найменей 13 кандидатох.

У Републики Хорватской руска национальна меншина на тих виберанкох мала право на **представителя у Городу Загребу** дзе **вибрани Михайло Тимко**, його заменіца **Мария Блотней**, а предкладатель бул Союз Русинох РГ.

За Раду у Вуковарско-сремской жупаниі були двоме предкладателе, Союз Русинох РГ и Дружество Руснак.

Вибрани 23 члени: Звонко Костелник, Зденко Бурчак, Славко Ждиняк, Мирослав Дітко, Звонко Грубеня, Томислав Рац, Антун Гарди, Звонко Мудри, Мирко Дорокази, Ярослав Медеши, Оленка Бики, Мийо Шайтош, Деян Джуджар, Даниел Вашаш, Мирослав Колбас, Соня Папуга, Янко Сопка, Наталия Барна, Звонимир Мудри, Наталия Гнатко, Златко Медеши, Ивона Гнатко и Звонимир Барна.

За Раду руской националней меншини Городу Вуковару тиж так були двойо предкладателе, КУД Осиф Костелник и Дружество Руснак. Вибрани 15 члени: Мирослав Дітко, Зденко Бурчак, Зденко Ждиняк, Любица Гаргай, Наталия Барна, Звонимир Барна, Мирко Дорокази, Кирил Надьордь, Владимир Бучко, Владо Рагай, Мария Закалюк, Оленка Бики, Ліляна Шибалич, Борис Гача и Марияна Джуджар.

За Раду руской националней меншини Општини Богдановци були двойо предкладателе, КУД Яким Гарди и Дружество Руснак. Бибрани 10 члени: Томислав Рац, Звонко Костелник, Янко Сопка, Михайло Голик, Яким Вашаш, Звонко Шовш, Деян Джуджар, Даниел Сегеди, Блаженка Медеши и Мирко Тиркайла.

За Раду руской националней меншини Општини Томповци предкладатель було КУД Яким Говля и вибрани 10 члени: Марија Бучко, Деян Лікар, Борис Бучко, Звонко Мудри, Витомир Чордаш, Славко Ждиняк, Витомир Хома, Соня Папуга, Владислав Хома и Михаел Сабадош.

На конституцыйных сходзкох за предсидателя Ради руской наци-

налнай меншини ВСЖ выбраны Звонко Костелник, а його заменік Мирослав Дітко. За предсідателя Ради рускей національнай меншини Городу Вуковару выбраны Зденко Бурчак, а за заменіка Мирослав Дітко. У Ради рускей національнай меншини Општини Богдановци за предсідателя выбраны Звонко Костелник, а за його заменіка Янко Сопка, а у Ради рускей національнай меншини Општини Томповци за предсідательку выбрана Мариєста Бучко, а за заменіка Деян Лікар.

Марияна Джуджар

NOVI SAZIV SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE I NOVI PREDSJEDNIK TIBOR VARGA

**Tibor Varga – novi
predsjednik Savjeta za
nacionalne manjine RH**

Na svojoj 234. sjednici održanoj 13. srpnja 2023. godine Vlada RH imenovala je novog predsjednika, potpredsjednike i članove Savjeta za nacionalne manjine RH. Šesti saziv ovog krovnog tijela manjinske politike u Hrvatskoj nakon što je ova institucija uvedena Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina 2002. godine.

Temeljem provedenog postupka po objavljenom javnom pozivu, novim predsjednikom Savjeta za nacionalne manjine imenovan je Tibor Varga, potpredsjednicima Milan Vukelić i Vladimir Ham, a članovima Vladimir Ham, njemačka nacionalna manjina, Darko Šonc, slovenska nacionalna manjina, Ishak Hodžić, bošnjačka nacionalna manjina, Zorica Velinovska, makedonska nacionalna manjina, Zvonko Kostelnik, rusinska nacionalna manjina, Branka Baksa, slovačka nacionalna manjina, Tibor Varga, mađarska nacionalna manjina, Zoran Ferber, židovska nacionalna manjina, Milan Vukelić, srpska nacionalna manjina, Marija Meleško, ukrajinska nacionalna manjina, Bruno Beljak, austrijska nacionalna manjina te Danilo Ivezić, crnogorska nacionalna manjina. Članovi Savjeta za nacionalne manjine po funkciji su i svi zastupnici nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru.

Novi predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Tibor Varga na toj dužnosti zamijenio je dugogodišnjeg predsjednika Aleksandra Tolnauera koji je u travnju ove godine otisao u mirovinu.

Tibor Varga rođen je u Batini 1963. godine. Diplomirao je na Hoteljerskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci. Godinama je radio u realnom sektoru, posebno turističkoj privredi. 2007. godine bio je nezavisni kandidat za zastupnika mađarske nacionalne manjine u Hrvatskom saboru. Od 2008. godine radi u Stručnoj službi Savjeta za nacionalne manjine na poslovima stručnog savjetnika, a od 2013. godine kao zamjenik predstojnika. Od 2011. godine stalno je biran za člana Vijeća mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba. Sabor Republike Hrvatske imenovao ga je 2020. godine za člana Povjerenstva za rad po pritužbama u Ministarstvu unutarnjih poslova. Sustavno prati rad i djelovanje udruga i ustanova nacionalnih manjina (posebno kroz programe kulturne autonomije) i jedan je od najkompetentnijih poznavatelja proble-

matike nacionalnih manjina, posebno uključujući i sve njihove specifičnosti.

Savjet za nacionalne manjine osnovan je Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina usvojenom 2002. godine radi sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu Republike Hrvatske, a osobito radi razmatranja i predlaganja uređivanja i rješavanja pitanja u vezi s ostvarivanjem i zaštitom prava i sloboda nacionalnih manjina. Savjet surađuje s nadležnim državnim tijelima i jedinicama lokalne samouprave, vijećima nacionalnih manjina, odnosno predstavnicima nacionalnih manjina, udrugama nacionalnih manjina i pravnim osobama koje obavljaju djelatnosti kojima se ostvaruju manjinska prava i slobode. Savjet, prema Ustavnom zakonu, ima pravo predlagati mјere za unaprjeđenje položaja nacionalnih manjina u svim područjima bitnim za život manjina. A posebna uloga Savjeta odnosi se da raspoređuje sredstva koja se u državnom proračunu osiguravaju za potrebe nacionalnih manjina, posebno za programe kulturne autonomije.

To je po nekim mišljenjima možda i najznačajnija uloga Savjeta. Tako je npr. za programe kulturne autonomije nacionalnih manjina u 2023. godini ukupno prijavljeno 1.221 programa od strane 108 udruga ili ustanova nacionalnih manjina. Od toga je prihvaćeno 1113 programa, 104 udruge i to za 71 program informiranja, 77 programa izdavaštva, 439 programa kulturnog amaterizma, 562 programa kulturnih manifestacija te programe koji proizlaze iz bilateralnih sporazuma. Ukupno je za programe kulturne autonomije nacionalnih manjina predviđeno skoro 8 milijuna eura (blizu 60 milijuna kuna) što u odnosu na prošlu godinu predstavlja povećanje od oko 20 posto.

Raspored sredstava zasigurno je izuzetno važna funkcija Savjeta (u kojoj je Savjet proteklih godina pokazao i značajnu kvalitetu svoga rada), ali dakako područje njegova rada i njegov društveni i politički značaj daleko su širi, a što je posebno važno i neki eksperti i neki njegovi neposredni dionici smatraju kako ta područja i funkcije Savjeta treba dalje širiti i razvijati te da su neka važna pitanja manjinske politike u njegovom radu do sada bila nedovoljno prisutna.

Nova promišljanja i zadaci pred Savjetom u jednom nedavnom intervju navjestio je i sam novoimenovani predsjednik Savjeta Tibor Varga. Iako, naravno, ističe da novi saziv Savjeta tek treba utvrditi smjernice i program svoga rada, nesumnjivo je da će u budućem radu Savjeta biti značajno zastupljena pitanja daljnog unapređivanja implementacije Ustavnog zakona, boljeg funkcioniranja vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, borba za

očuvanje stečenih prava, unapređivanje medijske politike prema nacionalnim manjinama itd.

No, nema sumnje da će jedno od krucijalnih pitanja s kojima će se suočiti Savjet u narednom mandatu, a vjerojatno i dugoročno biti problem suočavanja s padom udjela nacionalnih manjina u stanovništvu te očuvanjem njihovih prava koje bi u nekim aspektima upravo zbog toga mogla biti dovedena u pitanje, odnosno izložena određenoj redukciji.

„Vezano uz drastičan pad učešća nacionalnih manjina u ukupnom stanovništvu, od donositelja odluka na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini očekujemo da brojevi ne budu presudni uvjet za ostvarivanje prava, ako su ta prava prije korištena, odnosno ako je pojedina manjina ostvarivala to pravo.

Članovi Savjeta za nacionalne manjine

Tibor Varga – drugi s desne strane

Savjet za nacionalne manjine zagovornik je pristupa da se ta prava i dalje primjenjuju u smislu vrste stečenih prava bez obzira na promijenjene okolnosti kretanja broja stanovnika i pripadnika nacionalnih manjina. Republika Hrvatska imala je takva iskustva sa skupinama koje kolokvijalno nazivamo stare nacionalne manjine koje su prava naslijedile iz bivše države i ta prava nisu reducirana već su u hrvatskom zakonodavstvu utvrđena kao stečena, trajna prava. Isti bi princip sada trebalo prilagoditi ostalim nacionalnim manjinama.“, poručuje na kraju novoimenovani predsjednik Savjeta za nacionalne manjine Tibor Varga i time jasno najavljuje važan okvir budućeg djelovanja Savjeta za nacionalne manjine.

Zvonko Kostelnik

РАЗГОВОР С ПОВОДОМ

Intervju: prof. Zvonko Kostelnik, član Savjeta za nacionalne manjine iz redova rusinske nacionalne manjine i tajnik Saveza Rusina Republike Hrvatske

Vijeća i predstavnici nacionalnih manjina kao dio lokalne i područne samouprave vrlo su važni za bolje funkcioniranje lokalnih multietničkih zajednica i to u korist i manjine i većine. Zato je i važno povećanje njihovih kapaciteta za bolje upravljanje i sudjelovanje u kreiranju lokalnog napretka, a tako i cijele Hrvatske što kod nas nije često slučaj. Mnoge probleme s kojima se pripadnici manjina susreću i ne znamo jer se o njima nedovoljno govori i u medijima i u široj političkoj javnosti. Komunikacija s drugim manjinskim kulturama i s hrvatskom kulturom nije dovoljno razvijena. Kulturne djelatnosti manjina općenito pobuđuju slab interes u kulturnom životu Hrvatske, što bi se trebalo promijeniti, a u tome bi se i manjine trebale angažirati.

Prošlo je nekoliko mjeseci od 6-ih po redu izbora za vijeća i predstavnike nacionalnih manjina, po mnogima jednog od ključnih instituta manjinske politike u hrvatskom društvu. Uglavnom je trebalo biti završeno i njihovo konstituiranje tih tijela i početak njihova novog radnog mandata. Kako ocjenjujete održane izbore? Očekujete li napredak u dalnjem funkcioniranju ovih važnih tijela manjinske samouprave?

U izborima za članove vijeća i predstavnike nacionalnih manjina održanih 2023. godine rusinska nacionalna manjina birala je svoja vijeća za Vukovarsko-srijemsку županiju, Grad Vukovar te općine Bogdanovci i Tompojevci. U svim vijećima je u zakonskom roku održano konstituiranje i početak novoga radnog mandata. Zadovoljni smo s jedne strane što nismo izgubili ni jedno vijeće u Vukovarsko-srijemskoj županiji, a nezadovoljni izlaskom naših birača, iako je ona iznosila oko 18 posto što je osjetno iznad hrvatskog prosjeka. Po mom mišljenju nacionalna TV nije dovoljno posvetila programskog sadržaja za manjinske izbore kao što je to slučaj s drugim izborima, a premalo je bilo i biračkih mjesta. Naša očekivanja su u napretku suradnje s lokalnim i regionalnim vlastima, da pružamo savjetodavnu podršku i da se zalažemo za ostvarivanje manjinskih prava i interesa, ali i da aktivno sudjelujemo u vođenju lokalnih poslova koji se ne odnose samo na manjine, što u pojedinim slučajevima nije tako. Financiranje nije jednako po županijama i općinama pa bi i tu trebalo promjena jer nisu sve općine i gradovi jednaki sa svojim prihodima.

To su bili ujedno i prvi izbori nakon što su objavljeni rezultati popisa stanovništva i značajnog pada ukupnog stanovništva, ali još više i udjela naciona-

Inih manjina. Koliko su i kako ta kretanja utjecala na manjinsku problematiku odnosno ostvarivanje manjinskih prava?

PORAŽAVAJUĆI REZULTATI POPISA

Objavljeni rezultati popisa stanovništva koji su rezultirali značajnim padom ukupnog stanovništva u Republici Hrvatskoj pa tako i smanjenjem broja pripadnika nacionalnih manjina, dosta su utjecali na manjinsku problematiku jer smanjenjem broja pripadnika nacionalne manjine neke su nacionalne manjine u pojedinim sredinama izgubile svoja prava na vijeća ili predstavnike u lokalnoj i regionalnoj samoupravi, a time i ostvarivanje manjinski prava.

Popisu stanovništva iz 2001. godine broj pripadnika rusinske manjine bio je 2337, a po popisu iz 2021. godine taj broj je 1343 što je za 40% manje. Nažalost, po podacima popisa za Osječko-baranjsku županiju nemamo više pravo na svog predstavnika u toj županiji što je konkretni pokazatelj negativnih rezultata popisa, odnosno smanjenja broja pripadnika rusinske nacionalne manjine u toj županiji.

Takvi rezultati su za našu manjinu poražavajući. Suočavamo se s nedostatkom stručnog kadra u kulturnom amaterizmu, u aktivnostima na očuvanju kulturne baštine i tradicijske kulture kao i u obrazovanju na materinskom jeziku. Rusini su u najvećem broju naseljeni u Vukovarsko-srijemskoj županiji i to oko 90% populacije. Većinska rusinska naselja su Petrovci u Općini Bogdanovci i Mikiševci u općini Tompojevci, a značajan broj nas je u gradu Vukovaru i to je jedan od pozitivnijih aspekata za opstanak vrlo malog broja pripadnike naše manjine.

Kako prevazići i neutralizirati te negativne rezultate popisa, posebno kada je u pitanju jedna relativno mala nacionalna manjina kao što je rusinska?

Manjinska se vijeća mogu birati u svakoj administrativnoj jedinici u kojoj živi najmanje 1.5% pripadnika određene nacionalne manjine ili alternativno ukoliko u njoj živi bar 200 osoba pripadnika manjine u općini ili gradu i 500 osoba u županiji. Možda bi zakonski okvir broja pripadnika malih

manjina trebalo promijeniti pa da mogu sudjelovati u izboru manjinskih vijeća i predstavnika s manjim brojčanim pragom.

DOBRO ORGANIZIRANA MANJINA

Kako i koliko rusinska nacionalna manjina u aktualnoj situaciji ostvaruje svoje programe kulturne autonomije? Koji su vam najznačajniji projekti, koji najizraženiji problemi?

Iako relativno malobrojna nacionalna manjina, Rusini su tradicionalno dobro organizirani za realizaciju različitih kulturnih programa. Naša krovna organizacija je Savez Rusina Republike Hrvatske sa sjedištem u Vukovaru, koja izdaje časopis Nova dumka i dječji časopis Vjenčić. Godišnje objavljuje nekoliko knjiga o rusinskoj kulturi i tradiciji te organizira nekoliko kulturnih manifestacija među kojima je i središnja manifestacija Rusina Republike Hrvatske – Petrovačko zvono u Petrovcima. Tu su još i ljetne škole rusinskog jezika i kulture za osnovnu i srednju školu koje se organiziraju više od 50 godina, Etnografska zbirka Rusina koja je jedina u RH. Pored Saveza Rusina, različite kulturne programe, izdavaštvo i informativnu djelatnost organiziraju i samostalna kulturna društva, čije je djelovanje važno za očuvanje lokalnih običaja i tradicije. Međutim, sve je manje mladih koji bi se zainteresirali za rad na kulturnom amaterizmu i programima kulturne autonomije.

Nemate državu maticu, ali imate li međunarodnu, regionalnu suradnju?

Vukovarsko-srijemska županija započela je projekt „Dunav nas spaja“, program prekogranične suradnje Hrvatske i Srbije s ciljem jačanja institucionalnog povezivanja nacionalnih manjina u pograničnom području kroz kulturnu razmjenu, obogaćivanje turističke ponude te kroz izvođenje zajedničkih aktivnosti kojima su nosioci nacionalne manjine, a projekt traje do 2027. godine. Nadamo se da kroz ove programe i aktivnosti naša manjina može promovirati kulturnu i turističku ponudu Rusina te potaknuti aktivno povezivanje i međusobnu komunikaciju u svrhu informiranja šireg kruga pripadnika rusinske nacionalne manjine s prekograničnog područja u kojima žive Rusini. To bi trebalo omogućiti uspostavljanje učinkovite međusobne suradnje na promociji zajedničke kulturne baštine.

Za svaku nacionalnu manjinu važna je ukorijenjenost i prenošenje nacionalnog identiteta i nacionalne kulturne tradicije na mlađe naraštaje? Koliko

vaša nacionalna manjina u tome uspijeva? Kakav je interes među mladima? Kako taj interes dodatno ojačati i razviti?

Nažalost, sve je manje mlađih koji bi se zainteresirali za rad na kulturnom amaterizmu i kulturnoj autonomiji. Prenošenje nacionalnog identiteta vrlo je važno pogotovo kod djece predškolskog i školskog uzrasta. Pripadnici naše nacionalne manjine izučavaju materinski jezik po modelu C – njegovanje jezika i kulture. Na takav način pokušavamo usaditi vrijednosti naše nacionalne manjine, a pogotovo preko ljetnih škola koje Savez Rusina RH organizira svake godine. Interes mlađih nije u onakvoj mjeri u kojoj bismo željeli, ali ipak pokušavamo pojedine mlade pridobiti da sudjeluju u našim programima u nadi da će se i drugi priključiti.

INTERES MLADIH OPADA

Na pragu smo nove školske godine. Obrazovanje je važan činitelj ostvarivanja manjinskih prava. Kakva je situacija na tom planu kada je u pitanju vaša nacionalna manjina?

Pripadnici rusinske nacionalne manjine svoje ustavno pravo na odgoj i obrazovanje ostvaruju njegovanjem jezika i kulture po modelu C i posebnim oblicima nastave tj., ljetnim školama. Ljetna škola Rusina Republike Hrvatske, osobit je, specifičan oblik odgojno–obrazovne nastavne, u prvom redu namijenjen djeci kojima nije organizirana nastava materinskog jezika u školama. U Republici Hrvatskoj ne postoji niti jedna srednja škola s nastavom na rusinskom jeziku (zbog domicilne raspršenosti, malog broja učenika, nedostatka kadrova i inih razloga). Cilj je ove škole očuvanje nacionalnog identiteta rusinske nacionalne manjine, dok su osnovni zadaci sadržani u sljedećim točkama: učenje materinskog rusinskog jezika, upoznavanje sa sadašnjošću i prošlošću rusinskog naroda, dakle s nacionalnom poviješću, kulturnim naslijeđem te dostignućima u znanosti i umjetnosti, njegovanje i razvijanje nacionalne kulture i razvijanje stvaralaštva na nacionalnom jeziku i uopće stvaralaštva u okviru nacionalne kulture.

Vlada je nedavno imenovala i novi saziv Savjeta za nacionalne manjine, krovnog tijela ostvarivanja manjinske politike u hrvatskom društvu kojega ste i vi opet član. Kako gledate na ulogu Savjeta i što bi po vama trebali biti njegovi prioriteti u budućem djelovanju?

Savjet je krovno tijelo nacionalnih manjina koji povezuje institucije i interese nacionalnih manjina na državnoj razini. To je tijelo koje se bavi cjelovitom

manjinskom problematikom u okviru Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i svih ostalih zakona koji se tiču nacionalnih manjina. Savjet je do sada puno učinio za pripadnike nacionalnih manjina, udruga i ustanova nacionalnih manjina u ostvarivanju kulturne autonomije iz područja informiranja, izdavaštva, kulturnog amaterizma i kulturnih manifestacija, programa koji proizlaze iz bilateralnih sporazuma i ugovora, ali i u rješavanja pitanja u svezi s ostvarivanjem i zaštitom prava i sloboda nacionalnih manjina. Po meni bi prioriteti budućeg djelovanja Savjeta trebali biti još značajnije fokusirani na unapređenje rada vijeća i predstavnike nacionalnih manjina. Znamo da su izbori održani 7. svibnja 2023. godine, a da upisi u Registar vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina još nisu u potpunosti realizirana, a pravna osobnost i prepostavke za rad stječu se upisom u spomenuti registar.

JAČATI MANJINSKE KAPACITETE

Često ističemo kako su manjine bogatstvo svakog pa naravnog i hrvatskog društva, ali čini se da te vrijednosti u našem društvu ipak nisu dovoljno osvijestene i da manjine, da tako slikovito kažemo, imaju puno više problema nego što zaslužuju. Postoji li dovoljna svijest o benefitima koje nacionalne manjine donose za bolje, efikasnije i produktivnije funkciranja hrvatskog društva? Kako te odnose i probleme mijenjati, kako razvijati kulturu tolerancije tako važnu i za manjine, ali i za društvo u cijelini?

Isticati da su nacionalne manjine bogatstvo Hrvatske uvriježilo se samo kada je najpotrebnije, prilikom izbora, a poslije se to na neki način zaboravlja. Među značajne europske standarde spada i dobro uređena lokalna i regionalna samouprava i sudjelovanje građana u donošenju odluka što predstavlja visoku razinu demokracije i dobrog upravljanja. Kroz takav proces, ostvaruje se i jedan od najvažnijih principa manjinske politike, a to je integracija pripadnika manjina u različite segmente političkog i društvenog života lokalne zajednice. Vijeća i predstavnici nacionalnih manjina kao dio lokalne i područne samouprave vrlo su važni za bolje funkciranje lokalnih multietničkih zajednica i to u korist i manjine i većine. Zato je i važno povećanje njihovih kapaciteta za bolje upravljanje i sudjelovanje u kreiranju lokalnog napretka, a tako i cijele Hrvatske što kod nas nije često slučaj. Mnoge probleme s kojima se pripadnici manjina susreću i ne znamo jer

se o njima nedovoljno govori i u medijima i u široj političkoj javnosti.

Komunikacija s drugim manjinskim kulturama i s hrvatskom kulturom nije dovoljno razvijena. Kulturne djelatnosti manjina općenito pobuđuju slab interes u kulturnom životu Hrvatske, što bi se trebalo promjeniti, a u tome bi se i manjine trebale angažirati.

Autor: Stojan Obradović

Kultura i prosvjeta

Култура и просвита

30 РОКИ РОБОТИ КД РУСИНОХ ВИНКОВЦІ

Того року наплонєли ше 30 роки існовання КД Русинох у Винковцях. О снованню Дружтва и роботи терашня предсідателька Мелания Пап на святочній академії отриманей 14. октября у винковським готелу Адмірал поднєсла каратки звит.

У кратким здогадованю на прейдзену драгу треба ше варзиц на початки пред трицєц роками и ініціаторах снованя Дружтва у Винковцах. Ініціаторе були Дюра Гаргаї и Мелания Пап. Дюра Гаргаї покончел шицки адміністриаційни роботи коло снованя Дружтва, а Мелания Пап у горду анимировала Руснацох же би ше Дружтво могло основац. КД Русинох основане 22. мая 1993. року.

У сновательній групі теди були:

- Дюра Гаргаї
- Василь Сикорски
- Гавриїл Такач
- Евгения Барич
- Владимир Крайцар
- Мирослав Киш
- Нєгован Старек

Нове Дружтво у Винковцах прияте зоз симпатиями. У початку нє мало своє просториї та хасновало просториї КУД „Шумари“, а од 1998. року по нєшкада хаснує просториї 1. месного одбору Лениє у Винковцах.

Кед ше розпатра околносци вязани за простор у городу, Никола Пап у своїм огляднуцу на роботу Дружтва од 1993. по 2008. рок наводзи же у час кед Дружтво було так повесц подквартельош КУД „Шумари“, шедзиско КД Русинох було у Глаголяшкей улічки на числу 12. Були то часи кед ище нє мали ніяки свой резквизити и у нєвигодних условийох

Наступ на культурній манифестації „Миклошевци 2023“

мали моцну дзеку же би обстали. Златко Довгань, дипломовани правнік, ангажував ше на винаходзеню рашэння и так Дружтво од 1998. року по нешка хаснує просториі МО Ленис у Вінковцах.

Председателі Дружтва були:

1. Дюро Гаргай
2. Даниэл Перунски - 2 манадати
3. Никола Пап
4. Мирко Колбас
5. Мелания Пап - тершня председателька.

Дружтво обляпя старшу популяцыю и ма два секціі: хорску и музичную секцию.

Хорска секция на початку мала коло 20 членох, у перши час до хору були уключены Руснацы вигнаны зоз Петровцах и Миклошевцах зоз змесценем у вибеженским населеню „Блаце“ и у „Доме пензіонерох“. После их врацаня дому, у хору остало коло 15 особи. Дружтво мало непрерывни проблем зоз фаховим водзенем хору, бо на тих про-

У Райовим Селу на культурені манифестції „Обичаї нашого народу“

сторох нєт анї єдней музично школованей особи хтора позна руски язик и мелос.

Перши фахови руководитель бул Тарас Станковей зоз України, професор на Черніговским университету, хтори на поволанку теди Союзу Русинох и Українцох РГ пришол до Загребу у надїї же у нас найдзе прави професийни хори од 20-30 особи, ал€ ше тоти обчекованя нє зисцели, та остал лем даскельо мешаци.

Друга водителька хору була Любка Сегеди Фалц у периодзе од 1995. по 2003. рок. Фалцова була учителька по фаху и мала искусства зоз водзенью хорскога шпиваня. Хор шпивал єдногласно, а зоз забуца були вицагнути велї стари руски шпиванки.

По одходу Любки Сегеди Фалц, хор од 2003. по 2006. р. водзел Никола Пап, хтори нє ма музичну приготовку, та хор стагнировал и далёй ше тримал єдногласного шпиву.

Зоз приходом Зорана Циковца за диригената 2006. року, хор почина напредовац, уводзи ше двогласне шпиванє. Вон длugo водзел хорску скцию, а тараз хор превжгал Деян Циковац, його син.

Означоване 30. році діяльності Дружтва

Літературна діяльність

У Дружтве були особи хтори ше роками бавели зоз писаньом, та було и природно превжац на себе и видавательни проєкти.

У видавательней діяльності ше тиж опробовало, та друковало даскельо кнїжки: „Монографию 20 роки Дружтва“, Збирку писньох Любки Сегеди Фалц „Класки“, „Страдане Руснацох у Отечественей войни 1991/92“ автора Николи Папа, збирку поезиј Йозафата Колбаса „Дакус думки, дакус слова“. Видавательни проєкти Дружтва софинансовл Совет за национални меншини РГ.

Бали - забавни вечари

Бали були єдна од формох активносцюх Дружтва на котрих указана активнсц членох. Окрем хорскей наступала и літературна секция. Бали организованы скорей Вельконоцного посту, а од 1996. по 2008. рок отимани 13 бали.

З музичногп боку видани даскельо ЦД-и зоз народними шпиванками.

Наступ на тогорочним 51. „Петровским дзвону“

Контакти зоз старим краjom

Уж на початку своєй діяльносци КД Русинох зоз Винковцох 1994. року принесло дагварку зоз Руснацами у Словацкей, зоз места Зубне, о медзисобним сотрудніцтве. Дружтво зоз Зубного наступело 1994. року у Винковцох, у просторе Мадярской школи пред числену публику. КУД Русинох з Винковцох два раз наступело у Словацкей, раз на фестивалу у Свидніку и раз у Бердайове, старим руским городзе ошпиваним у народних писньох. Направени и одход до Перемишлю, дзе гледали „просту дражку з Перемишля до Львова“. Були то шведоченя щезованя Руснацох у Словацкей. У грекокатоліцкох церквох служена Служба Божа на сатрославянским, а наказовало ше на словацким языку, у Прешове Служба Божа ше служи лем на словацким языку. Дружтво обишло и места зоз руским жительством у Польской, Дуклю и Перемишель, у хторим ше находзи и грекокатоліцка катедрала. У Мадярской члени КД Русинох Винковци обишли места Комлошка, Токай – познати по вину, Шаршо-Патак – твердиню Ракоцийовых и Мария Повчу дзе участвовали на Служби Божей Йоана Златоустого, служену на мадярским языку. У України нащивели Ужгород.

Останї 5 роки робота була очежшана пре обставини пандемиї вируса корона и забраненого зазберованя у векшим чишле, та ше проби ридше отримовали. Дружтво ше дзечнє одволовало на шицки поволанки и наступало на веліх манифестацийох. Року 2021. нащивели Батину у

Барані и памятнік страдалим борцом зоз України у Другей шветовей войни. На Сримским фронту страдало теди коло 2000 воякох.

Спрам терашніх обставинох, после трицец роках иоснованя Дружтво не ма подросток и будучносц не цалком шветла.

Вера Зелинац

Жридло: кніжка Николи Папа „КД Руснацох и Українцох 1993/2008“ , Винковцы 2008.

Звіт о роботи Дружства на Святочнай академії у Винковцох 20023.

ОТВОРЕНА СТАЄМНА ПОСТАНОВКА РУСКОГО НАРОДНОГО ОБЛЄЧИВА У ГОРОДСКИМ МУЗЕЮ ВИНКОВЦІ

Красни ювілей як цо то тогорочна 30-рочніца иоснованя КД Русинох Винковци, означена 8. новембра з отвераньом стаємней вистави руского народного облечива.

Ініціатива за доставане тирвацей постановки у винковським музею длугока вецей роки, а настала зоз двох причинох.

Ідея настала у нащиви Етнографскому музею у Будимпешти дзе ше може видзиц народне облечиво шицких народах историйней Угорской, дзе окрем мадярского ище виложене и горватске, бунівацке, румунске и руске народне облечиво.

Предсідалька Дружства Мелания Пап ма нашлідзене руске брокатове облечиво од своій мацери Любіци Павлович, народзеней Надьордь. По думаню Мелнії Пап, тото облечиво будзе найсигурнейшэ кед го подаруе Музею у Винковцох, установи основаней за чуване народного облечива народах Славонії и западнаго Сриму.

По прилапіванию такей ідеї за водітельку тога проекту одредзена кустоска Мія Сидоров. На вельку радосц Руснацох зоз Винковцох постановка докончена и отворена.

Члени КД Русинох Винковци дзечне ше уключели до проекту, од велькай помоцы була Надя Гарди, Мірко и Яка Колбас подаровали коліску, Любіца Гаргай з Вуковару подаровала комплетне блишове облечиво, а Томіслав Рац зоз Петровцох подаровал часци народнаго

Члени КД Винковци на отвераню стаємнай постановки руского облєчива у Городским музею Винковци

облєчива.

Шицьки експонати автентични и датую зоз штредку 20. вику, коло 1950. року.

Предсидателька КД Русинох Винковци подзековала роботніком Музею на їх закладаню коло тей постановки у надїї же будзе отворена велї роки.

Вера Зелинац

Жридло: Бешеда подзекованя Меланиї Пап на отвераню вистави

КУЛТУРНО-УМЕТНІЦКЕ ДРУЖТВО „ЯКИМ ГОВЛЯ“ У 2023.р.

Миклошевске Културно-уметніцке дружтво „Яким Говля“ и далей медзи найактивнейшима рускима дружтвами у Горватской, а свою репутацию Дружтво потвердзело през рижни активносци и наступи хторых просеково през цали рок було найменей два мешачно. У Дружтве найактивнейша **Женска шпивацка група** котру водзи Ана Бучко. Група свой квалитет, активне закладане на хасен валалскай заедніци и доприношэнне рускай культуры потвердзюе през числени наступи и остварени рижни сотрудніцтва з другими дружтвами.

Старша фолклорна група под руководством Виолеты Гирйовати у таким составе роби други рок, а у групи танцу ю штредньюшколцы зоз Миклошевцах и сущедних Томповцах. Млади барз заинтересованы за нови танци, робя з ентузіазмом и приноша до Дружтва позитивну енергію. Почеккосци у роботи, традицыйно, коло организаций и отrimованя пробох, але попри того, квалитет своеі роботи млади танечніki указую на численных програмах, а того року мали вкупно дзешиц танечні наступи. Окрем танцу, при младих ше пестуе и соло шпиване.

У Дружтве активно роби **Дзецінска фолклорна група „Говлячата“** котра чишилі коло дзешиц младших членох, преважно предшкольскага и младшаго школскаго возросту. Наймладши миклошевски аматере под руководством Лесі Мудры дзечніс уча нови шпиванки, бависка и танци, а того року мали вупно дванац наступи и активносци. Ту важне здогаднүц ше як групу оценел фахови жири на тогорочнай Жупанийскай смотри фолклора у Вінковцах: „*Оригинальны. Дзілую дзецінски и віродостойно. То приклад групи котра нє вельочисленна, ані танци нєувежбани до найдробнейших детальох, але енергія котру нам трати мали танечніki преноша, така яка треба буц – подполно дзецінска, необтерхована и ўщира*“.

Робота секцій за очуване традиций можебуц нє нателью порядна, вона ше активуе спрам потребох, але склада значны сегмент. Окреме кед ше роби о ушорываню бини за рижни програмамі, правеню пригодных єдлох, презентаций ручных работох, облечыва и обычайох. Водителька групи Мариета Бучко, а медзи активносцамі ту можеме спомнүц рихтане традицыйных єдлох за Дзень мацеринскаго языка, велькоцнуну работню

правеня писанкох и баранчеца з масла, обліване у Миклошевцох, ушорйоване пригодного штанду за Дні Општини Томповци, роботню тканя у Илоку и правене пригодних дарункох за госцох на манифестаций.

Финансийно роботу Дружтва потримує Совет за национални меншини РГ и Општина Томповци.

Цалорочну роботу КУД „Яким Говля“ Миклошевци найлепше и найпрегляднейше приказує календар активносцох Дружтва:

11. 2. – Дзецински маскенбал у Миклошевцох
21. 2. – Дзень мацеринскага языка, Илок
5. 3. – „Ружова заградка“, Нови Сад
8. 3. – Дзень мацеринскага языка, Миклошевци
4. 4. – „Нашо обычай: вельконоцна роботня“, Миклошевци
10. 4. – „Нашо обычай: обліване“, Миклошевци
15. 4. – Роботня тканя, Илок
14. 5 – „Томповски дні“, Томповци
20. 5. – Дзень Руснацох, Миклошевци
10. 6. – „Петровски дзвон“, Петровци
18. 6. – Жупанийска смотра дзецинскага фолклора, Винковци
24. 6. – „Вочи жатви“, Ласлово
1. 7. – „Червена ружа“, Керестур
1. 7. – „Бависка на Беденку“, Водінцы
1. 9. – Литературно-музичны вечар „При тополі“, Миклошевци
2. 9. – Смотра фолклора „Поздрав ровніни“, Миклошевци
9. 9. – 130. рочніца будованя и пошвеценя парохії у Петровцох
23. 9 – „Михольски дні“, Ловас
7. 10. – „Перши аплауз“, Вуковар
28. 10. – „Кабаре у народним духу“, Риєка
11. 11. – „Обичаї нашага валала“, Райово Село
4. 11. – „Чак“, Чаковци
2. 12. – „Дравски габи“, Осиек
5. 12. – „Святы Миколай у Миклошевцох“
9. 12. – „Стых до стиха“, Вуковар
15. 12. – Крачунски концерт, Керестур
16. 12. – „Крачун у Загребе“
20. 12. – Рочни и крачунски концерт, Миклошевци

Леся Мудри

Миклошевски танечніки на культурній манифестації „Миклошевци 2023“

Анамарія і Матей Мудрі стаємни водітеле міклошевської манифестації

Бависка на Беденку, Водінци

Вельконоцна роботня

Вельконоцне обліване

Вистава малюнкох Сонї Папуг'овай

Владимир Мишленович

Вокална солистка Паула Поточкі

„Говлячата“ на миклошевской бини

Дзень мацеринскага языка у Илоку

Дзень мацеринскага языка – розчитоване на трох язікох

Женска шпивацка група, наступ на Дню Руснацох у Миклошевцах

И у Риеки ёст карчма При тополї

Лана Вулич

И у Риеки ёст карчма При тополї

Миклошевски танечнікі у Риеки

Михольски дні у Ловасу

Наступ на Червеней ружи

Танечна секция на наступу у Ласлове

Наступ у Ловасу

Зоз роботи КУД „Осиф Костелник“ Вуковар

НАЙАКТИВНЄЙША МУЗИЧНА СЕКЦІЯ

Того року КУД „Осиф Костелник“ Вуковар мал коло двацет рижни активносци и наступи. Найактивнєйша була музична секція, хорске шпиванє и народни оркестер. Наступи того року зазначела и литературно-рецитаторска секція, дзецинска шпивацка секція и креативна секція „Прадки“.

Сокрей як ше здогаднеме що ше то шицко зробело у вуковарским Дружтве, здогаднеме ще на членох хтори ще упокоєли и зохабели нас занавше. Перши нас у априлу зохабел Звонко Гайдук (1955–2023) длу-горочни член Дружтва. Дакеди у початкох Дружтва бул танцош, у остатніх роках бул член мишаного хору, даскельо мандати член Предсідательства и тирвацо бул предсідатель Надпатрацаго одбору. У юнію ще упокоєла Мелания Пап (1934–2023), наша руска поетеса и членіца літературней секції Дружтва. Док могла була и членіца мишаного хору, а зоз своїм тиж так уж покойним супругом Мирком активно помагала организацию веліх надалеко познатих вуковарских балох. Истого дня кед Мелания у Вуковаре, у Петровцох поховани Звонко Еделински Бругошов (1957–2023). Звонко, длу-горочни гудак на гармоники, гоч бул Петровчань, у вуковарским Дружтве бул як дома. Роками приходзел на кожду пробу вуковарского хору док хор водзела Агнета Тимко Мудри и провадзел хорске шпиванє, як на пробох, так и на наступох. У августу ще упокоєл Яким Дудаш Семанов (1949–2023) длу-горочни член шпивацкай секції и даскельо мандати член Предсідательства.

Перша тогорочна активносць Дружтва була промоция кніжкі „Дакеди було“ покойного Желька Гаргайового, хтору видал Союз Русинох Рэспублики Горватскай. Промоция отримана под покровительством Рады рускай національнай меншини городу Вуковару, а у организациі Союзу Русинох Рэспублики Горватскай, КУД „Осиф Костелник“ Вуковар и Рады рускай національнай меншини городу Вуковару. Було то 22. януара у просторийох Веслацкого клубу Вуковар. Модератор представяня була Любіца Гаргай, водітелька літературней секції вуковарского культурного Дружтва и особа хтора выбрала и ушорела приповедки обявени у тей кніжкі. Кніжку представили главна и одвічательна редакторка Вера Павлович и рецензент Зденко Бурчак.

У маю КУД „Осиф Костелник“ наступел на трох манифестацийох. Перши наступ бул у Вуковаре, кед у рамикох означаваня Дня Городу Вуковару и швета його патронох св. Филипа и Якова, на централнай площи отримана музична програма культурно-уметніцких дружтвох городу Вуковару под назву „Любим локалне“. Дружтво наявел председатель Дружтва, Мирко Дорокази, хтори медзи иншим гварел же дружтво дійствує у городу полни 55 роки, як и даскељо слова о прешлосци Руснацох хтори ше на тоти простори приселели скорей 250 роки. З тей нагоди мишани хор одшпивал штири руски шпиванки у провадзеню Рената Миклоша на гармоники, а под водством водителя музичнай секцii Звонимира Муси.

Союз Русинох Републики Горватской и Рада руской национальнай меншини Вуковарско-сримской жупаниї, а под покровительством Совету за национални меншини Републики Горватской и Министерства наукох и образованя у Горватским доме Вуковар, 27. мая отримали Шветочну академию з нагоди Дня Руснацох у Републики Горватской. На академii спред вуковарскога Дружтва наступели поет Звонимир Барна хтори читал свой твори, рецитаторка Вера Павлович хтора тиж була и у улоги водительки програми и дует Зденко Ждиняк и Олга Лучак у провадзеню Рената Миклоша на гармоники.

Треци наступ бул у сушедних Петровцох на манифестаций Маялос – валянє майскаго древка. Манифестация була у организациї КУД „Яким Гарди“ Петровци, а одбула ше у Етнографскай збирки. Наступел мишани хор у провадзеню народнаго оркестру.

У юнию Дружтво мало тиж три настуши. Перши бул у сушедней Войводини, точнейше у Бикичу, 4. юния на традицыйней культурнай манифестациї под назву „Пришли нам Русадля“, а у организациї КПД „Иван Котляревски“. На манифестациї наступели Зденко Ждиняк и Олга Лукач котри у дуэту одшпивали два шпиванки. Окерем спомнущих, на манифестациї були и други члени вуковарскога Дружтва предводзены зоз председателем Мирком Дороказийовим.

Други два настуши були у Петровцох у рамикох 50. Петровскаго дзвона. Перши бул пияток, 9. юния, на литературно-музичним вечару на хторим свой твори читали члени литературнай секцii Любница Гаргай и Звонимир Барна. Други бул ютредзень, 10. юния на Смотри музичнай и культурнай творчосци Руснацох Републики Горватской. У програми наступел мишани хор зоз писнями „Дай нам Боже добри час“, „А дзе идзеш Геленко, Геленко“ и „Пада, пада росичка“. Зоз хором руководзел Звонимир Муса. 50. манифестация культуры Русинох Републики

Горватской „Петровски дзвон 2023“, отримана у организації Союзу Русинох Республіки Горватской Вуковар и КУД „Яким Гарди“ Петровци, а под покровительством Совету за национални меншини Республіки Горватской, зоз финансийну потримовку Вуковарско-сримской жупанії и Општини Богдановци.

През лето ше одпочивало и нє було наступи, а з єшені ще предлужело з роботу, проблемами и наступами. Початком септембра у Миклошевцах традиційно отримана 38. по шоре Културна манифестация Миклошевци 2023, а у организації домашнього Културно-уметніцкого дружтва „Яким Говля“, под покровительством Совету за национални меншини РГ и сопокровительством Општини Томповци и Союзу Русинох Республіки Горватской. Традиційна смотра фолклору под назву „Поздрав ровнії“ отримана всоботу, 2. септембра. З тей нагоди наступел вуковарски мишани хор у провадзеню оркестру и под водзеньем Звонимира Муси.

„Кед голубица лецела“ манифестация хтору организує Дружтво „Руснак“. Манифестация ма вецея збуваня, а медзи німа и културно-уметніцка програма хтора того року отримана 23. септембра у Доме культуры у Петровцах. КУД „Осиф Костелник“ ще представело зоз хором и даскеліма руским шпиванкамі.

У октобрzu пришл шор же би Дружтво нє лем наступало, але же би и организовало манифестацию. Так 7. октября отримана 11. манифестация дзецинскай културно-уметніцкай творчосци „Перши аплауз“. Манифестация почала зоз покладаньем венцах и паленьем швички за погинутих горватских бранітельох при крижу на уцеку Вуки до Дунаю. На 17 годзин отримана културно-уметніцка програма у хторей наступели: КУД „Осиф Костелник“ зоз Вуковару, КУД „Яким Говля“ зоз Миклошевцах, КУД „Яким Гарди“ зоз Петровцах, Дружтво „Руснак“ зоз Петровцах и Танечна група „Венера“ зоз Вуковару. Манифестация отримана у хижи Лавослава Ружички. Уводне слово вжал Мирко Дорокази, председатель КУД „Осиф Костелник“ Вуковар и привітал шицких присутних, а на окремни способ Йосипа Палоша, начальніка управного оддзеленя за дружтвени діяльносци хтори и отворел манифестацию, потым Звонка Костелника, члена Совету за национални маншини РГ и аниматора культуры у Союзу Русинох РГ, хтори ще тиж зоз даскеліма словамі обращел присутним, та вуковарского пароха о. Олега Закалюка. Домашнє Дружтво представели Катарина и Петра Закалюк, и у дуету одшпивали шпиванку „Дай нам Боже добри час“, у провадзеню Рената Миклоша

на гармоники. За наступ их порихтали Мария Закалюк и водитель музичнай секцii Звонимир Муса. Конферансу водзели професоркi Татяна Алерич и Вера Зелинац, а за випатрунок сцени ще постарала креативна секция „Прадки“. Манифестация отримана зоз финансiйну потримовку Совету за национални меншини Рэспублiкi Горватскай и Городу Вуковару.

У организацiї Союзу Русинох Рэспублiкi Горватскай, а зоз потримовку Совету за националани меншини Рэспублiкi Горватскай и Горватскаго чэрвенога крижу Осиек у Ораховицi отриманы Округлы стол „Русинi вчера, нeшкa, ютре“. Округлы стол отриманы од 3. по 5. новембер, а на нiм присутствовалi 33 особи, на хторым зоз Вуковару у були присутнi: Мирко Дорокази, Наталия и Звонимир Барна, Вера Зелинац и Звонимир Муса.

Под час писаня тогого тексту по конец рока остало кус вецей як мешац, а зоз искуства знаме же у дэцембру вiше ёсть голем три-штири наступi. З тей нагоды вам винесеме плани по конец рока.

Першe на чим ше робi то организация першай манифестацiї под назыву „Стих до стиха – здогадоване на Осифа Костелника“. Манифестация задумана на способ же би на ней наступели руски Дружтва, членiцы Союзу и ище ўдно або два культурни дружтва зоз сушедней Войводини, же би ше дружтва зоз двух боках Дунаю медзисобnе цо баржей упозали и лепшe сотрудзували. Тота манифестация запланавана за 9. дэцембер.

Уж ше зна и же ше такой идуцого дня, 10. дэцембра, наступi у городу Вуковару на Адвентских шветочносцох, а вец ище шлiдза Дравски габи и Крачун у Загребе.

Лю. Гаргай

Водітельки на Першым аплаузу Татяна Алерич и Вера Зелинац

Звонімир Барна (други зліва) и Любіца Гаргай (штвarta зліва) на літературним вечаре у Петровцох

Зденко Ждиняк и Олга Лукач у Бикичу

Мирко Дорокази, Наталя и Звонімир Барна, Вера Зелинац и Звонімир Муса представитеље КУД Осиф Костелник у Ораховици

Мишиани хор под водзеньем Звонимира Муси у Райовим Селу

На Маялосу у Петровцох ше и танцовало

Наступ за Дзень Городу Вуковару

Покладане венца за погинутых бранітельох

Промоция кнїжки – Мирко Дорокази, Вера Павлович, Зденко Бурчак и Любіца Гаргай

Публика на Першим аплаузу

Ренато Міклош и Петра и Катарина Закалюк на Першим аплаузу

Шицки учасники Першого аплаузу

КУД „ЯКИМ ГАРДИ“ ПЕТРОВЦІ ЗОЗ ВЕЛІЧЕЗНИМА УСПІХАМИ И У 2023. РОКУ

Пейдзешатих роках прешлого століття обставини у організації культурно-просвітного життя не задовольювали посцигнути рівень роботи секцій. Вони аж на організаційним плані гамовали дальши розвой. У вязи зоз тим новини „Руске слово“ писали:

„Потерашня культурно-просвітна робота у Петровцох одвивала ше през не стаємни фурми роботи. Робели дзепоєдні секцій и то веций през жимушні часи.

Дружтво постое самостойно у рамикох Народного фронта. Воно ма свой одбор, своїх членох, помагательных членох, касу и.т.д.

Выход зоз такей ситуації лем ёден, а то сноване меснога Културно-просвітного дружтва. Єст схопносци, а и членства. Спрам того треба закацац сновательну схадзку и засновац КПД.“ (Руске слово, 22. децембер 1950.)

У валале ше розвивала жива активносць на формованю самостойнага КПД и уж у децембре формовани Сновательни одбор до котрого вошли: Митро Надъ, ремеселнік, Вира Бесермині, учителька, Андри Югас, польопривреднік, Янко Колбас, ремеселнік и Андри Роман, польопривреднік.

Тот Одбор зволал Сновательну схадзку 28. децембра 1950. року. Зоз Записніка КПД „Яким Гарди“ дознаваме же на сновательнай схадзки було „коло 180 души“ и же вона отримана у будинку Задружного дома у Петровцох.

На сновательнай схадзки Звит о потреби снованя дружтва поднёсла Вира Бесерминьова. Потым шицкі присутни єдногласно вигласали же би ше основац самостойне культурно-просвітне дружтво.

На Сновательнай схадзки принешена одлука же би Дружтво нoshело мено Якима Гардия, предвойнового активного члена „Просвіти“, котри погинул у Другей шветовей войни.

На сновательнай схадзки выбраны и органи Дружтва:

Управни одбор:

1. Митро Надъ, предсидатель
2. Владо Югас, подпредсидатель
3. Вира Бесермині, секретарка

4. Любо Чакан, касир
5. Яким Мудри, заменік касира
6. 14 члени: Елемир Югас, Йовген Дітко, Штефан Надь, Михал Гарди, Никола Тот, Блаженка Гарди, Леона Рац, Ирина Джуджар и Єлена Новта:

Надпатрacci одбор:

1. Янко Колбас
2. Янко Колова
3. Йовген Роман

Дружтво под свойо старане преважало Дом (Бувша Соколана), а за службову просторию одредзена штредня учальня у школи, у котрой ше у тэдышні час не отримовала настава.

Регистровани шлідуюци секций:

1. Танечна
2. Хорска
3. Музична
4. Театрална
5. Физкультурна.

(Записнік зоз сновательней схадзки
Кніжкі записніка од 28. 12. 1950. року)

Петровске культурне-уметніцке дружтво „Яким Гарди“ свою культурну роботу започына од початку рока за період од 1. 1. 2023. по 31. 12. 2023. рок, а вона наисце так „претрепана“ же ше ледво може шыцко и начишліц, а за описане виведзеного репертоару наисце би було потребно велью паперу и велью вецей боки алманаху „Думки з Дунаю“ же би ше шыцко змесцело.

Заш лем, треба призначиц же у КУД „Яким Гарди“ найактивнейша фольклорна секция и Хлопска шпивацка група. У тым 2023. року КУД „Яким Гарди“ мал аж 38 наступи на рижних манифестацийх у жеми и иножемстве, хтори заслужели же бизме их начишли:

27. 1. – Ноц музейох – Петровцы
19. 2. – Бал – Дзецински – Петровцы
22. 2. – Представяне руского языка у рамикох европских язикох – Вуковар
09. 4. – Вельконоцни концерт – Петровцы
22. 4. – Байрамски прадки – Гуня
29. 4. – Дзень националных меншинох ВСЖ – Бобота
06. 5. – Дні Општини Богдановцы – Петровцы
12. 5. – Дні культуры Русинох и Українцох Риєка – Риєка

13. 5 – Ярн€ друженн€ нацийох – Риєка
 27. 5. – Дзень Руснацох РГ – Вуковар
 28. 5. – Валян€ майскаго древа – Петровци
 09. 6. – Літературни вечар – „Петровски дзвон“ – Петровци
 10. 6. – Петровски дзвон – „Петровски дзвон“ – Петровци
 17. 6. – Смотра дзецинских танцох – Дарда
 23. 6. – 14. Медзинародна смотра нац. меншинох – Дарда
 09. 7. – Летна школа – Ораховица
 30. 7 – Мелодії руского двору – Шид
 01. 9. – Літературни вечар – Миклошевци
 02. 9. – Миклошевци 2023 – Миклошевци
 09. 9. – 130. рочніца од вибудови и пошвеченя церкви у Петров-
 цох
 11. 9. – Фолклорни вечари – Вінковці
 17. 9. – Шветочни дефиле Вінковських єщеньох – Вінковці
 23. 9. – Кед голубица лецела – Петровци
 30. 9. – Означован€ спаднуца Петровцох – Петровци
 07.10. – Перши аплауз – Вуковар
 07.10. – Смотра мадярских шпивацких групох – Кородъ
 14.10. – Смотра мадярских фолклорных групох – Кородъ
 27. – 29.10 – Риєцки кабаре – Риєка
 03. – 05.10. – Округли стол – Ораховица
 11.11. – Обичаї нашого народу – Райово Село
 17.11. – Рочни концерт – Шид
 25.11. – Вечар національних меншинох – Беловар
 26.11. – 40. рочніца КУД Руснацох Осиек – Осиек
 01.12. – Дзень представителя рускей нац. меншини Загребу –
 Бал – Загреб
 02.12. – Дравски Габи – Осиек
 09.12. – Стих до стиха – Вуковар
 10.12. – Крачунска сказка – Стари Янковци
 16.12. – Крачун у Загребе – Загреб

Фолклорна секция робела на организацыйним плану у зазберованю потерашніх и новіх членох. На плану образовней часци робела на повторйованю потерашнього репертоару, тирманю и справованю на сцени.

Драмска секция чишлі 10 членох на чоле зоз режисером Томиславом Рацовим. Активно робела и тамбурова секция хтора чишлі 4 членох на чоле зоз Теом Медешовим. Уж сами начишлени наступи доста-

точно гуторя о винїмково велькай активносци тей секцii.

Хлопска шпивацка група на чоле зоз Томиславом Дудашовим зоз роботу задовольна, а так исто и зоз наступами КУД „Яким Гарди“ у своїй обсяжнай роботи облая и роботу читальнi хтора од 1999. року набавела 1 400 нови кнїжки и учланела 75 нових членох.

Читальнiя разполага зоз кнїжковим фондом од 2 750 наслови лебо 11 400 кнїжково єдинки, та 29 авдии и видео записи.

Тоти числа змистую на горватским язику 2 240 кнїжково єдинки и 2 220 наслови, та 1 888 кнїжково єдинки дзесинских кнїжкох зоз 60 насловами.

На руским язику читальнiя ма 100 кнїжково єдинки и 58 наслови, та 240 дзесински кнїжки зоз 31 насловом.

Треба наглашиц же попри шицкого начишеного КУД „Яким Гарди“, точнейше його члени, каждого року пририхтую централну манифестацию культуры Русинох Республики Горватской „Петровски дзвон“, а помогаю и у пририхтованю виставох Етнографскай колониi и других програмах значних за нашу культуру и просвиту.

ВИНЧУСМЕ!

Звонко Костелник

Ноч музейох

Дзесински бал у Петровцох

Гудаци на Дзесинским балу

День Союзу и мацеринского язика у Вуковаре

Михайло Голик

Вельконоцни концерт у Петровцох

Хлопска шпивацка група на Вельконоцним концерту

Дует Аня Грищук Гайдук и Михайло Голик

Учашніки петровскаго Вельконоцнаго концерту

На „Байрамским сиселу“ у Гуні

Штанд з з рускима слами на Дню национальных меншинах ВСЖ у Боботи

Хлопска шпивацка група на Дню национальных меншинах ВСЖ

Дзень нацыональных меншинох ВСЖ

Дзень Општини Богдашовци

Руски танцы на Дню Општини Богдашовци

Тидзень культуры Русинох у Риески

Танец Дідове у Риески

Свадебни танец у Риески

Ярнє дружене нацийох у Риески

Танечнікі зоз предсідателем Дружтва Звонком Костелником у Риески

Хлопска шпивацака група на Дню Руснацох РГ

Ярослав Медеши

Тео Медеши

Маялос у Петровцох

Литературно-музични вечар на 51. „Петровским дзвону“

Отверане „Дзвону“ з писню „Петровски дзвон“, солиста Михаило Голик

Венчик руских танцох на 51. „Петровским дзвону“

На Смотри дзецинскога фолклору у Дарди

Летна школа руского язика у Ораховици

Мелодиј руского двора у Шидзе

Литературни вечар на „Миклошевцох 2023.“

Танечна група у Миклошевцох

У петровской церкви

Фолклорни вечари у Винковцох

Дефиле на „Винковских єшеньох“

„Кед голубица лєцела“

Рочніца страдня Петровцох 1991. року

„Перши аплауз“ Вуковар

Хлопска шпивацка група у Кородю

Танечніки у Кородю

Округли стол у Ораховици

„Обичаї нашого народу“ у Райовим Селу

На рочним концерті у Шиду

Танци смотри фолклорох у Бєловаре

2023. ЮВИЛЕЙНИ РОК ЗА КУД РУСНАЦОХ ОСИЕК – 40 РОКИ ИСНОВАНЯ

КУД Руснацох Осиек, як и каждого року, у 2023. року учасьтвовало скоро на шицких наших руских манифестаціях у Горватской, а Огнен Здравкович, окрем же учасьтвовал як композитор на конкурсе Ружовей заградки, зявел іш і на конкурсе Червеней ружси, дзе достал награду за найлепшу композицию на текст, „Брити вельки, брити мали”, хтори написала Нада Батакович, а шпіванку виведла Саня Дивлякович.

ЮВИЛЕЙНИ РОК

Сама идея за сноване Дружства перши раз спомнута на семинару у Стрмцу дзе Владимир Еделински, як гвари, упознал Владимира Тимка, хтори теды робел у пошти у Осиеку. Кед ше врацели до Осиеку, почали ше частейше стретац после роботного часу и бешедовац о тим же як би було крашнє мац руске дружство у Осиеку. Було то ище концом седемдзешатих роках ал€, як часто зна буц, од идеї по реализацію знаю прейсц роки.

Ідеї ше приключели Сілвестер Пап, Даниєл и Даниєла Сокол и Зденко Сивч.

Так Дружство, под назву КУД Руснацох и Українцох Осиек, основане 14. априла 1983. року.

О кратки час меня назву до КПД Руснацох и Українцох и под тим меном роби по 18. сентябрь 2010. року кед ше видзелели Українци и основали свой окремне дружство, знова меня мено до КУД Руснацох Осиек и под тим мено остава по нешкайши днї.

Союз Русинох и Українцох РГ, хтори основани ище 1968. року, а хторому секретар бул Гавриїл Такач, дзечнє помагал, та аж и иницировал сноване новых дружтвах по наших местах, та так було и при сноўваню осецкого дружтва.

Перши предсідатель Дружства бул Звонко Костелник, пілот и наставнік леценя и падобранства зоз Осиеку.

Перша подпредсідателька була Даниєла Сокол, а секретар Володимир Еделински. Члени предсідательства були Зденко Сивч, Володимир Тимко, Марія Іванетич, Віктор Хешка и Сільвестер Пап.

Основало ше музичну и фольклорну секцію хтори водзели Мірослав Шимович хтори бул професор музичного и жил у Осиеку и Дубравка Рацлянин, теди ище Бесерміні, хтора у тедишинї час студирала у Осиеку.

Познейше основана и литературна секція хтору ёден час водзел Бранко Костелник, а на хтору часто приходзела и Агнетка Костелник Балатинац, хтора у тедишинї час исту таку секцію водзела при Союзу Русинох и Українцах РГ.

На початку роботи Дружтва знало буц коло 100 членох, але як час преходзел, окреме после Отечественей войны, число членох ше кождого року зменшовало, та нешта у Дружтве активни коло 30 особи, а и медзі німа значне число старших, хтори векшином лем провадза активносци, док сами не беру векшу учасць у приихтованю манифестацийох.

През тоти 40 роки предсідательки и предсідателе Дружтва були: Звонко Костелник (1983), Володимир Еделински (1984), Сільвестер Пап (1989), Дубравка Рацлянин (2003), Агнетка Балатинац (2013), Татяна Міклош (2018), Огнен Здравкович (2020) и Мірко Рибич (2023). Найдлужей у мандату були Сільвестер Пап и Дубравка Рацлянин.

КУД Руснацох Осиек през свой 40-рочне тирване прилагодзовало секції членству яке у тих хвилькох було у Дружтве. Так спачатку, як зме писали, були основаны музична, фольклорна и литературна секція, а потым ше раздзелено на хор и оркестер, а фольклор ёден час виостал, праве як и литературна секція. Початком мандату Агнетки Балатинац основана етно секція, бо ше указала потреба за организованьем членства хторе не бере учасць у хору лябо оркестру. У ўднай хвильки 2015. року, знова ше порушала фольклорна секція, бо три млади дзивчата пожадали танцовац. Хореографию им поставял хореограф Звонко Костелник, а вон их увежбал и за наступи ведно з корепетитором Звонком Еделинским.

Длугши час Дружтво организовало друженя при катакомбох, а веџ ше почали отримовац подобово колонії хтори ше нажаль, пре финансійни стан, мушели утаргнуц. Але фундус Дружтва затримал прек-

расни подобово роботи наших малярох.

Дружтво барз успишно организує манифестацію *Дравски габи*, хтора 2024. року будзе отримана 20 раз.

Тиж ту уж длугорочни Мемориял Владимир Тимко хтори першे почал як змагане у столним тенісу, а уж даскелью роки пременел концепцию и отримує ше под назву *Відзене з камеру*. Треца, найноваша, але нє меней значна манифестація под назву *Ружса за Лелу*, отримує ше як здогадоване на нашу Лелу Дітко, активну членіцу КУД Руснацох Осиек.

Треба призначиць же ше активносць Дружтва отримує у континуитету, але спрам зацикавеносци членства. Надалей, Дружтво велі роки организовало барз успишни и барз нащивени бали, але кед спаднул животни стандарт гражданох, а вимоги за софинансоване за таку активносць не були потримани, мушело ше и тоту активносць опущиць.

Треба надпомнунц и же робота у городу як Осиек не легка, бо кажда манифестація вимага вельки финансійни трошки, а окреме кед ше их жада отримац у репрезентативним об'екту.

РОК ЗА НАМИ

Рок 2023. бул преткани з активносцями хтори звичайни за роботу Дружтва. КУД Руснацох Осиек вжало учасць на шыцки наших векших манифестаційох, а того року, 25. апраля, предсідательство КУД Руснацох Осиек превжал Мирко Рибіч, док члени предсідательства остали: Дубравка Рашлянін, Зденко Сівч, Мірослав Дітко и Огнен Здравкович.

Так КУД Руснацох Осиек, 10. юния, на манифестації *Петровски дзвон* одшпивало шпіванкі *Америцкі мен и Фуяра, фуяра*, а на манифестації у Міклошевцох *Ей сущела ліціна*. На манифестації у Міклошевцох, пре особни причини, велі члени не могли наступіць, та наступела лем фамелія Здравкович, Надя, Тихана и Огнен, хтори тиж наступели и на манифестації *Кед голубица лєцела* у Петровцох.

Нажаль, того року КУД Руснацох Осиек не вжало учасць на манифестації *Цифровані писанки у фарбох городу*, бо ше иста отримовала на Вельку суботу, цо, по думаню векшини культурно-уметніцких дружтвах не барз добра одлука туристичнай заєдніці городу Осиеку, але

кельо зме могли замерковац, туристом баржей одвитує у тот час. На тот способ ше менши дружтва, у хторих векшином старши людзе, не годни зявйовац, бо на Вельку суботу маю обовязки у власних обисцох.

ЛІСТНИ ОДПОЧИВКИ

Лето у КУД Руснацох Осиек значи же шицки активносци у другим плану, а члени одходза на летни одпочивки зоз своїма фамеліями.

ПОЗНЕ ЛІТО И ПОЧАТОК ЄШЕНЇ

Позне літо и початок єшенї врацаю школярох до школских лавкох, студенти ше помали врацаю до городу, а и сами Осиечане, та медзи німа и члени КУД Руснацох Осиек, уходза до коляї кождодньосци и починаю з прирхтованьем за гевти манифестаций хтори ище остали нे-отримани, а хтори заплановани.

Так нєдавно, 11. новембра, отримани Мемориал Владимир Тико – Видзене з камеру, а пред нами преслава 40-рочнїци Дружтва и *Дравски габи*. Гевти хтори маю искусства у организованю таких збуваньох, знаю кельо труду треба уложиц же би шицко випадло добре.

Шицки свойо активносци КУД Руснацох Осиек призначаю и на свой фб групи KUD Rusina Osijek. Поволуєме читательох же би нащивелу туту групу.

Попис жительства указал же у Осиєку вияшнє лем 37 особи же су Руснаци, чежко задумац же шицки тоти 37 буду активни у Дружтве, а припаднїки других национальносцох хтори нас дакеди масовнейше потримовали, пре зменшани активносци под час корони, пошли за другима активносцами.

Понеже членство у КУД Руснацох Осиек барз зменшане, аж нательо же дзекеди под знаком питаня чи ше дацо годно отримац, поволуєме шицких заинтересованих, а окреме школярох и студентах, же би ше приключели и потримали роботу того нашого Дружтва, хторе ше намага пестовац культуру и звичаї Руснацох, але и бешедовац на своїм материнским языку, зашпивац вше кед нагода, а дзечнє прилаплює каждого человека хтори щиро люби пестовац руску культуру.

Агнетка Балатинац

8. Подобова колонія КУД Руснацох Осиєк 2015. року у Осиєку

2015. року КУД Руснацох Осиєк угосцел петровську драмську секцію

На завераню 8. подобовей колонії у Осиєку 2015. року зашивали и члени КУД Руснацох Осиєк

Було ше и у Кули 2010. року

Видзене з камеру 2023. року

Дравски габи була манифестація на хторей знало буц по 200 учаснікох

Крачунска сличка у КУД Руснацох Осиєк зоз Миклошевчанями

Мала фольклорна секція тиж існовала 2015. року

Миклошевци 2023. КУД Руснацох Осиек

Мирко Рибич и Огнен Здравкович при
приморданню должності президента

На 8. подобовей колонії у Осиєку 2015. року

На „Стретніцах національних меншинох городу
Осиєку“ 2018. року

Наступ на „Дню національних меншинох городу
Осиєку“ 2022. року

Наступ на Петровским дзвону 2023. року

Участвовало ше и на „Дню мацеринского языка“
хтори ше отримовал у организаций Шокецекий
границ 2014. року

БАЛИ „РУШНЯКА“ ЦЕКОМ 20 РОКИ ИСНОВАНЯ

Гоч Културне дружтво Руснацох и Українцох у своїм членству ма два национални меншини, Руснаци у векшим чишлє. Руснаци пестую и почитую свою традицию и культуру, а до того уходзи и отримоване балох. Тота традиция присутна у рускей свидомосци од малих ногох, бо ми шицки народзени, або зме ше до Риєки и околіска приселели з вала-лох: Миклошевцох, Петровцох, Руского Керестура, Коцура. У тих наших местах вше ше отримовали бали на хторих зме участвовали як мали дзеци або одросли особи. Красота и приемносць балох нам осталася у шерцох, та зме их не забули. Вецей не живе у тим штредку, але зме знали одходдзиць на бали до места свойого дзецинства, а и вистки о ніх приходзели до нас. Конечно, нащивайовали зме бали и у других руских и українских местах: у Миклошевцох, Петровцох, Осиеку, Вуковаре и инձей.

У Риєки и скорей балох хтори орагнізоваво КД „Рушняк“ отімани два бали, хтори организовали терашні члени Рушняка, а хтори теди були члени другого Дружтва. Тото мале іскусство помогло у організованю Рушнякових балох.

Бали КД Рушняк найчастейше организовала фамелія Провчи з Матульох (Владимир, Веріца и Татяна, одата Крамер). Вони ношили терху организаций од первого по остатній бал у Риєки. Намагали ше барз, та велько раз пре организаційни обовязки занедзбали и свою основну роботу, але раз рочнє ше знаходзели на работних местах же би ше им удало организоваць бал. З вельму дзеку жадали же би кажды бал у іх орагнізацій бул незабутны. Так и нешка жилю здогадованя и красни памятки на гевти часи. Векшина балох отримловаана вешені, кед у Горскім Котаре нет шнігу, бо ше през нього путує до Риєки, а вжиме шніг зна зафуркаць и теди би гудаци и госци не могли присць.

Бали ше отримовало од снованя КД Рушняк 2003. року по остатній „Бал на воді“, на ладі Арка Фиумана у риєцким пристаніщу 2010. року, а отримани вкупно шейсць бали. Вецей не было финансійох, а и цени оркестрох и ресторана барз подрагшели. Конечно, людзе були финансійно обтерхованы и нашо бали ше загашели.

Чкода, бо то були прекрасни бали, людзе ше стретали и вешелели до позних годзинох, а красни памятки нам остали за цали живот.

Перши бал Рушняка у Опатії

З першим Рушняковим балом сцели зме ше указац як Дружтво з величкими можлівосцями. Прето зме **19. 11. 2005.** року отримали бал у байней Опатії, у ресторане „Вонгола“ у самим центру на опатиjskей плажи Слатина. Ресторан прекрасни, находзи ше на морским побрежю, габи го заплюскую, а чайки лєца доокола. У околних готелох и обектох пребували богати людзе, углавним з иножемства.

Дзеведзешат нащивителькох вешелело ше по саме рано. Того вечара грал и професийни ансамбл „Роса“ з Нового Саду, зоз хторим руководзел Владимир Сивч, а госцювал и окрестер „Запив“ зоз Львова, з України. У культурней часци програми наступели КУД „Яким Гарди“ з Петровцах и школяре риєцкей Текстильней школи, а з ментором Артемидом Грбешом порихтали 3 модни ревии.

Бал почал на 20 годзин з пицом привиту, конферанса водзена по руски и по горватски, а водзели ю Татьяна Крамер, секретарка и Владимир Провчи, предсидатель Дружтва.

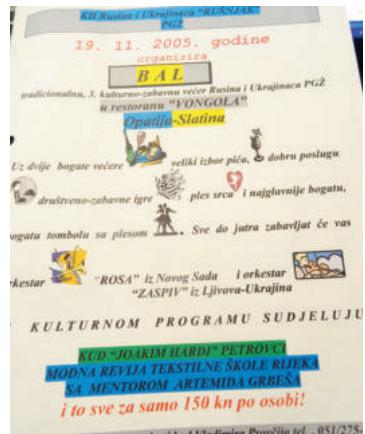
У програмской часци перше наступели Петровчане зоз танечніма точками у хореографії Звонка Костелника, а одтанцовали пейц танци (Привитни танец, Дибровчанка, Кадриль, Дзивоцки козачок и Буковински танец). Три пари, шейсцеро танечніки указали ше зоз 20 минутову программу.

У другей часци отримана модна ревия, хтора була обдумана у трох цалосцюх:

1. Адамичов час з нагоди 240 роки од родзеня риєцкого мецени Андрій Людовита Адамича указаны историйни шмати з початку 19. вику.

Петровски КУД „Яким Гарди“ на 1. балу

Плакат за перши бал „Рушняка“

Танец з яблуком Борис и Славица Дудаш

Водительска пара на першому балу - Владимир Пропчи з дзивку Татьяну Крамер

2. Креациі Валерії Толоквдевей - указані 7 моделі инспіровані зоз готику. Найвецей хасновані чипка, баршонь и скора. Инспирация приходзи зоз готицкей субкультури и архаічного часу 18. вику у хторим доминовала мистериозносц.

3. Колекция Работна жена завжала друге место на державним конкурсу „Дні шматох“ у Цриквеници, пирхави и сучасни модели креировали школяре 3. и 4. класи Текстильней школи у Риеки. Креациі ношели 12 манекени. Програма тирвала 30 минути.

Бал предлужени з богату вечеру и танцом. У цеку забави организованы и танец шерца и танец з яблуком, ак и богата томбола. Забава, шміх и вешле потирвали по рано кед зашпиване „Здрави оставайце дзивчата и хлапцы...“. Збогом по шлідующи бал.

Други бал у Криштальовей сали готелу „Кварнер“ у Опатії

Други бал Дружтва Рушняк отримани у елитним готелу „Кварнер“ у Опатії, у Криштальовей сали дзе ше тардицийно организую вібор за писню Евровизії, рижни концерти, приєми и друге, а находзи ше у строгим центру Опатії, при великом познатим парку вили Анделини на самим побрежю моря. Готел ма велику терасу на отвореним. То найстарши готел на Ядранским морю збудовани 1884. року у неокласицистичним стилу, и ма богату историю. То найрозкошнейши опатийски готел у хторим пребували познати особи як цо кральовски фамелії, уметнікі, медzi іншим и П. И. Чайковски, а ту танцювала и Ісидора Данкан и други.

Госци зоз Петровцох КУД „Яким Гарди“

Розтанцювана атмосфера

21. октября 2006. року у тим просторе Рушняк отримал други святочни бал. Перше сцигли иножемни госци зоз Бечу и Нового Саду, та ше за нїх скорей початку организовало розпатране Опатії. Даєдни нащивителє праве теди перши раз видзели город.

На уходзе до Криштальовей сали у народним облечиву и квециками госцох привитовали членіци Рушняка Веріца Провчи и Татяна Крамер, столи у сали тиж були укращени у руским духу, а як аперитив була понукнута пишкуревска паленка.

На другим балу було штераець особи. Окрем иножемних госцох ту були и госци як що аташе за культуру Амбасади України у Загребе Ярослав Симонов зоз супругу, а тиж так и тройо госци зоз Петровцох на чоле зоз Звонком Костелником.

Бал почал з привитним словом предсидателя Дружства и организатора балу Владимира Провчия, а предлужени є з конферансу хтору водзели Татяна Крамер и Владимир Провчи по руски и по горватски. Була то нагода здогаднуць що що бал и як ще дараз баловало. У культурно-уметніцкай програми на початку указана Модна ревія школярох итальянской школи моди и дизайну, напрям модни стилист шматох и високей моди хтора ще вола *Callegari* и находзи ще у Риєки. Тота итальянска школа у Риєки роби уж 13 роки зоз шедзиском у Загребе и подружніцами у Спліту и Лабину. Школа ма програмы хтори верификовани з боку Міністерства науки, образования и спорту у Загребе. Седем манекенки указали облечиво за вечарши виходи и винчаня. Манекенки бувши мисици, медзи иншим мис туризма, мис Кварнеру, мис нашей жупанії.

Тота модна ревія була презентована у європским центру моди у Милану, у Італії. Таку професийну модну ревію и таки манекенки не можеме часто видзиць.

После нїх наступели члени фолклору „Матки Словацкей“ з Риєки, зоз риєцкима гражданскими танцами з конца 19. вику у облечиве того часу, од рижнофарбового гадвабу зоз обовязніма калапами. Хореографию им поставил Густав Согань зоз Словацкей, а окрем танцу одшпивали и 2 писні.

На балу грали гудаци з Нового Саду, „Мини бенд Владимира Сивча“ хтори ше уж представели на прецлерочним балу и велї их сцели и знова чуц. Маю рижнородни репертоар достойни готелу у хторим наступали, а и вечера була полна самих специалитетох, правда без руских єдлох. Танцовало ше непреривно, гудаци не дали одпочивац.

На балу була и богата томбола, а главна награда бул малюнок академской малярки Жани Ерделї и 6 малюнки Владимира Провчия, велї дарунки з керамики дарovala школа „Арт енд гоби“ з Риєки, кнїжки подаровала наша Приморско-горанска жупания, а Город Риєка дал ЦД-и. Главни награди пошли до Бечу и Петровцох. Организованы и забавни бависка: танец з яблуком у хторим победіцка пара були Милица з Ловрану и Денис з Риєки. У танцу шерца победзели Мария Тот з Нового Саду и Звонко Дудаш з Миклошевцох, а награда була торта и фляша шампаньцу. Вешел€ и забава прицагли и келнерох же би нас патрели, а шеф сали гварел же уж оддавна не мали таких веселих и милих госцох.

И так як ше гутори „до красне кратко тирва“, та и tota ноц прелєцела, а нам остала красна памятка на бал, добрих гудацох и веселих госцох, медзи хторима ше и представнік українскей амбасади чуствовал беспечно. На одходзе госци пожадали же би и шлідуюци бали були таки успишни як цо бул tot.

Треци бал Рушняка у „Воголи“ у Опатиї

Опатия моцни туристични штредок ище од часу Австро-угорской монархїї, позната як климатске лїчилїще и место одпочивку, ма коло 130 готели и медитеранску климу, вшеліяк подобна и за отримоване наших руских балох.

3. 11. 2007. року отримани треци забавно-культурни вечер у организацїї КД Рушняк, у розкошним ресторане на морским побрежю блїзко при великой плажи „Слатина“.

Нащивителе уж звикли на Рушняково бали и на одволоване вискох госцох, та з тей нагоди стретли заменїка українского амбасадора у

РГ Олександра Левченка, хтори после краткого часу меновани за амбасадора України у Горватской. З нїм пришло и векше число госцох зоз Загребу, а нашо звичайни госци були з Риєки, Опатиї, Матульох, Умагу, Пули, Крку и других местох, а шицко ведно було коло 90 особи.

И на тим балу грал познати ансамбл „Мини бенд Владимира Сивча“ з Нового Саду, хтори ше барз велью закладал понукаюци рижни и богати репертоар. У культурно-уметнїцкой програми учаськовали три Дружтва.

З модернима танцами представело ше риєцке „Риєка супер денс“ здружене. Риєцка „Матка Словацка“ представела ше зоз традицийними словацкими танцами хтори научели у Повашкей Бистрици у Словакцкой. Ромски ансамбл „Театер Чаплин“ з танцами Ромох зограли атмосферу. Гоч кельо зме не звикнути на брухови танец, їх народне облечиво и танец з босими ногами дзвигли госцох на ноги.

И того року порихтана богата томбола хтора зацикавела госцох, та шицки лїстки швидко попредани. Окрем віше интересантного танцу шерца и танцу з яблуком, по перши раз организованы и танци з метлу и карсцельом. Госцом було приемно и забавно, шмеяло ше, танцовало и вешелело до рана. Рано нас врацело гу звичайним обовязком, але остали красни памятки на ище єден успишни бал.

На многая лїта!

Штварти бал Рушняка у „Арки“ у Матульох

Охабели зме Опатию як дестинацию за организованє наших балох и организацийно зме прешли до Матульох, нєдалеко од Опатиї. То место од дешец тисячи жительох, у РГ познате по вельким чишлє поднїмачох. У Матульох нет индустрії пре екологийну защиту Опатиї. З єдну часцу ма виход на море, але векша часц континентальна, векшином у брегу. У самим центру Матульох находзи ше красни и добре нащивени ресторан з прилаплївима ценами, та зме у нїм организовали штварти бал хтори бул отримани **15. 11. 2008.** року.

Окремни госц на балу бул соборски заступнїк Назиф Мемеди, хтори заступа 13 национални меншини, медзи хторима и нашо два. Витаюци учашнїкох и чераюци дарунки з предсидентом Рушняка Владимиром Провчийом, вон як знак потримовки националним меншином у ришованю проблемох донирал Дружту 5.000 куни за культурни програми. Тот красни гест виволал вельки аплауз шицких нащивительох балу.

Окрем Мемедия, присутних привитали и член Совиту за наци-

Дует Провчи

Руски писні у виводзеню госцох зоз Словацкей

Татяна Крамер и Петро Киш

Соборски заступнік Назіф Мемеді з ансамблом Ромских танцох зоз Словацкей

Малженска пара Шерегій на балу

Владимір і Веріца Провчи

нални меншини Влади Республики РГ Звонко Костелник, предсидатель Союзу Русинох и Українцох Славко Бурда, представнік Русинох Городу Загребу Ириней Мудри, предсидатель Дружтва за українську культуру „Кобзар“ у Загребе Алекса Павлешин и член Поглаварства општини Матулі, Доротеа Станич.

Татяна Крамер у руским женским облечиве

Трио Верица и Владимир Провчи и Татяна Крамер

Татяна Крамер

Простор украсели и малюнки двоїх малярох, Милици Спинчич и Владимира Провчия, членох Дружтва Рушняк зоз Матульох.

На уходзе госцом понукані аперитив за хтори були задужени Верица Провчи и Татяна Крамер. На балу було коло 50 госцох з добру дзеку порихтаних за приемни вечар.

У культурней часци наступела танечна група „Гемлион“ з места Гумене у восточнай Словацкай. Наступели 15 особи, а їх предсидент Кереканич грал гармонику и бул шеф оркестру. Тот орекстэр и грал на балу, а танцовало ше и вешелело до трох рано. Цикаве же госцующы танечнікі танцовали и з госцами балу.

Окрем танечнаго наступу представели ше и з рускима шпиванкамі хтори перфектно одшпивали.

На балу ше представел и Петровчань Петро Киш з виривком монодрами „Ей, бул то кедиш красни час“, а наступело и КД Рушняк зоз шпиванкамі и франтами.

Конферансу водзели Татяна Крамер и Владимир Провчи, по руски и по горватски. Организавана и томбола зоз численима наградами. Кажда карточка томболи добивала, а непреданы числа подзелены. Перша награда була микрогабова рерна хтору достала Штефица Хорват зоз Риеки, другу награду, малюнок велького формату достала Меланка Негован зоз Риеки, трецу награду, тиж малюнок велького формату достала Таня Креніцки з Петровцох. Томболи даровали: Город Риєка, Приморско-горанска жупания, Ліляна Сопка, Данил Сопка и фамелия Провчи.

У забавним Танцу шерца змагали ше 10 пари, а побидніцку торту и шампанияц однесли Гордана Любич з Руского Керестура и Петро Киш з Петровцох. Организаваны и змагательни танец з лимуном на чоле, у хторым победзела малженска пара Любич з Матульох, а хтора достала кошарку з оригиналними продуктами Истри и шампанияц. Так танец до танца пришло ше по конец на три годзин рано.

Бал бул хвалени, председателька Општни Матулі гуторела же не мала нагоди таке дацо видзиц, але и попри донациі Мемедия од 5000 куни бал закончел зоз финансийним минусом. Рушняк могол буц задовольни же успишно организава таки забавни вечер.

Минус подмирел председатель Дружтва як организатор.

Пияти бал у Туристу у Матульох

14. 11. 2009. року ёшеньски бал бул знова орагнізованы у Матульох, понеже прешли бал бул успішни. У самім центру Матульох бал організованы у ресторане „Турист“, з вельким безплатным паркингом, цо велька предносць у односеню на Опатию дзе ше паркинг плаци, а найсць паркирне место лутрия.

Тей суботы на 17 годзин, у Святочнай сали „Філодраматики“ на самім Корзу у Риєки отриманы велькі концерт фолклору хтори порихтали члени КУД „Дюро Киш“ зоз Шиду у Войводини, после чого прішли на бал до Матульох, дзе ше представили зоз красну парограму.

З баламі уж мame одредзене іскусство, так же вельо того постало звичайне, од приманя госцох з аперитивом та надалей.

После успішнаго попладньювога концерту у риєцкей „Філодраматики“ іножемни гості КПД „Дюро Киш“ представіли ше зоз соло шпіваньем и красними танцами, окреме рускими и ромскими у оригиналним облечиве. Хореограф им Миомир Шайтош, а уметніцки руково-

дитель Ивана Сечевич. Приходза з општини Шид, дзе жиє коло 1500 Руснацох, организаваных до штирох руских Дружтвох. КУД „Дюро Киш“ основане давнога 1919. року и непрерывно роби, а ма 127 членох.

У культурно-уметніцкай програмы други наступели члени КПД Русинох и Українцах з Осиеку. Їх хор успішно виведол венчик руских шпиванкох. Треци наступели члени КД Рушняк Приморско-горанскай жупанії, тиж так у красним народным облєчыве хтори тиж одшпивали даскељо писні зоз свойого репертоару.

Грало ше и грало, а вец ше кус одпочинуло з добре прилапеніма дружтвенима бавискамі. Томбла пестована од початку з богатима наградами, медзі іншым з веліма малюнкамі Владимира Провчия. Понеже томбала була предавана по символічных ценох, була і швидко попредана, а награды прияты з радосцу. Ораганізованы і танец з яблуком, цо весело аж і комично танцоўца і патриц, у танцу шерца змагали ше 8 пары, а на концу було понукнуте і нове дружтвене бависко „мікрофон Ваш“, до хторога ше ганьбліво уключело досц нащывітельох.

Так іще ёден бал закончены і наявены идуци бал на ладі у Риески, бал на воді.

Шести бал у Риески, „Бал на воді“

Як зме влоні обецали, 2010. року отримани незвичайни бал на воді. Бал отримани на ладі „Арка Фиумана“ змесценей у риєцким пристанішту, познатей по приморских специялітетох. Змесцена на початку риєцкого пристаніща з ней ше пресцера попатрунок на Риеску і ей твердиню, на гору Учку і цали Кварнер.

Сала була оквицена звичайно як і кожного року з вишиваніма рускімі ручнікімі і червенимі тканімі парткімі і другімі декораціямі. По красней хвілі организаваны красни бал.

Госци були рижнородні, од вшадзи. Найвекша група була з „Маткі Словацкай“ з Риески. Гвізда вечара бул Петро Киш з Петровцох як бачи Дюра з Керестура у монодрамі „Ей, бул то кедиш красни час“, а порихтал і други скеты і франти.

Наступел і организатор балу КД Рушняк зоз вібором веселих писньох, а по прешлорочному искусству дана можлівосц і другим же би станули пред мікрофон и указали цо знаю и сцу шпивац.

По богатей и смачней вечери предавало ше томболу. Кажды лісток

добивал, а главна награда бул малюнок велького формату, гоч и други томболи були богати и пошли до правих рукох. По законченим вицагованю томболи танцовало ше и танец шерца з наградну торту и погаром хтори достали Мария Бичанкич з Цриквеници и Верица Провчи зоз Матульох. У бависку „З яблуком на чоле у танцуй“ победзели Милица Синчич з Немецкей и ей шестра др. Юца зоз Земуну, за побиду достали вельку торту. Святочно и весело було до рана. На разходзе шицки гуторели же з несцерпнем обчекую шлідуюци бал.

Нажаль, то бул и остатній бал хтори Дружтво „Рушняк“ мало. Подли финансійни причини, а познейше условия пандемії корони пресудзели тому же ше организоване балох загашело. Остали красни памятки нам, нашим дзецом и унучатам. О тих подійох ше ище приповеда.

Не знаме цо нам будучносць приноши, можліве же знова дараз буду организовани бали, можліве же буду іншаки, але було бы крашнё кед би ше знова предлужело зоз традицию балох.

Владимир Провчи

Literatura

Литература

Нови кніжки

Агнетка Балатинац „Шлідом... ваших животных приповедкох“

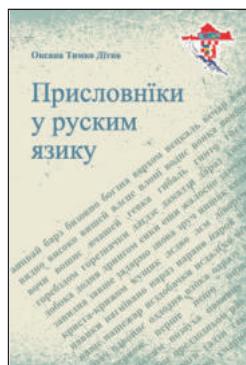
У виданю Союзу Русинох РГ и зоз финансийну потримовку Со- виту за национални меншини того року з друку вишла кніжка Агнетки Балатинац „Шлідом... ваших животных приповедкох“. Кніжка жридлово писана на руским языку, а пре преширене читательской публики авторка шицки тексты преложела и на горватски язык. Слово о мемоарской прози, о задогадованьох Руснацох хтори охабели и охабяю шлід у кул-турним, дружтвеним, просвітним або політичним живоце на наших просторох, гоч тих хтори ше занімали з полтику єст найменей.

Перше записаны здогадованя Петра Сивча, народзеного 1928. року, насловени *Од кральовини Югославії по Республіку Горватску*, други учитель Симеон Шимко Дудаш, народзены 1930. року, треца Єлена Хранилович народзена Сивч, наставніца немецкого языка и як и Шимко Дудаш, культурна рботніца народзена 1940. року, потым Ана Бесермині народзена Дудаш 1938. року, учитель физичней культуры Мирослав Мудри народзены 1940. року и други... У тим першим тому (авторка планує видац и други том мемоарох) обявени 12 мемоари наших людзох хтори од первого по остатнього любели свою националну при-падносц, пищели ше зоз своим руским меном и походзеньем, и за собу охабели глібоки шліди. Нажаль, даёдни од особох з хторима авторка водзела бешеду уж не медзи намі.

Рецензию за кніжку написала Дубарвка Рашлянин, лектorkа за руски язик Мария Вулич, лектorkа за горватски язик Андрея Магоч, редакторка Вера Зелинац, а кніжку до друку порихтала сама авторка Агнетка Костелник Балатинац. Кніжка ма 220 боки, тварди рамики и у фарби €, а вишла у тиражу од 300 прикладнікох.

Вера Зелинац

Нови книжки

Оксана Тимко „Присловніки у руским языку“

Окремна чесць и ридка нагода остатніх рокох у Союзу Русинох РГ друковаць науково діла як цо тогорочна книжка др Оксани Тимко Дітко „Присловніки у руским языку“. О причинох хтори ю порушали за писнє тей обсяжній граматичній книжці потребней кождай особи хтора пише статї на руским языку и фахово го преучує, у уводним слове авторка написала:

„Найчастейше питанє при наставаню тей книжки було: Чом присловніки? (звичайно, були и питаня: Цо то присловніки?). Цо сом служей анализовала присловніки, віше сом ше баржей прешвечовала до їх вредносци на рижних язичніх планох.

Часто, аж и лингвисти занедзбую важносць присловнікох, и мало ёст науково роботи котри би их анализовали. З єдного боку, то и прето же присловніки непременліва файта словох, та випатра же су не тельо важни як, на приклад, прикметніки, меновніки лєбо дієслова.

У тей анализи була намира ошвицці присловніки зоз вецей бокох (словотворчого, етимологійного, семантичного), указаць на їх важносць и рижнородносць. Прето анализа подзелена на даскельо часци у котрих ше анализує рижни боки наставаня, функціоновання и збогацовання системи присловнікох. На концу дати словнік присловнікох у руским языку, з єдного боку и прето же бизме ше прешвечели кельо их ёст.

Не була ми намира написаць книжку лем за фаховцох. Наздавам ше же кажди хто ю отвори годзен пренайсць дацо за себе цо го прешвечи

же наш язик и у такей малей свой часци богати, рижнородни, зоз вельким словотворчым потенціялом.

Почитовани читателю, кед пречитааш тоту анализу, наздавам ше же ше зложиш зо мну же би без присловнікох нашо виречена були худобни, думки непрецизни, а диялоги нясни.

То дзепоєдни з причинох наставаня тога вигледованя.“

Кнїжку лекторовала лекторка за руски язик Мария Вулич, рецензенти були Александр Мидри и Юлиян Рамач, редакторка Вера Зелинац, технічно порихтана до друку вуковарскай друкарні Солдо, друкована у друкарні Цертис у Іерни у 300 прикладнікох на 160 боки.

Кнїжка у виданю Союзу Русинох РГ финансийно помогнута з боку со- виту за национални меншини РГ.

Вера Зелинац

Нови кнїжки

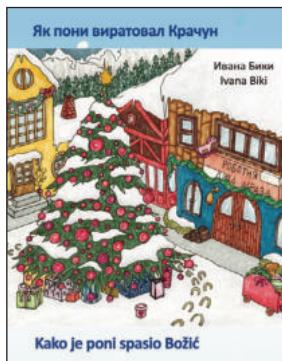
Владимир Провчи „Фарби живота“

И того року ще удало невистатому Владимиру Провчийови у виданю Союзу Русинох РГ звіць ще пред читательску публику з єдну кнїжку поезії. Слово о поетсекй збирки „Фарби живота“ написаней двоязично, по руски и по горватски, гоч чежко точно одредзиц на хторим язику жридлово настала хтора писня, цо не значне за авторске намагнє же би виєдначел стил у прекладаню своїх писньох з єдного на други язик и так значно преширел читетльски круг. Як свойофайтови *repetuum mobile* автор непреривно находзи инспирацию у вичних темох як цо любов, надія, пейзаж, розчароване, у шицким цо дожил и прежил, и цо го одредзує як особу и уметнїка. У кнїжки ест 60 писнї, а даєдни з нїх маю наслови: насловна *Фарби живота*, а потим шлідза *Сон терапи-њосци*, *Надія*, *Думки*, *Здогадоване дня*, *Памятка на ровнїну*, *Барка фарбох* и велї други...

Рецензию за тоту кнїжку написала Татяна Крамер, редакторски ю ушорела Вера Зелинац, руски тексти лекторовала Мария Вулич, а горватски тексти Андрея Магоч. Кнїжку технічно до друку порихтала Друкарня Солдо з Вуковару, а 160 боки у 300 прикладнїкох друкованы у Друкарї Щертиц у Ієрней. Кнїжка друкована з помоцу Совиту за национални меншини.

Вера Зелинац

Нови кнїжки

Івана Бики „Як пони виратовал Крачун“

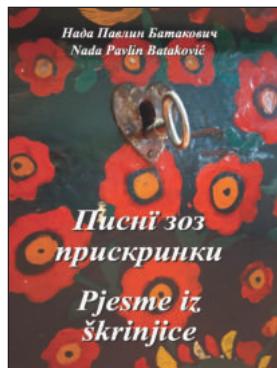
Млада двацецдворочна Івана Бики того року нас незвичайно несподзивала и розвешелела зоз свою сучасну сказку „Як пони виратовал Крачун“. Івана Бики авторка и илустрацийох и тексту того діла намененого дзецом младшого возросту и шицким любителем сказкох. Кнїжка вишла двоязично, на руским и горватским языку, зоз чим авторка обезпечела и ширшу читательску публику.

Спрам ёй словох, Крачун за ню више мал красне значене, више ше му щиро радовала и несцерпеліво го побчековала, та е прешвеченя же и нешкайши дзеци и читателе маю подбоне одношене гу тому велькому жимскому швету хторе зазберує фамелий коло стола и ноши радосц. Сказка нас водзи на Сиверни пол дзе ше пририхтую крачунски дарунки и шицки особи подредзуя свойо активносци пририхтованю и правочасовим дзеленю крачунских дарукох. Же не идзе више по плану, але и же ше заш лем щешліво закончи на 40 боки у фарби нам укаже авторка тей сказки.

Кнїжка друкована у виданю Союзу Русинох РГ зоз финансийну потримовку Совету за национални меншини. Діло вишло у вельким формату, найблізшим А4 формату зоз твардима рамиками у 300 прикладнікох. Компьютерски обробок одробела вукварска Друкарня Солдо, з друку ю пущела Друкарня Цертис зоз Церней. Редакторка кнїжки Вера Зелинац, лекторка за руски текст Мария Вулич, а лекторка за горватски текст Андрея Магоч.

Вера Зелинац

Нови кнїжки

Нада Павлин Батакович „Писнї зоз прискринки“

Кнїжка поезиї Свою першу кнїжку поезиї „Писнї зоз прискринки“ Нада Павлин Батакович друковала того року у виданю Союзу Русинох РГ и зоз финансийну потримовку Совету за национални меншини.

На 90 боки позберани и друкованы писнї рижней тематики хтори наставали през длугши шериод, хтори авторка записовала и складала дзешка же би ше не затрацели, та ихчувала у прискринки, бо су барз вредни и розлични од шицкого цо цеком живота тата добра жена створела и твори.

Писнї подзелёны до пейзох цикусох: Наштред польох желёных, Початок и конец, Мойому валалу, Бриги нашо каждодьово и Думки майо дзе же вас подзеем. Писнї спрам подзеленых циклусох варирую од рефлексивных и любовных по родолюбиви, векшином су написаны на руским языку, гоч ёст и даскелью написаны на горватским языку. Авторка нее прекладала свой твори на руски або процивно на горватски язык. Медзи писнями находза же и тоти чийо тексты наградзени на руских музычных фестиваах у Руским Керестуре и Новим Садзе.

Рецензентка кнїжки тиж так и лекторка за руски язык Мария Вулич, редакторка Вера Зелинац, лекторка за горватски язык Андрея Магоч, а як и други нашо тогорочни виданя компьютерски обробена у

Друкарні Солдо и друкована у 300 прикладнікох у Друкарні Ієртис у Церней.

Вера Зелинац

Огњогасци

На юговосточнай часци пияцу находзел ше Огњогасни дом до хторого водзела мала улічка зоз главней уліци. У гаражох того Дому було даскельо цистерни зоз воду, коло хторих дзень и ноц дежурали огњогасцы ДОД-а (Добродзечнага огњогаснага дружтва).

Лёгко было буц огњогашец кед нет огня. А кед ше огень зяви тоти схопни и увежбани хлопи зоз черевами за гашене огня пендраю ше по драбини на пойди и закрица хтори падаю на пайд док их обвива дим. Гарави сходза зоз закрица, зоз твари им чури зной як кед би вишли з води. Вецка улесцую други на змену. Даєдни у таких нагодах и погинули. Вуковарчане то провадзели зоз стархом и почитованьем. Прето Вуковарчне почитую огњогасцох.

У Огњогасним доме находзи ше ёдна велька сала чийо мури полни значних припазнаньох, подзекованьох, дипломох, а у уголах рижни застави з веліма украсніма символамі. Як ѿ ше вуковарски матуранті на концу рока сликую зоз своїма класніма старшинамі и директорамі, так і огњогасцы оставаю овіковичени на сlicoх хтори виша на мурох у Огњогаснім доме. Єст ту шицкі генераціі зоз остатніх озда сто рокох. Зоз тих сlicoх, дипломох, грамотох и заставох може ше вичитац цала история, гоч огњогасцы не людзе хтори обрацены гу прешлосци. Вони вше думаю на будучносці и гевто ѿ вона принесе. Кед принесе добра, слава Богу, кед принесе зло – вони порихтани.

Маю огњогасцы и свою плехову музыку хтора у грає крохайніци у святочных нагодах. За державни швета док город шпи, вони иду у своім звичайнім порядку по городу и граю „будници“. Знаю грац и гімну, народни, забавни и староварошски писні, а Вуковарчань и кед умре, на остатніе место спочывання часто є випровадзены зоз огњогасну плехову музыку, ведно зоз старима пайташамі, а мелодія смутна и озагнута як плач милей жени.

Огњогашец ше не постава нараз. Огњогашец ше постава од малючка, одраста ше у тим духу кед оцец и дідо огњогасцы и у обисцу жию зоз тим стилом жытва, а дзецко то од малючка упива. Вони не „тупя“ дзецом, алे дзеци их имітираю. Дзецко з таких обисцох бави ше на огњогасцох чим почне ходзіц. Кед оцец або дідо граю у плеховей

музики и маю дома гевту швиццу, глатку златножовту трубу, дзецко ю люби дорушиц, погласкац и припатриц ше на ню. Сцело би и спац зоз ню, але му старши то нє допущую. Труба стої на ормане и дзецко ше може лем припатрац на ню. Кед хлапец нарощне нателью же ю може долапиц, вец є и нателью вельки же би почал грац у подростку плаховей музыки ДОД-а.

Огњогасци не граю по свадзбох, а кед их наисце видзиш и чуеш же граю на свадзби, то знак же ше жені дахто хто грае у ДОД або таки чловек одава дзивку або жені сина. Кед думаш же ши ше у живоце напатрел радосци, придз на огњогасну забву, та увидзиш же ши потераз ніч не видзел. Ніхто ше не зна так радовац як огњогасци. Тоти розбавени шерца, тот шміх, тото радоване животу, тото одушевие, шицко радосц, сама радосц. Чловек то патри и ганьби ше же є таки яки є. Було у Вуковаре и школованих музичарох и оркестри, але ніхто не знал створиц таку атмосферу як огњогасци. Кед плахова музика випровадза младу на винчане, цала улічка плаче, лем цо не пукнє шерцо мецерово.

У огњогасним доме часто ше отримую забави за даяку шицким позанту або лем огњогасцом познату рочніцу, або лем так... же би ше людзе видзели и розвешелели. На тих забавох странец би ше зачудовал як ше шицки добре познаю як даяка велька фемелия, як франтую и доруцую франти, як кед би ше познали од малючка. Можебуц им и родичи було огњогасци. На кождэй забави було од дзецеох страших од пейзох рокох та по дідох хтори ледво могли ходзиц. Не було зраженя генерацыйох, шицки чувствовали исте.

На таку забаву сущед хтори грав у плаховей музыки вжал зоз собу и ёдного хлапца хтори ходзел до основней школи. Хлапец од того силного швета познал лем сущеда, його жену и дзивку, а за шицких других не дознал хто кому цо. Танцовали кожде з кождым, аж и баби з унуками и дідове з унучкамі. Шицки були весели, а ніхто не бул пияни, людзе шпивали док танцовали, ніхто не танцовал вецай танци з исту особу.

Зоз найвекшим почитованьом людзе стретали ёдного діда старшого од 70 або 80 роки хтори шкінталь. Дідо мал полни перша колайнох, вельких и малих, рижних фарбох и формох. Таки хроми танцовал ище и даскельо валцери, а хлапец ше припатрал на тоти колайни и од чудованя не могол присц гу себе. Опитал ше сущеди хто тот дідо, а вона му потолковала же вон зоз старей огњогаснай фамелий, терашні почесни

предсидатель одликовани већей раз пре невидзену шмелосц у гашеню огња, а хроми є перто же зламал ногу кед спаднул зоз једнога закрица хторе горело. Аж и таки хроми и надалей ишол гашиц огњи, одховал велі генерациј терашњих огњогасцих, учел их и водзел на вежби. Прето го шицки почитую. Хлапец патрел на тоти вельочислени колайни. Но, добре. Тераз му јасне. Але му ње јасне цошка инше – дідо ше радовал животу як кед би бул його цали швет и як кед би го чекала даяка шветла будучносц.

Знаю огњогасци и ласцивни и бетярски писнї („*Kec, kес, keceljica, pod keceljom vjeverica...*“), алє то ше ќе гратло на забавох пред женами и дзецими. Од шицких писњох хтори огњогасци знаю грац найбаржей им одвитую смутни, староварошки писнї. Кед их граю староварошане и кед их граю зоз души, лем можеце задумац яки то упечаток охабя.

Медзитим, ќе шицкојдно анї дзе ше грає. Велька сала огњогаснога дома добра за забави у жимски час, алє кед оцеплее, кед ше шицко зажеленї, кед ше отвераю пупча на квецу и кед яр запахнє, теди руша и гевти соки у чловекови, и теди огњогасци знаю же тераз час за забави на отвореним.

На месце дзе тераз нова водотурня од главней драги по Дунай, пейдзешатих рокох людзе тоту висоровнїну волали „*Найпарова баџа*“ по богатому чловекови хтори ше преволовал Найпар. Ту под старима ліпами рошне густа, нїзка трава.

Швижи вечар. Небо полне з гвиздами. Витор зоз Дунаю приноши влагу и пах мулю. Ліпи пахњу як кед би цали швет бул з ъима засадзени. При мешачковай шветлосци труби огњогасцих граю смутни староварошки писнї. Коло столох лавки. Хлопи, жени и дзеци цошка ёдза и пию, приповедаю, шаля ше. А већ почина танец.

Хлапец зоз сущедства похопел – то ќе јак у огњогасним доме. То јак на жеми. Глас огњогасних трубох розлїва ше по варошу. Чує ше и до Бачкей:

„...*tiho u noći sasvim osamljen
prošao sam draga kraj doma tvog
misleći možda da će bar malo*

ublažiti boli srdašca svog.

*Al ti si draga tako mirno spala
kad sam prošo kraj doma tvog,
ni mislila nisi, ni slutila nisi
ni u snu sanjala da te ljubim ja...“*

То праве место, прави простор и прави час за огњогасни труби. Стари ше подмладзели, а дзеци одрастаю. И сам Бог придонесол тому чувству. Таких людзох у таки час, на таким месце и зоз таку музику може зединїц лем гевтот хто добре позна Вуковар и його тайни, дахто хто зна приповедац зоз лісцом и Дунайом. То у ствари нє була огњогасна забава, але попатрунок на живот и способ живота. Писня виполнює людзох и вони ю ноша зоз собу ище длugo после того гоч кадзи далей пошли. Кед дзеци одрошню вона ше им будзе врацац у смутних хвилькох:

*„Jesenje lišće već otpalo je,
ni travke nema, pustoš je svud,
u tome srcu i duši mojoj
još uvijek vlada vječita stud...“*

Прешли роки, прешло и дзешец роки. Гевтот школярски хлапчик постал легинь. Кед єдней лётней ноци будзе бешедовац зоз лісцом и Дунайом, учуе здалека огњогасни труби зоз „Найпарици“. То тераз циха музика хтора трепеци у лісцу, хтора це найдзе, препозна, наполнї ци плюца и цалого це превежне.

Так настала писня:

*„Mirišu lipe i noći,
Dunav protiče lijeno
kao da vrijeme toči,
kao umorno tijelo.*

*Čuje se tiha pjesma,
kao da Dunav diše,
kao da srce dira,
svirajte tiho...tiše...*

*Ona treperi u lišću
sada i nikada više
kao kad Dunav proteče,
svirajte tiho...tiše...“*

Док ше врацал дому на граніци чуйносци, кус цихше од шептаня, легинь слуха з далека остатні такти зоз „Найпаровей загради“.

*„... kada ti bude blistala sreća,
zaboravi na me, zaboravi me...“*

Чил их ләм теди и нїгда вецей. То таке чувство як кед мац випровадза дзецко до длёкого швета зоз предчувством же го нїгда вецей не учує.

Городски чолнїки после „ошлебодзеня“ звичайно не були Вуковарчане. Вони углавним приселели зоз бреговитих крайох Кордуну, Баниї и Лики. То людзе худобного словнїка, твардих словох, єдноставних кострукцийох виречения, праволинийного способу раздумована хтори ше не шири, а у бешди часто лаю. Прето вони вше „на линїї“, вше дакус твардейши од прокламованого партыйскога становиска усвоеного дагдзе у Београдзе.

Легко гевтим у Београдзе. Там нет заостатого швета „клерофашистох“ и маловарошских остаткох. Городски чолнїки одлучели же од Вуковару направя модерни город. Прето треба поваляц шицко старе. Розуми ше, не дораз, бо город не ма панежи же би одразу направел шицко нове.

Та так... поведзме тот Огњогасни дом. На приклад, кед би дакеди

вибухнул огень всоботу або стреду док тирва пияц, огњогасни камиони и цистерни чежко би вишли зоз малей улічки на главну, бо тадзи тих дньох преходза паастски кочи. Окрем того, главна улічка на периферії Вуковару як рива у далматинских варошох.

Прето би було добре Огњогасни дом зваліц и вибудовац нови колу Дому народного здарвя, при католіцким темтovе. З другого боку улічки парвославни теметов. Познате же ше мертві нє дриляю по драже, та прето анї нєт гужви кед гужва у главній улічкі.

Ніхто од городских чолнікох нє Вукварчань анї огњогашец, та прето городски чолніки нє носталгичаре. Носталгичаре нє можу задумац, анї водзиц „соціалистичне будован€“. Так стари огњогасни дом шейдзешатих рокох прешлого столітия звалєни, а нови направени на другим месце.

Ніч нє утаргнуте, але направене лєпше. Анї плехова музика нє утаргнута. Вона треба городским чолніком же би грала гимну и кро-чайніци на преславох дзе городски чолніки триманю бешеди и посилаю „поздравни телеграм маршалови Югославиј Йосипови Брозови Титови“. Окрем того, плехова музика треба городским чолніком за хованя, кед умре даяки заслужни партійни роботнік, бо там нет паноца, а кед би ище нє было анї музики, як би то веџ випатрало? Було у Вуковаре и таки хованя дзе человека лєм спушта до жеми и розиду ше. Шицки теди видза же цошка хиби. Людзе ше неприємно чувствую. Анї бешеду нє отримаю. А хто би и тримал бешеду и о чим?

Легко ци тримац бешеду кед человек бул у партизанох або мал сина у партизанох, або голем даяк помагал НОВ-и, кед даяка баба варела партизаном або им штрикала ботоши. Але що повесц кед тих заслугох нєт? Нє можеш циганїц. Заш лєм, то Вуковар.

Анї огњогасни забави нє забранєни. Млади нєшкa и так глєдаю иншаку забаву. Млади танцую свинг и рокенрол, дзеци треба же би вечар спали же би змоцньовали душу и цело („*Blago narodu koji ima takvu omladinu*“), а баби треба же би вечарами шедзели при пецу и штрикали. А дідове? Ша вони озда уж поумерали (бо хлопи жию кратше од женох). Нєшкa би архаїчно випатрал хроми дідо хторому перша полни з колайнами як маршал Жуков. Чом би ше дзеци на ньго упатрали кед ше можу упатрац на городских чолнікох?

Окрем того, старомодни упечаток охабяли и староварошки писнї. Єст у нїх якейшик меланхолиї и маловарошской животней филозофиї. Кед городски чолнїки могли забуц „козарацке коло“, чом би ше Вуковарчане нє могли на общи хасен и напредован€ одрекнуц староварошских писньох?

Але, огњогасни забави заш лем нє забранені. Зна ше кажди явни сход треба тидзень скорей приявиц милициї зоз толкованьом що ше зоз чим сце посцигнуц, яки циль сходу и хтори людзе там буду. Нє перто же би ше манифестация забранела, але... лем так... най ше зна. А добре знац. Бо члени огњогаснго дружтва звичайно Горвати и Немци. Значи, огњогасни забави нє забранені, але таке зазберован€ таких людзох треба мац на оку, треба надпатрац.

Ния, ту нови огњогасни дом, при теметеове, ту ище ёден теметов прэйг драги, та хто сце може грац, шпивац, танцовац и звисковац од радосци. Окрем того, приповеда ще по Вуковаре же ше огњогасна служба муши професионализовац. А то нагода же би ту городски чолнїки намесцели своїх людзох.

Памятки буду ище ёден час ношиц у своїх шерцох стари Вуковарчане, а вецка тоти памятки вимру вёдно з німа, бо тоти людзе жили свой живот, але го нє записовали.

Томислав Мишир

Пияц у Вуковаре

Початком дзеветнастого вику пошол Даламтинец до Ню Йорку и писал дому: „И придзем ци я так до Ню Йорк, кед там, воно праве пиячни дзень“. Було вельо людзох на улічкох и чловек подумал же то пияц або вашар у Ню Йорку.

Ниа, видзице як у Ню Йорку кажди дзень, так тога 1948. року у Вуковаре каждай стреду и суботи, бо то „пиячни дні“.

Того 1948. року пияц у Вуковаре находзел ше на месце старей водотурні готела „Дунай“ и модерно будованих хижох медzi главну улічку и готелем „Дунай“.

Тот простор пияцу бул вельо векши як нешка, а бул викладзени до полуокругу зоз турску калдерму, з каменем вельким як чловекова глава.

На сиверним боку бул ёден шор хижох хтори патрели на Дунай, чийо ше мали загради дорушовали зоз заградами другого шора хижох котри патрели на водотурню.

Зоз заходного боку пияц огранічовала рика Вука, а зоз восточного боку улічка хтора водзела од Гашпаровей апатики по криж на побрежю Дунаю на старим пристанішту.

На концу тей улічки блізко старого пристаніща, дакеди скорей „у згнітим капитализме“ наводно ше традицыйно находзел „червени лампаш“ дзе ладяре могли потрошиц свой чежко заробені пенеж. Гуторим „наводно“, бо у стварносци червеного лампаша нє було, ніхто ніч не видзел, а Вуковарчане таки людзе хтори дакеди любя и огваряц.

Шор хижох хтори омежовал пияц зоз восточного боку бул у улічки котрой часто меняне меню, уж спрам того хто кеди бул на власци. Так на старых розгляднішох видзиме же ше волала Раечичова, Штросмаєрова...

Штосмаэр мал у Вуковаре аж три улічки, разуми ше нє у істи час, але так даяк... єдну улічку му вжали, а другу му дали. Окрем тей улічки, з його меном ёден час волали и главну улічку у Новим Вуковаре, од моста на Вуки по грофов дворец. Тиж так, як видно на старых розгляднішох, по Штросмаєрові ше волала и улічка хтору Вуковарци наволовали „Рибарска улічка“, а хтора ше пресцерала од Омладинскаго дому (познёйше будинку Заводу за соціялне осигуране, бо ше хтошка здогаднул же шицки муша буц соціялно осигурани, а млади лем даєдни).

Тота улічка закончовала при трох рибарских хижкох на побрежю Дунаю над хторима ше надвивал франєвацки манастир.

Пре познати причини шицки вуковарски городски чолніки шицких генераций вше раздумовали хтору улічку дац Штросмаєрови. Знало ше же „екуменски бискуп“ и оцец южнославянской ідеї муши мац якушик улічку у Вуковаре, але понеже церква oddзелена од держави, заш би му не требало дац превельке значене, же би ше не случело же даяки горліви комунист обвині городских чолнікох „гевтим горе“ же не розчисцели з религию, але напроців постали „клерофашисти“ хтори велічаю „попох“.

У ствари, найподзековнёйши Штросмаєрови бул краль Алексадар кед главна улічка у Вуковаре ношела кральово мено, а главна улічка у Новим Вуковаре Штросмаєрово мено. Але, тэди церква не була oddзелена од держави.

Томислав Мишир

Дакеди було

НАШО ЛЮДЗЕ НЕ СЦЕЛИ БУЦ ПАНОВЕ

Понеже теди ище не было велью радия и телевизори, а о интернету ше ище ані не шніло, Владко, ище як цалком мали хлапець, часто слухал приповедки узретых людзох. Теды велі малючки дзеци, як ше то теды гварело „птащата“, зоз любопітлівосцу слухали кожду виприповедану приповедку хтору стари людзе дзечнє и по вецей раз приповедали.

Так раз Владко слухал и того же як давно, велью скорей як цо и сам пришол на тот швет, живот бул чежки и требало мац велью схопносци прежиц го цо лёгчайше. Теды ше до школи ходзело штири роки, а потым ше лапало до роботи на полю. Ридки були млади зоз валалу хтори предлужели школу у варошу и то були углавним хлапцы хтори ше пошли школовац за учителя, паноца лёбо ридше за дохтора або адвоката. Од дзивчатох ридко хтору родичи дали до даякей школи до варошу. За дзивчата ту валале школа була закончена.

Єдней гдовици, мацери штварех дзецеох, поспишело ше под час старей Югославиї єдну свою дзивку после законченей штвартай класи дац до Београду, до єдного дохтора за служніцу. Там ше вона затримала телью длugo док дохторово дзеци не подросли. За тот час и tota служніца дошла до рокох, та ше там дзешка пред Другу шветову войну и одала. Неодлуга ше им народзела красна дзивочка и їх щесцу не было конца.

Неодлуга потым зорвала ше Друга шветова война, та ёй мужа як и шицких младых хлопох поцагла до декунгу. Неодлуга младей жени зоз малим дзецочком пришла вистка же ше ёй мили и дзивочков оцец нігда живи не врачи гу нім дому, бо го там дзешка далеко потрафела смертельна кулька. Знемирела ше млада жена же цо тераз будзе робиц и як жиц и виховац свою дзивочку. Медзитим, понеже зоз дохтором зоз Београду не претарговала контакты, дохтор дознал за ёй судьбу и поволал ю же би и надалей була кухарка у його обисцу и пораячка у його дохторскай ординациї, а там могла и свой дзивчатко ховац.

Швидко ёй там прешли роки, ёй дзивче одросло и одало ше. Вона тиж дошла до рокох, та так и достала заслужену пензию. На остатку ше

зоз Београду приселела и врацела до власней мацери, хтора тиж була гдовица, та же би ше ёй у старосци нашла при руки.

Док вона дотримовала свою мацер була єдна од ридких особох у валалє, а можебуц и єдина жена хтора каждого мешаца на руки од поштара доставала пензию хтору заслужела служаці дохтора и його фамелию у варошу.

Друга приповедка хтору Владко слухал и запаметал була о учительськох. Валалски учителі мали виучену школу и робели як учителі у валалской школи и як таки, як ше то гуторело, могли буц панове и можебуц мац и служжніцу як и гевтот дохтор. Медзитим, окрем того же мали квартель достати у такволаней старей општини, вони обрабяли и цалу заграду хтора ше пресцерала споза старей општини. Гоч могли буц панове, наша руска вредна крев им тото нє допушчовала же би ше медзи своїм вредним народом по пански справовали.

При тутейшому векшинскому народу школовани людзе окрем того же их шицки други людзе хтори их познали патрели як на вельких и школованих, аж и вони сами барз тримали до себе, док наш чловек нє мал тото уродзене у себе же би ше пре закончену високу школу и посцигнуте у живоце окреме воздзвиговали и окреме тримал до себе як окремней особи.

Так Владко чул и приповедку о єдному паноцови. Раз єден чловек, странец зоз варошу пришол до єдного нашого руского валалу и розпітовал ше же дзе може найсц валалского паноца, бо би зоз нім мал бешеди. Людзе го дзечнє упуцели до парохії. Кед тот странец вошол до двора, почал зоз капурки доволовац. Понеже ше му ніхто нє явел, рушел по дворе и доволовал. На остатку обачел, як сам подумал, паноцового слугу як у заднім дворе руца гной зоз хліва. Кед сцигол по капурку хтора преградзovalа предні и задні двор, опитал ше слугови же дзе би могол найсц паноца и попріповедац зоз нім о тим нач пришол. Тот чловек ше таки озноёни огляднул, та му гварел: „Праве зоз паноцом приповедаце“. Несподзивани зоз одвітом, на хвильку настала цихосц, понеже странец задумовал же будзе бешедовац зоз паноцом паном, як цо ше пански ноша паноцове у його месце, а нє зоз паноцом хтори руца гной зоз хліва и хтори таки озноёни здабе на гоч хторого другого валалского параста.

НОВИ КОНЬ У ОБИСЦУ

Кед ше спомнє слово „автопияц“ шицки знаю же яке значене ма тово слово у терашнім дружтве и чаше. То пияц лёбо вашар дзе ше предава и купує половни авта и шицко цо вязане з автами. Кажде там купує и предава робу спрам пенежней моци у власней кишенки. Так то було и дакеди, лем же дакеди не було авта як превозки, та ше зоз нїма не могло тарговиц, ал€ ше теди тарговело зоз живима животинями, зоз статком, коньми, кравами, швинями и то бул статкови пияц хтори ше у жаргону кратко наволовало вашар.

У найблізшим околіску дзе нашо людзе найчастейше одходзели то бул вашар у Вуковаре, хтори ше отримовал каждого трецого и осемнастого у мешацу, потым вашар у Вінковцах, хтори бул отримовани каждого дзешшатого и двацэтрецого у мешацу, и вашар у Нуштру, хтори бул отримовани каждого пиятого и петнастого у мешацу. На тоти вшары кажди могол пойсц понукнуц предац дацо од свайго статку и шицкого іншого вязане за валал и живот на валале, а исто так и купиц шицко тово цо там було понукнуте на предай.

Так раз єден газда надумал пойсц на вашар купиц себе коня. Пошол вон на вашар и шацвал, и на остатку купел коня од єдного чледніка Мадяра, хторому було мено Пишта. Кед ше вони поєднали и Мадяр приял пенёжи, спомнуги газда нашол познатого зоз свайго валалу и привязал купеного коня за задні кочово шороглі же би так привязані за кочом сцигол до валалу и до хліва нового газди. Шицко коло того на перши попатрунок було у shore. Привязані конь ше потым у хліве нового газди одпочинул, єдол, пил...

После даскелью днї газда ше надумал превезц по валале и указац шицким же якого коня купел на вашаре. Кед го упрагнул до коча, а сам до коча шеднул, гварел вон свойому коньови „айде“, а конь стої та стої. Пробовал газда коло коня вшеліяк, и крашн€, и нагнівано, а конь стої у месце як закопани. Кед газда видзел же ше конь не дума рушиц з места, випрагнул го, та го одведол назад до хліва.

Вечаром газда вишол на драгу, а там на драже уж стал його сущед. Озвали ше єден другому и такой ше газда почал сущедови поносовац на свайго коня же як не сцел рушиц зоз места у кочу упрагнути. Кед ше му сущед опитал од кого купел такого коня, застарани газда му одповед же не позна человека, лем же бул Мадяр по мену Пишта. На тоти слова сущед ше почал шмеяц аж на рату и у тей истей хвильки през шміх гварел же єдина коньова хиба у тим же вон розуми лем по мадяр-

ски. Потим го порадзел най пробуе коньови давац команди по мадярски, та же го можебуц конь будзе розумиц, а можебуц и слухац.

Газда подумал же ше сущед зоз нього сперда и вишмеюе, та ше истей хвильки обращацел и нагнівани на сущеда рушел дому.

Кед вечар лёгнул до посцелі, фурт о тим раздумовал як го сущед вишмеял и же як би вон зоз коньом мушел по мадярски бешедовац. Але, цо кед сущед можебуц мал право? Так вон надумал уж ютредзень тово превериц. На другім концу валала мал доброго пайташа Мадяра, та ше пойдзе до нього порадзиц. Щиро ше наздавал же го пайташ не вишмее.

Ютредзень пайташ го вислушал и такой зоз нім пришол до нього дому же би вони двоме тово и випробовали. Кед пайташ почал коньови давац команди и зоз нім бешедовац по мадярски, конь шицки команди розумел и окончовал их. Ту проблем коло коня з командамі бул ришени. Тераз іще требало и Руснака научыц як треба по мадярски вигваряц команди за гонене коня же би го праве купени конь зоз мадярскага обисца розумел и слухал. Кед и то було з помоцу пайташа Мадяра успишно покончене, теди ше конь и його нови газда медзисобно конечно розумели.

ЗБЕРАН€ ШЕНА

Михал ше вельо раз припатрал през облак и провадзел хто по драже преходзі и як то людзе у терашніх часох модерно одходза робиц на польо. Робиц на польо одходзи ше на тракторах и то лем сами шофере зоз своїма тракторамі и на ніх маю прикапчані плугі, грабачкі, преси лёбо даяку иншаку механізацыю за роботу, а іх газдині нігда ше не видзі на тракторах лёбо прикочох же би и вони одходзели на польо. Вони дома и не одходза зоз своїма хлопамі на польо, як цо то дакеди жени одходзели на польо ведно зоз своїма хлопамі.

Понеже ма надосц рокі, Михал памета и тово як ше дакеди жило и одходзело робиц на польо. Дакеди, кед ше як мали бавел по драже у праху, на вельо того ше наприпатрал. Нажаль, нешкайши дзеци ше у праху не бавя, а тому причина же праху на драгох нєт, а и воля бавиц койдзеяки видео бависка. А за губаби вироятно ані не знаю и за тово як ше зоз німа штреляло, як вон дакеди зоз німа штрелял.

Людзе дакеди ведно зоз своїма женамі и дзеецмі одходзели на древним кочу зоз упрагнутымі коньми на польо и там зоз власнимі рукамі и гу тому з примітивнімі орудиямі намагали ше зоз свою роботу и у

своім зною цо вецей заробиц за фамелійни живот.

Там на полю ше вец наяр и початком лєта копало лєм цо зидзену кукурицу, потым ше зоз видлами зберало шено хторе було покошене зоз ручну косу, та гоч и вецей особи зоз фамелії тоти видли у руках тримали и шено грабали, заш лєм тата рбота ишла барз помали.

Кед ше уж зявели трактори, єден члєднїк, хтори як и цала його фамелія з видлами у руках цалого дня зберал шено по горуцим слунку, видзел як их сущед пришол на полью зоз грабачку, зоз такволанім „слунком“. Сущед сам на трактору зоз грабачку пограбал векшу поверхносц за кратши час як вони зоз видлами. Тот члєднїк вец гварел оцови же прочитал на цидулки у валале же тот бачи видава „слунко“ за грабац шено за тедишині пейцсто динари по голту. Зоз тим сцел оца совитовац же би и вони гоч и зоз пожичением „слунком“ лєгчайше позберали свойо шено на полю. На тото му оцец одвитовал же кед сами позбераю шено зоз видлами, тоти пенежи цо би потрошели на грабачку останю дома.

Так велій людзе раздумовали, не сановали ані свою моц, ані свойо здраве, лєм же би свой чежко заробени пенеж не потрошели на жичане дачого як цо то грабачка и подобне, але прето цала фамелія на летним горуцим слунку цали дзень чежко робела.

Михал у терашніх своїх роках не памета хлопох як ручно зоз косами кошели жито и ярец, а жени же би накошене одберили. Памета медзитим часи кед по дильовох ище вше дриндяли остатнї прикладнікі рботних коньох упрагнутих до древених кочох, плugoх, дерлячох и іншого, и кед конї помали, але сигурно навики виступели трактором зоз драги, хтори тэраз обрабяю жем же би им вона дала плоди, же би паасти и їх чада не були гладни.

КОЦКА НА КОВРУШУ

Митро од малючка ходзел до церкви и провадзел шицко цо було вязане за церкву и християнски живот. Єдного дня кед му мац пришла зоз церкви, хтору була порайц, медзи іншим му виприповедала же пораёла и на хлопскім коврушу.

Гоч поряднє ходзел до церкви, Митро нігда не мал потребу же би пошол на ковруш.

Як ище барз мали до церкви одходзел зоз мацеру лебо бабу и шедзел попри ніх у столку даєдней баби хтора праве теди не пришла на Службу Божу. Кед му мац зоз собу почала до Служби Божей водзиц младшу шестричку, вон вец одходзел зоз оцом и ставал до оцового

столка у крилосу. Кед дошол до рокох у хторих приял Першу причасць, у церкви шедал до столкох дзе шедали його парняки, а то бул перши шор гу олтару, до хторого од хлопох шедали лем браца Михал и Петро Матово, и то ёден до першого столка з правого боку, а други до першого столка з лівого боку дражки хтора ше пресцера и водзи поштред церкви од уходу по царски дзвери на олтаре. Други столки були углавним геверни, та там шедали хлапци на бок од шкоди, а на бок од Грабику шедали дзивчата.

Тото одвітовало и Митровому оцови, бо могол зоз своєго столка у крилосу видзиц як ше тот там справує. Митро то барз добре знал, та мушел буць добри. Хлапци хтори шедзели коло нього, а родичи им ридко були у церкви, лёбо не мерковали о тим як ше им дзэци справую, о тим ёдноставно не водзели рахунку. Totи хлапци ше веџ там у церкви задзерали и щипали ёден другого, та так и його.

Митро, знаюци же оцец з крилоса провадзи його справоване, та мушел буць добри, а кед того пре тих цо шедзели коло нього не було можліве, вон вишол зоз столка и пошол шеднуць до другого шора столкох гу дідови Саболови и його унукови Мирославови. Кед после Служби Божей пришол дому, окрем того же бул гандровани, лем цо не бул и бити од оца, хтори твердзел же то вон пошол шеднуць до другого шора столкох лем прето же би го вон зоз крилоса не видзел як ше у церкви справує. Цали тидзень оца прешвечовал же того цо вон приповеда не правда.

Наіходзаций нєдзелі оцец му гуторел же убудуце буду вон и Митро одходзиц до Служби Божей чераюци ше так же будзе віше ёден од ніх двох у церкви, а други же будзе дома „вариц полудзенок“. Тото так тирвало до того часу кед до валала пришол други паноцец и зоз церковним одбором направел догварку же ше у церкви будзе служиц нєдзелю и на швета дополадня велька шпивана, а на пейц пополадню читана Служба Божа за кухарки и шицких тих цо пре рижни причини дополадня не сцигли присц до церкви.

Кед му оцец умар, Митро купел оцов столок, та так после діда и оца вон постал треци зоз фамелії хтори шедали до истого столка.

Дакеди людзе до церкви одходзели виключно пешо. Так же ше видзело людзох по уліци як ше по драже зазберую и у колони ше рушаю спрам церкви, а при розходу тиж так колона при кождай капурки по конец валала помали щезовала же би при остатній капурки щезла цалком.

Понеже Митро бивал на концу валала, йому не лем до церкви, але и вшадзи индзей було дадеко одходзиц. Прето бул ёден зоз перших цо до дутяну и индзей одходзел на бицигли, та так и до церкви.

Тераз тата дакедишня колона людзох внєдзелю и на швето спрам церкви и назад дому цалком щезла, понеже у валале жиє лем половка людзох спрам дакедишнього числа жительства, а и тоти хтори нєшка одходза чи до церкви чи дагдзе индзей, одходза лёбо на авту, лёбо на бицикли, а ридко кадзи ше одходзи пешо.

Так кед Митрова мац пришла зоз церкви дзе пораёла ковруши, вон ше ей опитал же ѿ ше находзи там у гевтей коцки хтора стирчи зоз коврушу з боку од Грабику. Вона ше тому питаню несподзивала, а потым му потолковала же то казательніца. На тим и таким одвиту зачудовани ше ей опитал же кед тото там казательніца, чи вона памета же чи зоз ней дакеди даёден паноцец наказовал. Вона му одвітовала же памета и виприповедала му.

То було дас о рок потым як ше вона одала до Петровцох. Теди тих роках ше праве уведла, як Петровчане гуторели, електрика до валалу и по обисцох. Кед уведзена електрика до валалу, була уведзена и до просвіти и до валалских карчмох. Тото хасновала и валалска младеж же би ше служей вечарами у валале затримовала и забавяла, дакеди тото тирвало и до позних ноцных годзинох.

Тото шицко вихасновал у казані на тей казательніци на коврушу єден госцуюци паноцец кед нащивел свою родзину у валале и наказовал присутним на Служби Божей. А наказовал же тата новоуведзена електрика по валале вельке зло за християнох. Прето же дзеци тоту електрику хасную же би по цали ноци по валале ходзели и теди там нечесно ноцами блудзели скрываюци ше по тернацовых капуркох, яки теди було скоро у каждой тедишиней хижі. У тих капуркох днями шедзели и дні препровадзывали остарени чесни родичи одпочиваюци ше док чекали же би их Всевишній поволал гу себе. Тиж гварел же млади тоти исти капурки у конкох ноцами хасную на зле и на блуд, и же то таке недопушчующе. Совитовал родичнох най добре примеркую на свой дзеци, кадзи ноцами одходза и цо робя, кельо ше у валале вноци затримую и як чесно жилю свой од Бога им дати едини живот на тим швеце. Того дня людзе после виходу зоз церкви по дом о тей казані, як и о тим паноцовым цо тото наказовал вшэліяк коментаровали.

Кед идуци раз Митро пошол до церкви, баржей провадзел як то там горе випатра и замерковал же там при казательніци насправди у муре ёст дзвери хтори єднак обилени як и цали ковруш, так же су скоро необачліви. Дзвери видзі праве лем тот хто ше зоз любопітлівосцу добре запатри, як цо то бул праве вон тераз.

Истого року, пред Кирбайом вечар, пошол Митро до церкви бо ше сцел висповедац за Кирбай. З тей нагоды паноцец споведал у тей сахристії з другога боку мура од казательніци. Як ше там ишли гу паноцовым

шицки споведац, та так кед пришол шор на ньго и вон вошол нука до саҳристиі по перши раз у своїм живоце, гоч мал тераз уж прейг пейдзешат роки. Док ше так при паноцови споведал, обачел древени гарадичи хтори водза праве гу тим дзвером горе на коврушу спрам, як теди гварел гевтей коцки приліпеней на хлопски ковруш од Грабику. Здогаднул ше казані хтору му мац випріповедала, та и госцуюцого паноца хтори остатніі наказовал зоз тей казательніци. Од теди як вон отамаль наказовал прешло уж вецей як пейдзешат роки.

Желько Гаргай

Вуковар и єдна приповедка

Шветло близовно превлада цмоту хтору пошали, залівали зоз жовчом и пестовали з егоизмом. Гевти хтори ше побратимели зоз найчистейшим злом, дзвигали погари забрудзеней чесци.

Зламана мац нарикала над зайдичку до хторей не шмел анї попатриц. Єден живот нестал, други престал, а треци? Треци живот ше пренашол у колони птицох, цверчкох и швицзациях хробакох. Очкодованому чувству здравого розуму подредзовал ше

нови дзень. На шлідох прешлосци ноци приходзели кажды раз инашак, цмейши и зловиснёши. Швет ше застановел на хвильку достаточно длугоку же би облапел хаотичну правду хтора ше урезовала до часцох людской ДНК.

Цмota нe може быц достаточна єдному животу котры остал упрекосци силом гравитациі. Пре дацо вредзело остац и обстац. А тото дацо – то нe цмota! Вона цага до форгово циньох, привидзеньюх и потворох котры компулзивно закрываю гуманосц до хторей вецей ніхто и нe вери. Медзитим, швелосц од віше була моцнейша и спектакуларнейша. Єден сноп шветлосци достаточны за холограма безконечных можлівосцох. Можлівосц гарантую надію.

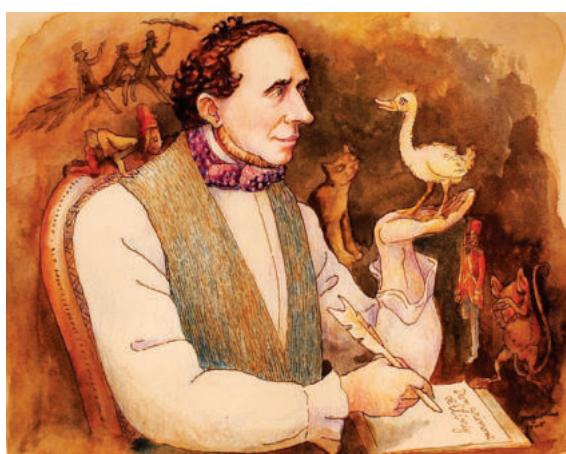
Дзе иснуе надія, ту и стабілне тло. Зоз часом котры преходзи, діла котры цагаю до прешлосци порушаю активне здогадоване на геноцид. Обещаня котры даваю руки, подриля живот трецого шора гу дражком вібору. Страцена душа найдзе пребачене хторе повяже єдно вчера и два ютра. Достаточно моцно за даяки лепши швет, за тебе и мнe. За нас.

Панонска морнарка

Новембер 2023. р.

Najbolji domaći i strani autori za djecu i mlade

Iako je većina ljudi mišljenja da je puno lakše napisati slikovnicu, priču ili roman za djecu nego za odrasle, stvarnost je daleko drugačija. Osim što veličina djela, ponekad čak i određeni broj riječi, tematika, poniranje u dječju psihu i rječnik primjereno određenoj dobnoj skupini diktiraju pristup pisanju dječje književnosti, djeca su najiskrenija publika. S njima nema pretvaranja. Ona neće reći nešto pozitivno o nekoj knjizi da bi se dodvorila drugima, kao što je često slučaj s književnošću za odrasle, i zato je na autorima za djecu još teži zadatak. Jednostavno, djeca će ili biti oduševljena nekom knjigom ili joj uopće neće pridavati pozornost i zaboraviti je nakon čitanja. No, nekim autorima pošlo je za rukom pronaći ključ uspjeha i iz knjige u knjigu oduševiti mlade čitatelje i stvoriti im uspomene za čitav život. Zato u nastavku donosimo neke od najboljih svjetskih i domaćih autora dječje književnosti. „Dakako, popis ne staje ovdje, ima još onih iznimnih koje itekako vrijedi spomenuti među kojima su braća Grimm, Lewis Carroll, Rudyard Kipling, Jeff Kiney, Mato Lovrak, Zvonimir Balog, Sunčana Škrinjarić (tko se ne sjeća “Plesne haljine žutog maslačka”?), Jasminka Tihi-Stepanić, Nada Mihaljević, Ela Peroci i mnogi drugi.”¹

Hans Christian Andersen

O tac dječje književnosti, prema kojem je nazvana i najveća nagrada za dječju književnost, danski je književnik uz čije su priče odrasle brojne generacije djece. Njegova su djela prevedena na 150 jezika, a ekrанизacije i kazališne adaptacije broje se u stotinama. Prvo je pisao romane i putopise, a u svoja ostvarenja za djecu, zahvaljujući kojima je i stekao svjetsku slavu, prenio je priče koje je čuo tijekom svog djetinjstva te ih, dakako, stilski i sadržajno doradio, a kasnije i sam smišljao vlastita ostvarenja. Fantastične motive uvijek je kombinirao s realističnima, a svaka njegova bajka

¹ <https://citajknjigu.com/blog/uncategorized/deset-najboljih-domacih-i-stranih-autora-za-djecu-i-mlade>

u sebi nosi i snažnu moralnu poruku. "Ružno pače", "Djevojčica sa šibicama", "Mala sirena", "Carevo novo ruho", "Kraljevna na zrnu graška" i "Palčica" samo su neka od njegovih remek-djela.

Joanne Kathleen Rowling

J. K. Rowling zauvijek je promijenila tijek razvoja dječje književnosti. Knjiga koju su prvo odbili brojni izdavači postala je najčitanija dječja knjiga svih vremena, a istraživanja su pokazala da je s Harryjem Potterom i drastično poraslo dječje zanimanje za knjige s povećim brojem stranica. Harry Potter, Hermione, Ron i brojni drugi likovi uveli su djecu u dotad nepoznati svijet čarobnjaštva i barem je nakratko svako dijete poželjelo svoje školovanje nastaviti u Hogwartsu. Elementi fantastičnosti isprepleteni s edukacijskom notom prikvali su uz knjige, a kasnije i filmska platna, djecu koja su se vrlo lako mogla poistovjetiti s nekim od likova. Unatoč ponekim podijeljenim mišljenjima oko tematike knjige, posebno u crkvenim krugovima, Harry Potter je postao dotad neviđen fenomen u dječjoj književnosti.

Helen Beatrix Potter

Engleska književnica čije se priče o Petru Zecimiru, Benjaminu, Mopsy i drugim životinjama čitaju desetljećima nakon njezine smrti svakako je Beatrix Potter. Ono što je izdvaja u moru dječjih autora jest tematska dosljednost životinjama engleske faune. Svaka je priča nastala kao posljedica vremena provedenog u predivnim engleskim pejzažima Lake Districta i okolice, a avanture njezinih likova magične su poput samog krajolika u kojem su nastale. Osim što je pisala, sama je i ilustrirala svaku priču. Antropomorfne životinje uhvaćene su nevjerojatno lakim potezima Beatrixinih kistova, a evociraju uhvaćeni trenutak, emociju i ekspresiju i to je ono što djeca prepoznaju i dan-danas. Do danas su njezine „Priče“ koje sadrže 23 probrane dječje priče, prodane u više od 45 milijuna primjeraka diljem svijeta, što je čini jednom od najprodavanijih knjiga svih vremena, gotovo uz bok „Harryju Potteru“.

Roald Dahl

Britanski književnik norveškog porijekla u svojoj najpoznatijoj knjizi ostvario je čokoladno-šećerne snove brojne djece. Riječ je o knjizi "Charlie i tvornica čokolada", jednoj od najčitanijih i najvoljenijih dječjih knjiga 20. stoljeća koja je doživjela i dvije ekranizacije. Tko ne bi poželio dobiti zlatnu kartu za ulazak u tvornicu čokolade Willyja Wonke? No, Dahl se u svom

remek-djelu osvrnuo i na socijalna pitanja i obiteljske vrijednosti. Posebnu djecu, koja odudaraju od svoje okoline, nastavio je prikazivati i u drugim romanima poput "Matilde", romanu o iznimno inteligentnoj djevojčici s nadnaravnim moćima. Elemente fantastike i folklora prenio je i u roman "Vještice", a za one starije bit će zanimljiv podatak da je napisao i scenarij za film o Jamesu Bondu "Samo dvaput se živi".

Sanja Pilić

Kada je riječ o hrvatskim suvremenim dječjim autorima, jedno ime nema premca. Dakako, riječ je o Sanji Pilić, kćeri Sunčane Škrinjarić i jednako talentiranoj autorici čije su knjige redovito među najposuđivanijim naslovima u knjižnicama Hrvatske. Piše i slikovnice među kojima je najuspješnija

ona s Mašom u glavnoj ulozi, a čak je nekoliko njezinih romana uvršteno na lektirni popis u hrvatskim osnovnim školama. Primila je dva Kiklopa te brojne druge nagrade koje potvrđuju kvalitetu. U svojim se romanima dotiče problema bliskih djeci poput želje za popularnošću, traženja vlastitog mjesta pod suncem, obiteljskih zavrzlama, nošenja s odrastanjem i slično, a uvijek prati i ono što djecu trenutno okupira pa joj nisu strani ni romani prepuni referiranja na društvene mreže.

Sanja Polak

Još jedna Sanja koja mami osmijehe na dječja lica je Sanja Polak. Učiteljica je s dugogodišnjim radnim iskustvom, suautorica nekoliko udžbenika i članica Hrvatskog društva književnika za djecu i mlade. Sjećate li se njezine djevojčice Pauline P. koja je s nama dijelila svoja razmišljanja i dogodovštine na strancima dječjeg časopisa Smib? Paulini se u međuvremenu svašta dogodilo, a njezin dnevnik pratio ju je na planinskim, morskim, ljetnim i raznim drugim avanturama. „Drugi dnevnik Pauline P.” osvojio je prestižnu nagradu Mato Lovrak za najbolji dječji roman, a prema književnim predlošcima Paulinine se avanture mogu pogledati i na kazališnim daskama u Gradskom kazalištu Žar ptica u Zagrebu. No, Polak se nije zadržala samo na Paulini, već je napisala i brojne druge priče, a knjiga „Petrica Pričalica” no-

minirana je 2006. godine za međunarodnu književnu nagradu Mali princ. Njene knjige radije čitaju djevojčice koje se lako mogu poistovjetiti s Paulinom, no ne zaostaju ni dječaci, što se može zahvaliti vrlo raznolikoj paleti zanimljivih likova.

Ivan Kušan

Voljeni Koko u avanturama diljem Pariza ili u borbama s duhovima, djevojčica Melita koja je lagala i zagonetni dječak koji je uznemirio ulicu samo su neki od Kušanovih likova. Osim što je pisao dječje romane, od kojih su čak četiri ekranizirana, pisao je i putopise, drame i romane za odraslu publiku, uređivao časopise poput Telegrama, Smiba i Modre laste te bio redoviti profesor na Akademiji dramskih umjetnosti. Ipak, mnogi ga pamte upravo po Koku s čijim se avanturama i danas poistovjećuju brojna djeca. Ivan Kušan veliko je ime dječje književnosti u nas.

Ivana Brlić Mažuranić

Prva hrvatska književnica koja je postala članica JAZU, napisala je prave bisere dječje književnosti. "Priče iz davnine" i "Čudnovate zgode šegrteta Hlapića" bile su neizostavan dio brojnih djetinjstava. U pisanju je Ivana tražila spas od depresije od koje je bolevala, a ujedno i snažno djelovala na razvoj hrvatske dječje književnosti. Putem dječjih likova progovorila je o odnosima muškaraca i žena te napuštenoj djeci, a koliko je njezin doprinos zaista relevantan, govori i to što književni teoretičari poput Jože Skoka i Stjepana Hranjeca "Hlapića" nazivaju kamenom temeljcem hrvatske dječje književnosti. "Priče iz davnine" proglašene su najboljom hrvatskom zbirkom umjetničkih bajki svih vremena. Dok u njima kombinira slavensku mitologiju i andersenovske elemente, obrađuje važne teme majčinstva, prirode, žetve, religije, ljudskih odnosa i pronalaska samog sebe koristeći u gotovo svakoj svojoj bajci, baš kao i u "Hlapiću", element putovanja.

Andreja Magoč, prof.

вицерпени цинї

пожовкнута фотография
у моей руки
боляца думка
на моей души
счарнеть стебла
вигорени конари
з димом скапали

паленка праве почала чуриц
еј запах затровел
воздух мойого дзецинства
а били пантліки на варгочох
остали пирхац
на витре преходносци

пол столітия
и ище даус
назберали на себе
запах дарованя
здихованя
жертвованя
штири раз вецей
бо часто були
прициснути
згніти

на побрежю стини
вицерпени цинї
и по костки
длугоки галіни

iscrpljene sjene

požutjela fotografija
u mojoj ruci
bolna misao
na mojoj duši
pocrnjela stabla
izgorene grane
s dimom su nestale

rakija je upravo procurila
njen miris je zatrovao
zrak mojeg djetinjstva
a bijele mašne na pletenicama
ostale su vijoriti
na vjetru prolaznosti

pola stoljeća
i malo više
nakupile su na sebe
miris darovanja
uzdisanja
žrtvovanja
četiri puta više
jer su često bile
pritisnute
gnjile

na obali stijene
iscrpljene sjene
i po gležnjeve
dugačke haljine

Лю. Гаргай

Lj. Harhaj

чи мам право

чи мам право
нє любиц це
прето же нам ше
роздумованя нє складаю
и чи добре цагац на бок
гу гевтим цо ме
по плєцу лупкаю
и зо мну исти думки маю

чи мам право
це ненавидзиц
кед ми гвариш
же добре нє думам
и же крачам
по погришних драгох
чи ше вратиц
и здоганяц гевтих
цо як ти нє думаю

чи мам право
це одруцуц
лєм прето
же ши ми неподобна
чи це прилапиц
бо ши ми шестра
гоч и така
цалком иншака

imam li pravo

imam li pravo
ne voljeti te
samo zato jer nam se
razmišljanja ne slažu
i je li dobro vući na stranu
k onima koji me
po ramenu tapšaju
i sa mnom iste misli imaju

imam li pravo
te prezirati
kada mi kažeš
da dobro ne mislim
i da hodam
krivim putovima
ili se vratiti
i sustizati one
koji ne misle kao ti

imam li pravo
odbaciti te
samo zato
jer mi nisi slična
ili te prihvatići
jer si mi sestra
iako takva
skroz drukčija

Лю. Гаргай

Lj. Harhaj

ЦИКЛУСИ

Швичка догорює,
цмota уходзи през облак,
живот
як лісток
лістопадного древа,
гойса ше
на ценкей нітки
иснованя,
дави ше под терху
каждодньовосци
нелюдских нормох
дружтвено прилаплівого,
руйнує ше краса души
под прициском
материялного,
дави ше чловек
у блаце глобалного,
умера чловечносц,
народзующи
безскрупульносц.
.....
Лемцо народзена
безскрупульносц,
гамишно
трабе шицко коло себе
.....
Починаю вояни...

Агнетка Костелник Балатинац

CIKLUSI

Svijeća dogorijeva,
tama ulazi kroz prozor
života,
kao list
listopadnog drveta,
leluja na tankoj niti
opstojnosti,
grcajući pod teretom
svakodnevice,
neljudskih normi
društveno prihvatljivog,
urušava se ljepota duše
pod pritiskom
materijalnog,
guši se čovjek
u glibu globalnog,
umire ljudskost
rađajući beskrupuloznost

Netom rođena
beskrupuloznost,
gramzivo
grabi sve oko sebe

Započinju ratovi...

Ahnetka Kostelnik Balatinac

ТАМ ДЗЕШКА, ДЗЕ ЛЁМ ПАМЯТКИ БИВАЮ

там дзешка, дзе лём памятки биваю,
погледам це нешка вечар
и найдзем це, сигурно це найдзем

там дзешка, дзе слиза з ока
залияла квиток док прел пре смуток
бо давно пошол тот хто го подаровал,
почеркам з погаром дзвигнутим за здраве

на здраве тебе хотри ши давно
свой погар дзвигнул за одход
и на здраве мне хтора сом остала
чувац памятки

почеркам, за ёдно нове рано
хторе ше пребива през
зацмети облак прешлосци,
жадне ошмиху и любови

почеркам за мирни ноци
хтори пришли после длугих рокоч
зоз слизами намочених заглавкох,
у цмоти нароком замкнутей
клітки ранетого шерца

там дзешка, дзе лём памятки биваю
почеркам на розлуку,
на розлуку з тобу хотри ши выбрал
иншаки живот

там дзешка, дзе лём памятки биваю
почеркам на розлуку з прешлосцу
хтору ми ти будовал
так як ши сам сцел

там дзешка, дзе лём памятки биваю
нємирни води дзвигли муль на поверхносц
и пробовали забрудзиц мою терашньосц
але спаднул моцни диждж з нёба
и змил шицок бруд,

TAMO NEGĐJE, GDJE SAMO SJEĆANJA STANUJU

tamo negdje, gdje samo sjećanja stanuju
potražit će te večeras
i naći će te, sigurno će te naći

tamo negdje, gdje je suza iz oka
zalila cvijet koji je venuo zbog tuge
jer je davno otiašao onaj koji ga je darovao,
nazdraviti će čašom podignutom za zdravlje

na zdravlje tebi koji si davno
svaju čašu podigao za odlazak
i na zdravlje mene koja sam ostala
čuvati sjećanja

nazdraviti će za jedno novo jutro
koje prodire kroz
zatamnjeni portal prošlosti,
žedno osmjeha i ljubavi

nazdraviti će za prve mirne noći
nakon dugih godina
suzama natopljenih jastuka
u tami namjerno zaključane
tajne sobe ranjenog srca

tamo negdje, gdje samo sjećanja stanuju
nazdraviti će za rastanak,
za rastanak s tobom
koji si odabrao drukčiji život

tamo negdje, gdje samo sjećanja stanuju
nazdraviti će za rastanak s prošlošću
koju si mi stvarao
onako kako si ti htio

tamo negdje, gdje samo sjećanja stanuju
nemirne vode prošlosti
uzburkale su bistrinu toka
i muljem probale zablatiti moju sadašnjost
ali jaka nebeska kiša

очисцел живот за нови дзень

а там дзешка, дзе лем памятки биваю,
дзе ше видзело
як же смертельна рана на шерцу,
остал лем слаби шплях
хтори занавше залічела ранша заря слунка
после, тераз уж, мирней ноци.

Агнетка Костелник Балатинац

sprala je muljevite namjere
i očistila život za novi dan

a tamo negdje, gdje samo sjećanja stanuju,
gdje se činilo da je nezacijeljiva rana na srcu,
ostala je tek mrlja
koja je zauvijek zacijeljena
prvom zlaćanom niti jutarnjeg sunca,
nakon, sada već, mirne noći.

Ahnetka Kostelnik Balatinac

Povijest i suvremenost

История и сучасносц

Projekt općine Bogdanovci

Skupina autora i voditelj skupine Jaroslav Međeši

DA SE NE ZABORAVI – IV. dio

Sjećanja Petrovčana

MARIJA HARHAJ

Marija Harhaj, djevojački Varga, rođena je u selu Bačinci na području današnje države Srbije, 10. studenog 1939. godine. Pored nje su roditelji, otac Osif i majka Ana, imali još dvoje djece, sina i kćer.

Kao dijete, imala je svoje obaveze. Čuvala je i pazila na svog mладег brata. Radila je lakše poslove, uglavnom pomoćne, donesi – odnesi, čuvala je guske i sl. Obitelj je imala vinograd koji je bio udaljen od sela šest kilometara. Da bi odradili poslove u vinogradu, kojih je bilo mnogo, tamo su i spavalni. Imali su kolibu u kojoj se moglo živjeti te su tamo provodili dosta vremena. Ustajali su rano kako bi mogli što ranije početi kopati. Sredinom dana, Marija je čuvala brata i igrala se s njim, a kasnije je ponovo odlazila na kopanje sa starijima do kraja dana. Igrala se sa igračkama koje je sama pravila.

U školu je išla pet godina. Nakon završenog petog razreda, roditelji su smatrali da je ona sada već dovoljno odrasla da može obavljati poslove za odrasle te je s njima odlazila na njivu i radila sve što i oni. O dalnjem školovanju nije bilo ni riječi.

U svoje slobodno vrijeme, radila je ručne radove s prijateljicama na klupi ispred kuće.

Pored poslova koje je radila u kući i s roditeljima na njivi, išla je i u nadnicu. Rijetko je dobivala novac, uglavnom je to bilo odradivanje. Npr. željela je imati prsluk te ga nije kupila, već je išla plijeviti repu kod krojača. Ipak sjeća se da je nadnica bila oko 150 dinara. Za jedne sandale koje su koštale 1500 dinara, išla je raditi deset dana. Marija se sjeća da je njezina mačeha govorila da je išla raditi u nadnicu čitav tjedan za jedan kilogram

šećera i za još neku sitnicu.

Svog budućeg muža Silvestera (1931.), upoznala je na kirbaju u Berkasovu. Svidjeli su se jedno drugomu i za kratko vrijeme su bili svatovi.

Supruga župnika iz Rajevog sela, Cecilija, koja je ranije bila Marijina učiteljica, došla ju je proziti za Silvestera. Taj dan, uvečer, došao je i Silvester da vidi Mariju i da porazgovara s njezinim roditeljima.

Pošto je netom prije umro Silvesterov otac, priprema za svatove u Petrovcima nije bilo. Sve se odvijalo na brzinu. Za dva i pol tjedna, točnije 12. ožujka 1959. godine, bio je četvrtak i svadba je bila u Bačincima. Uobičajena svadba nije bila zbog žalosti mladoženjine obitelji, ali u Bačincima se održalo malo slavlje. Vlakom iz Jankovaca u Bačince došao je mladoženja sa *svaškama*. Bila je to Pučkova iz Rajevog sela, župnikova supruga Cecilija, mladoženjina sestra Melana, njegov šogor Đura, koji je bio *starosta*, i *druške* – djeveruše, Febrona Šovš i Senka Harhaj.

U srijedu navečer, bila je večera – kupus i paprikaš. Vjenčali su se u Bačincima, kako je to već običaj da vjenčanje bude u mjestu odakle je mlada. Nakon vjenčanja, održao se svečani ručak u mladinoj kući. Poslužio se ručak: juha od kokoši i teletine, kuhana teletina i kokošije meso s umakom od rajčice te pečena ovčetina i svinjetina s kupus salatom.

Nakon ručka, Petrovčani su se s mladenkom vratili u Jankovce, gdje su ih dočekali s okićenim kolima i dovezli u Petrovce.

Svadbena povorka nakon vjenčanja

Za novce koje je mlađenka dobila u svatovima, kupili su suprasnu svinju, a u miraz je donijela namještaj: ormar i dva kreveta.

Silvester Harhaj nije imao oca, već samo majku Jelenu – Ilju kad se vjenčao s Marijom. 4 godine su živjeli zajedno, a onda su Silvester i Marija kupili kuću od Manjoša.

Ubrzo im se rodio sin, koji je na žalost nakon deset tjedana obolio od bolesti *sklopci* te ubrzo umro. Bila je to bolest od koje su djeca često umirala, a pojavljivala se zbog nečiste vode. Bila je to velika žalost za obitelj Harhaj, iako se još uvijek u okolini smatralo za uobičajeni događaj. *Rozbil še čerepčok* – govorilo se. Djeca su umirala i od difterije, ali s godinama sve rjeđe jer je higijena bila sve bolja, a i posjeti liječniku učestaliji.

Tragična bolest *sklopci* odnijela je puno mlađih života

izabrali su roditelji. Dijete je dobilo ime po djedu ili po svecu ako se rodilo na dan nekog sveca ili po nečemu drugome, ali izbor je bio njihov.

Kada su kupili kuću, a kuće su se mogle kupiti jer je i ponuda i potražnja bila velika, prodali su jednog konja i kupili kuhinjski namještaj: kradenac, stol, stolice i sl. U krevetima su imali slamnjače i tako su spavali dugo godina. Slamnjače su punili slamom ili šiškom od kukuruzovine. Živjeli su skromno, ali im ničega nikada nije manjkalo. Imali su nešto zemlje, kravu koja je davala mlijeko za njihove potrebe prodaju na tržnici. Ponuda i potražnja za zemljom također je bila velika. Tko god je zaradio ili uštedio novac, mogao je kupiti zemlju. Marija se sjeća da je u njenoj mladosti bilo potrebno skupiti oko 60 tisuća dinara za jedno jutro zemlje.

1963. godine, rodio im se drugi sin Željko, a kći Ljupka 1969. godine.

Kad bi se u obitelji rodilo dijete, svekrva i kuma bi ga odnijele krstiti u crkvu. Majka bi s djetetom tek nakon šest tjedana prvi put otišla u crkvu. To se nazivalo *vivotki*. Ime djeteta

Silvester Harhaj završio je sedam razreda osnovne škole i tri godine šegrtске. Od toga, dvije godine bio je u Ruskom Krsturu kod Plančaka i jednu godinu u Vukovaru na zanatu. Izučio je za krojača, a tim su se zanatom oboje bavili cijeli život. Silvester je šivao samostalno, ali je odradivao i za druge krojače iz Vinkovaca ili Vukovara, ali i za petrovačkog krojača Mitra Nađa, koji bi skrojio npr. jaknu, a on bi ju sašio. Marija je radila završne radove: pravila je rupice za dugmeta i opšivala ih, prišivala dugmeta, zatim bi glaćala odjeću i sl.

Harhajevi su živjeli od krojačkog zanata, malo zemlje, pekli su rakiju koju su prodavali. Marija je odlazila na tržnicu u Borovo, kasnije i u Vinkovce, kolima, i prodavala sir, vrhnje, jaja, voće, povrće, zečeve, kokoši i dr.

U šumu su išli po drva. Šumu su čistili. Kupovina drva bila im je velika investicija.

Silvester je morao ići u Zagreb raditi osam mjeseci da „pokrije“ porez. Radio je u mesnici, a nakon toga je 1971. godine otišao u Njemačku gdje je radio tri godine i tri mjeseca.

Velika ljubav Silvestera bila je i vatrogasno društvo. Već kao mladić bio je član Dobrovoljnog vatrogasnog društva, a pored njega bili su i Zvonko Monar, Emil Harhaj, Magoč Janko, Tot Nikola, Burčak Irinej, Janko Tirkajla, Mihal Tirkajla. Imali su uniforme i vozilo za gašenje požara, a požare su gasili samo u Petrovcima.

Mladi vatrogasac Silvester Harhaj

Marija Harhaj rusinsku je odjeću nosila dok je još bila djevojka. Nakon udaje i dolaska u Petrovce, još je kratko vrijeme nosila takvu odjeću, ali je ubrzo prešla na moderniju odjeću koja je bila lakša za održavanje.

U crkvu je išla redovno cijeli svoj život. Do nedavno, već u poznjim godinama, bila je i član crkvenog zbora.

Na kirbajima u njenoj mladosti, mogli su se kupiti samo slatkiši, bomboni, alva, medenjaci, kasnije po neka drvena igračka. Večer prije kirbaja, i na kirbaj uvečer, bila je igranka. Tako je bilo i u Petrovcima, a i u Bačincima. Mladići iz Petrovaca dolazili su na ples za kirbaj u Bačince. U

Kirbaj u Petrovcima 1953. godine Pjevač Vlado Harhaj, Silvesterov brat i svećenici sa žiteljima Petrovaca u obilasku oko crkve

Odnešene su im stvari iz ormara, stolnjaci, ručnici, posteljina, straganova kapa, križma sina Željka i druge stvari. Lopovi su se snalazili. Uglavili bi dasku u štok od vrata i čekićem udarali dok se štok ne bi raširio i vrata se otvorila. Tada bi mogli ući i odnijeti sve što bi im se svidjelo.

Za vrijeme domovinskog rata, Silvester nije bio vojni obveznik kao ni sin Željko. Ni u kakva zbivanja nisu se dobrovoljno miješali, a imali su sreću da ih srpska vojska nije maltretirala. Tako nisu bili iseljeni. Obradivali su zemlju, pekli rakiju, koju su prodavali kao i mlijeko i sir, te su tako imali novca (koji je u doba velike inflacije brzo gubio na vrijednosti) za kupovinu kruha. Marija se sjeća da se za 1 marku dobio 1 kilogram sira, a 1 kilogram kruha koštalo je 10 pfeninga. Zbog takvog odnosa Marija nije pekla kruh, već je mijenjala kilogram sira za dest kilograma kruha.

Silvester Harhaj umro je 11. veljače 1998. godine Marija danas živi sa sinom Željkom koji boluje od dijabetesa. Imaju dvije koze i malo živine, prodaju rakiju te žive običnim seokim životom.

Ispred kuće Harhajevih u tzv. Doli, posaćeni su jele i borovi koji doprinose ljepoti Petrovaca.

Baćincima nije bilo balova te je mladež Bačinaca dolazila u Mikluševce i Petrovce na balove. Posebno su voljeli dolaziti na vatrogasnii bal u Petrovcima. U krčme nisu odlazili, posebno ne žene. Marija kaže da za svoj cijeli život nikada nije bila u krčmi.

U Petrovcima je bilo uvijek krađa. Često se događalo da bi nekome ukrali iz ormara stolnjak, plahte, posteljinu, novce, kokoši iz kokošinjca. Ni Harhajevi nisu prošli bez lopova.

Sadnja borića u Doli 1982. godine
Vlado Leholač, Vinko Edelinski, Zvonko Hlatki, Vlado Sopka, Janko Edelinski,
Mihal Mazur, Eugen Kiš, Stipko Leholač

Obitelj Harhaj
baka Marija, Petar i Jelena s djecom Silvesterom, Vladom i Melanom

SALAK ANA I MIHAJLO

Salak Ana, djevojački **Plančak**, rođena je 1. prosinca 1941. godine u Petrovcima, od oca Danijela i majke Ane. S njima su živjeli i baka Melana (Minarova – Mudri) i djed Simeon – Šimko. Djed je imao samo jednog brata Dionisa – Denči. Baka je bila iz velike obitelji. Majka Ana imala je pet sestara i dva brata. Jedan brat umro je u devetoj godini, drugi u osamnaestoj kada je oznojen nakon igranja nogometa pokisao na kiši, jedna sestra u petoj godini te su tako ostale Veruna, Marija, Jula i Natala.

Ana Salak (Plančak)
kao djevojčica

moralo debelo oblačiti zbog izlaska u dvorište, nego se samo iz sobe ušlo u staju.

Ratna zbivanja u Drugom svjetskom ratu dovela su do toga da Ana ostane bez oca. Otac je otisao u hrvatsku vojsku, razbolio se te vratio kući. Nakon toga, odlazi s partizanima te u blizini Daruvara gine.

U šest mjeseci djedu su poginula dva sina, Anin otac, i stric Janko, koji nije imao ni osamnaest godina. Nakon toga, djed je od tuge počeo piti alkohol i razbolio se.

Život je bio u to vrijeme dosta težak, kako se puno radilo, ali je uvijek bilo hrane. U tome nikada nisu oskudijevali. Obitelj je posjedovala jedno jutro vinograda, njive, krave, svinje, puno peradi. Voća su također imali puno, tako da nije bilo gladi. Majka je nedjeljom pekla kolache koje su imali za dva dana.

Kuća u kojoj su živjeli nije bila velika. Sastojala se kao i druge kuće u selu, od prednje sobe, predsoblja – *prikljet*, te još jedne sobe. Ta soba je imala i prozor u staju. Djed je tako htio, da bi mogao zaviriti u staju i provjeriti što se događa u staji. Kod nekih ljudi su znala biti i vrata iz sobe u staju, što im je davalo mogućnost da se vrata staje koja vode u dvorište zaključaju iznutra. To je davalo neku sigurnost od lopova. Tijekom zime, imalo je to i praktičnu stranu jer se nije

Škola

Ana je pohađala osnovnu školu u Petrovcima. Završila je četiri razreda, a zatim još dva. Spadala je u posljednju generaciju koja je išla šest razreda osnovne škole. Bila je i opetovnica, u koju se išlo dva puta u tjednu, četvrtkom i subotom.

U školu su krenuli s tablicama, ali je već bilo i knjiga. Sjeća se da je imala čitanku te bilježnice s uskim i širokim linijama, bilježnice na kockice za matematiku i posebne za lijepo pisanje. U školi su dobili po dvije olovke, jednu s guminicom i jednu običnu bez gume. Bilo je to iz donacije koja je stigla kod župnika za djecu. Ana se sjeća da su dobili i žvakće gume, koje do tada nikada nisu vidjeli te ih nisu znali žvakati. Netko ih nije niti htio.

Učiteljica u školi bila joj je Vera Beserminji. Ana ju pamti kao dobru, ali i vrlo strogu učiteljicu. Kada bi za domaću zadaću imali naučiti pjesmicu, onaj tko nije znao, morao je otići u kut. Učili su na službenom hrvatskom jeziku, pisali latinicom, a kasnije su djeca Rusina učila u školi i cirilicu i rusinska slova. Srpska djeca su pisala cirilicom kada su rusinska učili rusinski.

Učiteljica Vera i III. razred. Harhaj Đura, Željko Juhas, Vlado Ivan, Petar Keteleš, Đura Kanjuh, Đura Ramač, Janko Hardi, Ahneta Cirba, Jelka Fajfrić, Ana Plančak, Senka Harhaj, Ljubica Varga, Olaksa Umfaši, Olenka Pisi, Febrona Kostelnik, Smiljka Velečković

Jedno vrijeme bilo je po dva razreda u jednoj učionici, I. i II. razred zajedno. Prvi razred činila su dva reda klupa s jedne strane, a s druge strane drugi razred.

Djeca su uglavnom bila poslušna. Neka su se plašila i hodati kroz hodnik.

Vjeronauka u školi nije bilo. Vjeronauk su slušali u crkvi, nedjeljom poslije podne u tri sata.

Prije škole, morala je tjerati svinje na strnište pa tek je onda išla u školu.

Učitelj Štefan Hudak i učiteljica Vera učili su ih glumiti u drami. Ana je bila i u plesnoj sekciji koju je vodio Vinko Zidarić.

U slobodno vrijeme, igrala se s drugom djecom raznih igara: *Idemajka s kolodvora, kokošije šetnje* i slično. Imala je jednu kupljenu lutku, a druge si je sama pravila od kukuruza. Od kukuruzne svile plela je pletenice. Dečki su se igrali *skočkobile, penjali po drveću, nogomet s krpenom loptom...*

Ana se igrala s Melankom Jančo i čuvala mlađeg brata.

Rusinsku odjeću nosila je u djetinjstvu, a kao djevojka među prvima je obukla gradsku odjeću.

Već kao djevojčica, učila je šiti na šivačem stroju. Majka joj je kupila šivaći stroj te je odlazila kod Leone Puškaš na tečaj šivanja za djevojčice. Plaćalo joj se nešto malo. Svaka djevojka morala je imati svoj šivači stroj. Šili su bluze i sukњe. Tu su stekle umijeće šivanja te su se „ponavljale“ za svaki veći svetac. Roditelji bi im kupili materijal, a one bi same znale sašiti odjeću. Tada se kupovalo „na bonove, točkice“. Bakin brat bio je u Americi i slao bi rođacima pakete s odjećom, ali i tkaninom, te je Ana sama sebi šila odjeću. Ponekad bi i sama kupila tkaninu za odjeću novcem zarađenim od nadnice.

Za daljnje školovanje nije bilo novaca. Ana je po selu prodavala časopis „Zahradka“ te za to dobivala ~ 50 para. No, to je bilo vrlo malo novca.

Malu maturu polagala je Leona Bandurik, Jelka Fajfrić, Ahnetka Koloda, Smiljka ?, Janko Erdelji Maslej (nije završio školu), Željko Juhas, Đura Harhaj.

Dvije godine nakon što je završila šest razreda osnovne škole, Ani se

ukazala prilika da završi sedmi i osmi razred. Tada je omogućeno djeci bez oca da nastave školovanje, ali ne u Petrovcima. Anina majka ju nije htjela pustiti. „*Gdje ćeš ti spavati? Što ćeš obući?* – bila su pitanja s kojima ju je odgovorila.

Kasnije se majka preudala za čovjeka koji je imao svoje dijete i imali su još jedno zajedničko. Tako je u kući bilo troje djece.

Imali su jednu kravu, dva konja i svinje za sebe te puno kokoši. Pilići su tada jako dugo rasli. U proljeće bi se izlegli, izrasli pred jesen, a bili su i mršavi.

Kao i svaka djevojčica i djevojka, i Ana je imala želju za nekom novom odjećom. Zbog toga je išla u nadnicu. Osif Fiékoš izrađivao je cipele za svoje rođake i prijatelje, ali nije htio novce, već je za jedan par cipela kod njega išla u nadnicu dva do tri tjedna. Morala je duže raditi jer je bila još mala i slaba te nije mogla raditi kao drugi. Radila je dva dana za jedan. Cijeli dan je provela radeći. Ponijela bi sa sobom u torbici nešto hrane i bočicu vode.

Ana je s majkom išla raditi i u zadrugu „Pobjeda“. Tamo je bila i kuhinja gdje se moglo jesti i to im se odbijalo od plaće. Ana nije mogla jesti tu hranu. Oni ljudi koji nisu htjeli ići u prvu zadrugu, osnovali su drugu, a zatim i treću. Ljudi su se u to vrijeme jako zamjerili jedni drugima zbog oduzetih konja, radila i raznih obaveza. Ljudi koji su morali podmiriti obavezu, a nisu imali dovoljno pšenice, išli su u Bosnu trgovati da bi mogli podmiriti svoja dugovanja. Sjeća se da joj je djed dao pola vrećice brašna, ali su joj ljudi koji su došli po obavezu to pronašli i uzeli. Tada je bilo određeno koliko se iz kuće mora dati kukuruza, pšenice, masti... Netko je iskoristio zadruge za svoju korist i obogatio se. Porezi su bili jako veliki.

U to vrijeme, omladina je odlazila raditi na radne akcije. Svi su radili. Znalo se da se mora raditi te su pjevali dok su radili.

Djevojaštvo

Iz Borova je dolazio kamion u Petrovce po radnike zaposlene u Borovu. Djevojke su imale izbor: ili se udati ili ići raditi. Majčina sestra Veruna, koja je stanovala u Vukovaru, našla joj je posao u „Vuteksu“. Ana je preko tjedna stanovala kod nje, a subotom je dolazila u Petrovce jer je i kod kuće

bilo posla. Iz početka je išla pješice, a kasnije su kupili bicikl te joj je bilo lakše doći kući. Tada je još bio tucani kamen na cesti Petrovci – Vukovar.

U Borovu je zbog nekakvih predrasuda bilo sramota raditi, to je bio posljednji izbor. Kasnije su se djevojke zapošljavale u „Srijem“.

Ana Plančak (Salak) na radnom mjestu u „Vuteksu“ 1959. godine

U „Vuteksu“ je počela raditi sa sedamnaest godina. Radila je u tri smjene. Radilo se i subotom i nedjeljom prije podne. Radno vrijeme je počinjalo u pet sati ujutro te je zbog toga ustajala u četiri da stigne na vrijeme.

Rusinsku odjeću više nije nosila, što majci nije bilo po volji, pogotovo kada ju je vidjela u odjeći koju je sama sebi sašila – bluzi bez rukava s velikom kragnom i zvonastom suknjom preko koljena, ali kracom no što su rusinske suknce. Zbog uvjeta posla, morala je na poslu nositi hlače te je i time majku šokirala.

U tvornici je radila sve do udaje.

Subotom uvečer bio je ples ispred kuće Janka Čordaša. Mladi su cijeli dan radili u polju, obavili još poslova kod kuće, oprali se i žurili na ples. Toliko su plesali da se čak i prašina na cesti podigla. Ples je trajao do jedanaest sati.

Ljubica Plančak, Justa Barna, Irina Papuga

Družila se s Nevenkom, kasnije udanom Međeši, Verunkom Bučko, Anom Nota, Genkom Ramač (Gača)... Mladići su se znali potući zbog djevojaka, mada one to nisu niti znale.

Pratki

Nakon kirbaja, započinjalo je sastajanje mladeži na prelima – *pratki*. Djevojke su bile podijeljene u 4-5 grupa. Bilo ih je mnogo te su se prela održavala u više kuća. Tamo gdje su mladići imali više novaca, tamo je bilo i bolje na prelu.

Struje nije bilo te su djevojke vezle, a mladići se kartali uz svjetlost petrolejki. Lampa broj pet davala je jaču svjetlost, dok je lampa broj tri davala slabu svjetlost. Ponekad su mladići znali djevojkama oteti ručni rad te ga zgužvati ili zamrsiti. Uvijek je bila neka šala. Pjevalo se i bilo im je zabavno. Tu su se javljale i simpatije. Subotom uvečer bio bi ples. Uokolo su bile postavljene klupe da se može sjesti. Mladići su još u utorak ili srijedu razmišljali o suboti i planirali subotnji ples.

Prela su se održavala od šest ili sedam navečer do deset sati ili pola jedanaest.

Subotom malo duže. Mladići nisu pili niti pušili. Da je netko od mladića pušio, a da mu to otac sazna, sigurno bi ga otac istukao.

Prepredanje je bilo prelo održavano u tajnosti. Mladići su se sastajali da djevojke ne znaju, a one su se sastajale da mladići ne znaju. Tada su se pekla krafne, (to bi pekla gazdarica kuće u kojoj je bilo prelo) koje bi djevojke stavljale na kvake kapija kuća gdje su stanovali mladići. Na tim tajnim prelima djevojkama je uglavnom bilo dosadno. Šutile bi i vezle, ponekad zapjevale, ali bi im nedostajali mladići. Zbog toga bi se našla neka od djevojaka koja bi izdala nekom mladiću da će se sastati te bi oni kasnije došli. Odmah bi im bilo zabavnije jer je tada bilo, sviranja, šala i smijeha.

Brackovanje se održavalo cijelu noć. Bilo je pjesme, sviranja, plesa. Djevojke su donijele torte i kolače, dok bi mladići donijeli kobasicice i piće. Vino i rakiju pili su mladići, a djevojke vodu, sok klaher i šabeso. Trebalо je počastiti i one koji su došli gledati kroz prozor. Dolazili su i roditelji da vide tko s kim pleše. Za brackovanje se oblačila najbolja odjeća. Djevojke su oblačile bijelu svilu i stavljale *fićule* kao udane žene. Malo su se i našminkale i narumenile obraze.

U gostionu mladež nije išla. To je bila sramota, a nisu niti imali novaca za opijanje.

Ljudi su živjeli skromno. Puno su radili i bili zadovoljni s malim. Kad je neka djevojka imala nešto novo što još nitko nije imao, odmah se odvajala.

Djevojke su išle pomagati krojačici šiti. Ana je kod kuće šila.

Brackovanje u Nađa (Bandurika) ~ 1956. godine

Genka Ramač, Olena Sabadoš, Ana Nota, Ana Pap, Blaška Juhas,
Nevenka Petranović, Ana Plančak, Irinej Pap, Vinko Mudri, Mirko Edelinski,
Tomislav Vislavski, Krešo Koloda, Irinej Pap, Mirko Čakan, Vlado Nađ

Leginjski bal

Vlado Hika Sabadoš, Tomislav Mišir, Zdenko Mudri, Vlado Bučko, Seman,
Janko Provči, Mihajlo Salak, Vlado Kiš, Miroslav Hrubenja

Mladež se družila i s mladima iz drugih sela. Posebno su se voljeli petrovački mladići i djevojke iz Bačinaca.

Petrovčani su rado glumili u dramama.

**Redatelj Petar Juhas i glumci
Turinski Đura, Salak Ana, Vlado Vereš, Mihail Juhas**

Petar Juhas bio je brat Anine svekrve. Bavio se kulturom i prosvjetom. Vodio je kulturno društvo i bio je glavni u sokolani. Poginuo je u Drugom svjetskom ratu.

U mladim danima redovito je odlazila u crkvu.

Mihajlo Mižo Salak rođen je 1942. godine. Ima stariju sestru Paulinu, rođenu 1939. godine i brata Petra, rođenog 1947. godine koji je umro 1980. godine.

Živjeli su na salašu. Obitelj je imala sedamdeset jutara zemlje. Godine 1949. obitelj se doselila u Petrovce. Tada je krenuo u školu u prvi razred.

Mihajlo se sjeća da su prve godine nakon Drugog svjetskog rata bile jako teške. Siromaštvo je bilo jako veliko. Higijena je bila jako loša.

Učiteljica mu je bila Vera Hudak koja je vodila I. i II. razred prije podne. Učiteljica Zidarić vodila je III. i IV. razred poslije podne. Srbi i Rusini išli su zajedno u školu. Budući da higijena nije bila baš kako treba, djeca su često imala *uši*. Nadzornik Potombrzović dolazio je u školu i pregledavao kosu. Dobro bi ih naprašio DDT-ijem.

Dječaci su bili uglavnom ošišani na čelavo, dok bi djevojčice morale svoje pletenice vezati maramom dva dana.

U razredu je bilo oko 25 učenika: Đorđe Božić, Ilija Vukosavljević, Ruskaj Joakim, Hrubenja Miroslav, Janko Koljesar, Kiš Vlado, Janko Provči, Miroslav Dudaš Seman, Međeši Vlado, Eugen Dudaš Seman, Burčak Joakim, Vlado Sabadoš Hika, Ljupka Nađ Bandurik, Senka Čakan, Jelka Brugošova, Ljupka Dudaš Seman, Marija Burčak, Julka Ramač Tot.

Učitelji u školi bili su jako strogi. Ukoliko je neko dijete nešto zgrijesilo, bilo je kažnjavano prutom. Tako je jednom prilikom i Mihajlo bio kažnjen. Učiteljica Zidarić izudarala ga je po glavi prutom, a kako je bio čelav, glava mu je bila sva išarana od pruta. Tada se njegov otac išao buniti u školu.

Prijatelji: Mihajlo
Salak, Željko Mudri,
Vlado Juhik, Željko
Juhas

U Petrovce je dolazila i humanitarna pomoć. Učenici su dobili olovke s gumicom kojima su se jako obradovali. Dobili su i bombone i žvake. Djeca nisu znala što su žvakaće gume te bi ih netko odmah progutao, a dječaci bi, kada su shvatili da se to lijepli, djevojčicama lijepili u kosu.

Mihajlo je pohađao šest razreda osnovne škole, nakon kojih je otisao izučiti zanat za stolara.

Konji su od malih nogu bili velika ljubav Mihajla Salaka.

Mihajlo Salak kao petnaestogodišnjak ~ 1952. godine

Sudjelovanje u mimohodu na „Petrovačkom zvonu“

Mihajlo je strastveni lovac već pedeset godina, kao i njegov otac, također Mihajlo.

Oružni list Mihajla Salaka starijeg iz 1937. godine

Iz ovog Oružnog lista vidi se kako se taksa 1937., 1938. i 1939. godine plaćala 25 dinara, a 1940. godine 50 dinara. Ukoliko je neka osoba nosila oružje, a nije imala Oružni list, kažnjavala se zatvorom od 2 do 15 dana ili novčanom kaznom od 100 do 750 dinara.

Mihajlo Salak s ulovljenom lisicom
~ 1985. godine

Lovačka soba Salakovih

Osim lovom, Mihajlo Salak volio je i nogomet. Nogomet je igrao u vrijeme kada su nogomet vodili i financirali Đitko i Silvester Keteleš.

„Hvizda“ 1967. godine

Mihajlo Salak, Zvonko Hardi Badžo, Zvonko Dudaš, Zvonko Keteleš,
Kiril Hardi, Željko Juhas, Tomislav Buila, Silvo Segedi, Mirko Doroghazi,
Silvester Ivan, Vlado Edelinski, Vlado Kostelnik

župnik o. Janko Budinski
vjenčava Mihajla i Anu

Godine 1961. Mihajlo Salak i Ana Plančak vjenčali su se u Petrovcima.

Aninoj majci odgovaralo je da se Ana uda za Mihajla te su se tako vjenčali. Mihajlo još nije odslužio vojsku te je nakon nekoliko mjeseci otisao na odsluženje vojnog roka na dvije godine. Vojsku je služio u Beogradu i bio je prvi Rusin u Titovoj gardi. Tako je Ana postala „katonačka“ – udana žena koja čeka muža iz vojske. Živjela je isprva sa svekrom i svekrvom, koja je strogo pazila na znakove trudnoće. Kada je shvatila da je trudna, još neko vrijeme je živjela s njima, a zatim je kod svoje majke čekala suprugov povratak.

1962. godine rodila im se kćer Nataša,

a 1965. godine sin Boris. Do 1965. godine živjeli su u Petrovcima, a zatim su se odselili u Vukovar.

„Bilo je to vrijeme kada se snahe nisu poštovale“ govori Ana. Snahe su po cijeli dan morale raditi i slušati svekrvine zapovijedi. Bilo je sramota leći u krevet i malo se odmoriti. Kad bi se ujutro ustalo, krevet bi se namjestio i više se nije ulazilo u sobu. Svekrva bi znala reći: „Uvečer sam se porodila, a ujutro već muzla kravu!“, mada to baš i nije bilo tako, kaže Ana.

U selu je bilo žena koje su išle uraditi pobačaj. Neke žene to nisu smatrале grijehom, već samo sramotom. Sramota je bilo i razgovarati o zaštiti od trudnoće. Jako slaba bila je i higijena, pa je bilo i bolesti. Učitelj Štefan Hudak među prvima je kupio automobil te je znao povesti nekoga bolesnika do liječnika.

Mihajlo Salak radio je kao policajac dugi niz godina, do prosinca 1990. godine, kada je otisao u mirovinu. Bavio se zanimanjem kojim se htio baviti i njegov otac, koji je imao braću blizance policajce, ali njemu kao najstarijem sinu otac to nije dozvolio.

Mihajlo Salak 1967. godine

Mihajlo Salak stariji bio je i duže vrijeme predsjednik sela. Plaću za to nije primao, ali je volio voditi brigu o selu. Odlazio je u Vukovar kada je za to bilo potrebe i ostavljao svoj posao za dobrobit sela.

Nekada davno, na staze se stavljala kukuruzovina da se s jeseni ne hoda po blatu. Kasnije su se staze popločale ciglama, a zatim su se betonirale.

Mihajlo Salak stariji izborio se i za telefon u selu, no nije doživio uvođenje telefona u kućanstva.

Mihajlo Salak stariji živio je od poljoprivrede. Tovio je velike količine svinja. Često je bio rekorder u poljoprivrednoj proizvodnji. Bio je vrlo aktivan u radu mjesne zajednice te je za svoj rad dobio priznanje Općinske skupštine Vukovar 1968. godine, kao i priznanje od Republičke konferencije za aktivno sudjelovanje u petogodišnjem planu od 1971. godine do 1975. godine.

Svinjokolja je također sastavni dio života Salakovih.

Jedan od prvih traktora u selu imao je Salakov šogor Rudolf Madi

КАТАСТРОФАЛНИ РОК ЗА ВАЛАЛ МИКЛОШЕВЦИ И МИКЛОШЕВСКИ ХОТАРИ

ОРКАНСКИ ВИТОР И МОЦНИ ДИЖДЖ ДВА РАЗ ПОТРАФЕЛИ МИКЛОШЕВЦИ

Незвичайни витор, два ядловци зламани, а среднї прескочени. Ёден нажаль спаднул на хижу и розтрепал закрице

Стреду, 19. юлия у предвечарших годзинох, Миклошевци, як и велі околни места, потрафела непреповедзено моцна буря. Оркански витор хтори пришол з напряму заходу и сиверо-заходу, одкрывал закрица на хижох, валял древа хтори мали стебла аж и метер груби, ламал менши древка як ширки, а нет озда ані ёдна хижа у валале хтора на даяки способ не очкодована.

Сушед, Перо Глого维奇, помога сушедови Звонкови Митровому

Чардаки, пластенікі, шопи, плєвнікі и числені другі газдовски обекты поодкрывани у подполносци, а плех лёбо плючи з хторима ше нешка закрываю, оркански витор однесол и по километэр далеко.

На теметове направена велька чкода на правым боку, патраци од уходу до теметова. Памятнікі хтори поваляни, правда, векшином старшай вибудови, дзекеди стари и по 60 лёбо 100 роки.

Диждж, хтори провадзел тоту бурю, додатково направел чкоду, бо по-одкрывани закрица премакали, та хижі

Очкодована и Подручна школа у валале

и газдовски објекти були досц змочени.

Буря з орканским витром и моцним диждјом бешнела по Миклошевцих дас пол годзини, а спричинета непреповедзено велька чкода.

Накеди ше витор и диждј змирили, людзе почали розчисцовац валал, насампредз драги. Шицки хтори мали даяку механизацио хтора могла здриліц древа зоз калдерми до яркох, уключели ше до тей акциї, а младши хлопи и легіне прискочели з пилкамі и позпильовали гевто цо завадзalo же би ше могло преходзиц.

Накеди почала тата моцна буря, у валале нестало струї бо числені звалені древа попадали на струйово дроти.

Вечар принесол змириowanе хвілі, але ю застараносц валалчаньох як санирую чкоду. Медзитим, Општина Томповци на чоле зоз началніком Міланом Грубачом, а у согласносци зоз ведуцима у Вуковарско-сримскай жупанії, объявила поволанку о прияйваню чкоди и можлівосци дзвиганя материялу за закриване хижох.

Людзе попонагляли и достали потвердzenia за дзвигане материялу у одредзених тарговинох.

Дораз идуцого дня кажде на своім обисцу санировал менши чкоди, и праве кед ше подумало же найгоршее прешло, пяяток, 21. юния у вечарших годзинах, нови оркански витор и ище моцнейши диждј зоз страшним гирменьом, залапели валал. Настали нови чкоди, поодкрывало уж позакривані хижи, поламало ище вецей древа як среду, а як дознаваме од єдних валалчаньох, гром спражел телевизийни конвертер у іх обисцу.

Чкоди по валале помагали санировац велі волонтере, а прискочело и Горватске войско. Месни одбор Миклошевци, на чоле зоз предсида-

Помагало и Горватске войско

тельку Санелу Поточки организовал закриване хижох гевтим особом хторим хижи були лем цо нє у подполнсци одкрыти, лєбо нє були у можлівосци исти закриц сами, а з ангажованьем заменіка начальнїка Општини Томповци, Славка Ждиняка и начальнїка Милана Грубача, на терен швидко виходзели службы за одкланянє чкоди на струйней мрежы, як и комунални служби.

Числены волонтере зоз других местах дзе нє була така непогода але и валалчане, уключели ше до розчисцована валалу бо, окрем закривац хижи, требало поспильовац и одвезц и древа хтори закерчели драги, а були опасносц за хижи. Дзепоєдни спадли праве на хижи, а дзепоєдни, на щесце лем повивальованы и потрапали закрица чардакох, шопох и других газдовских обектох, дзекеди у власним обисце, а дзекеди у сушеда.

Даскелью днї у валале нє було струї, але тераз уж шицки обисца маю струю лем ище дзепоєдни улїчки нє маю, а медзи нїма и улїчка Златка Батаковича, гевта хтора водзи гу тополї, єдна од векших у валале.

Іще зазначиме же у тей велькай непогоди настрадала и, часто ошпивована тополя на концу валала, а поламани и криж под тополю.

Барз настрадали и польопривредни култури, а як зме дознали од продуктовельюх, кукурица и слунечнїк поваляни по саму жем, та од слунечнїку будзе барз подли хасен, а и од кукурици не мож обчековац урожай яки ше обчековал скорей непогоди.

У непогоди поламани и велї древа, окрем ядловцох, повивальованы и орехи, поламани шлівки и друга овоц, а кельо зме могли обачиц, добри род шлівкох и ореха буря у подполносци знїщела, бо витор обил плоди хтори ище були желёни, та ше их могло лем руциц.

Буря зогла аж и крижик на турнї

одредзени фахи, хтори не лем барз хасновити жительству, але указує ше и барз добре плацени, бо су дефицитарни. Санираване чкодох будзе тирвац мешацами, а кажда чарнейша хмарка и моцнейши витор, уж престрашених людзох ище баржей страша.

Медзитим, як видзиме по висткох з нашей рэгіі, а и ширше, того року бурі бешня на шицкі бокі, а каменец, виліви воды и оркански витри на континенту частейши як були скорейших рокох.

Агнетка Балатинац

Фото: А.Балатинац

Фамилейни польопривредни газдовства хтори ше занімаю зоз за- градкарством, тиж прецерпели непреповедзены чкоди, а материялни пошлідки цали валал будзе ище длugo чувствовац.

У тих хвилькох охабиме од- вичательни особи же би робели на санированю чкоди и находзеню цо вигоднейших ришеньох за шицких хтори настрадали у тей бурі, а за конкретни податки замодліме начальніка општини у наступним періодзе.

Указало ше же, гоч Општина промтно реагавала, цо було барз значне за менши чкоди, маме вельки недостатак майстрох за закріване хижкох. Нажаль, ту ніяки политичаре не могу помагнуц, але можебуц школи могу унапряміц школьніярох на

**Розгварка зоз Владимиром Дудашом, бувшим роботніком комбінату Борово и членом
КУД „Осиф Костелник“ Вуковар**

МАЛО ЄСТ ТАКИХ СТАРИХ ЦО Я

Владимир Дудаш

Владимир Дудаш народзени 26. мая 1933. року у Миклошевцах. У Миклошевцах жил штернац роки, а вец го живот одведол зоз родимого валалу до хторога ше вецей нігда не врацел жиц. Бачи Владо, як ги шицки волаю, прежил два войни, ходзел у вецей местох до школи, любел путовац по швеце и више мал окремну любов спрам Руснацах и свайго руского походзеня. Ніяки граніци го не могли зопрец же би витворел тато цо жадал. И тераз кед ё у дзеведзешат першим року и ноги го, як гвари, досц боля, тата боль го не зопера же би

кажды дзень прешол на стотки гарадичи, понеже зоз супругу Любичу бива на штвартым поверху у будинку без лифту. Од долу по квартель ма дзеведзешат гарадичи, а през дзень их прейдзе и по даскељо раз.

- Поведзце нам даскељо слова о вашим походзеню.

Оцец ми бул Дюра Дудаш зоз Миклошевцах, а мац Веруна тиж зоз Миклошевцах и була Буйлова дзивка. Оцец ми бул народзени у Вербані, а кресцени бул у Райовим Селу, бо у Вербані не было нашей церкви. Моя баба Маря, оцова мац, була зоз Руского Керестура, а дідо Дюра зоз Вербані. Мой дідо у Першай шветовей войни пошол до войни на Русию и там погинул. Кед баба осталася гдoviца одала ше до Миклошевцах, до Рагая, и зоз собу приведла моего оца. Вон тэди бул мали хлапец.

Цікава приповедка на яки способ ше моя баба зоз Руского Керестура одала за моего діда до Вербані. Вона була Креніцкова дзивка, а ишла робиц до Торжи, жац конопу. То бул еден Немец и у ньго роботнікі були до тижня, а вец приходзели дому. Пондзелок би себе зоз дому набрали сланіни, сира и тому подобного же би мали цо ёсц док ше знова о тидзень не враца дому. Кед раз баба пришла дому зоз роботи, гваря ёй – Маріо, одала ши ше! А вона – За кого сом ше одала? – Га, за Дюру Кощиковага, одвітовали ёй. Вона вообще не знала хто то, ані го нігда

**Владимир на преслави 40 роцніци вуковарського Дружтва 2008. року,
други з лівого боку**

нє видзела. Таки то теды були обичаї.

А то було так. Кед ше мой дідо сцел оженіц, пошли вони до Керестура до родзини, а то була учителька Олеярова. Там ше опитали чи ёст даяка дзивка зоз хтору би ше могол оженіц. Вони му одвітовали же най ше не стара, же му найду. Так женідба порадзена, гоч ше младята нігда ані не стретли, ані не видзели.

Мойо мац и оцец мали нас двойо, мнє и младшу шестру Ганчу. Оцец погинул у партизанох, а мац ше вец познейше одала до Руского Керестура. Шестра Ганча ше одселела до Нового Саду дзе и нешка жиє.

Я знам велью того о нашай старини, та ци погуторим и о походзеню Дудашовых и ўх назвискох. Гет давно жил наш предок, стари дідо. Преволовал ше Дудаш, а то мадярске презвиско. Тот наш предок грал на гайды, на пищалки, кед чувал овци, а Мадяре за пищалку гваря дуда, та так дудаш значи пищалкош. Мал вон пейзох синох, а по мену Семан, Мия, Иван, Данил и Костя. Хижа им була така же шицки браца зоз своїма фамеліями жили у истей хижі. Кажда малженска пара мала єдну просторию и так жили шицки ведно у истим обисцу. Кед раз єдно дзивче од тих Дудашовых пошло до сущеда ше бавиц гу сущедним дзецом, там ше ей на дворе дідо сущед питал – Чия же ши? – Дудашова, одвітовала. – А хторога Дудаша? – опитал ше ознова дідо. – Га, Семана, – одвітовало дзивче. И так то прешло.

Тот дідо кожди дзень шедзел у дворе на карсцелю од пруца. Бул облечены у кошулі и билих длугих гачох. Ютредзень пришло ше друге

Бачи Владо зоз супругу Любіцу

дзивче бавиц гу дзецим. Дідо знова – Чия же ши? – Га, Дудашова. На тото дідо додал – А, Семанова. Тото дзивче похопело цо дідо дума, та му одвітовало – И я Дудашова, але Иванова. Ніа, так настали назвиска Дудашових. Од Семана Семановао, од Мії Мійово, од Ивана Иваново, од Данила хторогого волали Данко Данково и од Кості Костяково, а дахто гварел и Кощиково. Е, а зоз тей Кощиковей фамелій.

- Можеце нам повесц даскельо слова о своём дзецинстве, о своём школованю и одрастаню.

Мойо дзецинство прешло так же штири роки була Друга шветова война. До школи сом почал 1939. року у Кральовини Югославії. Потім пришла Независна Держава Горватска. У Миклошевцах сом до школи ішол штири роки.

Пред конець войны залапел нас Сримски фронт, та зме мушели сцекац. Вигнати були людзе зоз Миклошевцах, Томповцах, Чаковцах... Я сцекал зоз мою мацеру, шестру, бабу, а зоз нами були и родзиново Буйлово, Югиково. Ішли зме пешо зоз Миклошевцах прейг Фрушкей гори през Дивош до Нового Саду, Коцуря и на концу до Вепровачу. Теди ше валал волал Вепровач, а нешка ше вола Крущич, масто нєдалёко од Руского Керестура.

Нас, миклошевски дзеци, учитель Якім Костелник уписал до гімназії до Керестура. До тей гімназії сом ходзел єден рок, а окрем мн€ ище ішли Штефан Гудак, Янко Емедійов, Йовген Емедійов, та и дзивчата Буйлова, Чордашова, Матісова, Бучкова... Було нас насправди досц цо зме ішли до гімназії до Керестура. Бывали зме у интернату, там дзе ше тераз находзи рестран.

Док зме так пешо сцекали, случело ше же нас фронт залапел так же партизане були з єдного боку, Немцы зоз другого, а ми у якейшик доліни у штредку. Кед нас партизане обачели, препущели нас за Дивош. Зоз Дивошу зме пошли за Нови Сад, а зоз Нового Саду за Коцур. У Коцуре зме достали якушык хижу дзе зме бывали даскельо мешаци, а вец зме пошли до Вепровачу. То бул нємецки валал. Немцы фамелиярно пошли, зохабени хижы були празни, та зме ше там преселели. Була организавана кухня, людзе почали нормалнейше жыц, та и жем почали

орац, жито шац, але у децембру ше витворели условия, та ше Миклошевчане могли врациц до своїх домох, ләм ми школяре остали закончиц школски рок.

- Чи Вам було чежко учиц?

Не було. Шицко я то звладал. У гимназії преподаваня були по руски и по сербски, та и свидоцтво о законченим року мам двоязично. Професоре не були шицки Руснаци. Мали зме и Сербох и двох Русох. То були Петро Ризнич Дядя и ёден Пришевски. Паметам Дядю як великого драматурга хтори водзел драмски секції у Керестуре.

- Як було у Миклошевцах кед сце ше врацели зоз гимназії?

Кед зме ше врацели дому худоба була барз велька и було барз чежко. У валале була Селянска роботна задруга и я як штернацрочни хлапец ишол там робиц. Паметам же зо мну ишли робиц Василь Магочов и Дзордє Крняц.

През викенди зме ходзели по обисцох на прадки. Прейга општини бивали Дудашово Иваново, та зме ше там зберали. Мижо Рамачов грал на гармоники та зме танцовали.

После того сом пошол до школи до Борова. Зо мну ишли Янко Емединов и Мирон Дудаш Иванов. Була то Державна индустрыйна школа, такволані ДИШ. Ту сом бивал у интернату и ходзел до школи. Перше сом закончел три роки индустрыйней школи, а веџ ище три роки технічней школи. После того сом пошол до войска. Познейше, уж як оженети чловек, закончел сом висшу економску школу у Вуковаре.

- Яки Вам були легиньски часи?

Я ше легинчел у Керестуре. Теди дзивки ношили широки руски сукні як цо ше тераз ноша за народне облечиво. Там сом упознал и свою будущу супругу Наталу Кирдову. Кед зме ше побрали, купели зме себе хижу у Вуковаре. Мали зме два дзивчата, Дюрдіцу и Верунку. Верунка нам умарла кед мала даскельо дні, а Дюрдіца нешка зоз фамелию жиє у Канади.

- Бивали сце у Вуковаре, робели у комбінату Борово...

И жена ми робела у Борове. Кед ми дзивка закончела за медицинску шестру и вона достала роботу у Борове, у амбуланти як медицинска

Зоз дзивку Дюрдіцу и унуку Драгану

шестра. Понеже змешицки робели у Борове, та зме себе нову хижу направили у Боровим Населеню. До гевтей хижи у Вуковаре зме пущали жедлярох. Перши у нас жедлярели Ириней и Гема Мудри.

Цали роботни вик сом робел у Борове у Ципеларнї. Перше сом бул кон-

тролор, потым майстор и на концу сом робел у пририхтованю роботи як моделар. Як майстор, руководитель, мал сом 160 своїх роботнікох у шивацкей и конфекції. Робел сом зоз веліма Руснацами. Познейше, кед сом прешол до пририхтованя роботи, шеф ми бул Яким Гачов. На тим роботним месце сом правел нови модели ципелох. То ще правя нариси за нови ципели. Ми робели лем на паперох, а други по ніх скравали скору. Ми теди робели на езри. Велька то фабрика була. На дзень ше правело 52 000 пари ципели, скоряни, платняни, гумово, вшеліяки.

- Одкаль Вам було ідеї за нови моделі и як сце знали цо у моді?

Ния, так. Перше зме сами видумовали. Друге, ишли зме по рижних саймох. До Загребу, Београду, Суботици, Нового Саду... Вшадзи дзе бул даяки саям обуй ми там ишли. Там зме розпатрали, дацо себе записали и так. У моді було тото цо пришло на саям, а ми ще тому прилагодзвали. Я бул моделар або дизайнер за скору, а специалиста за спортску обуй як цо копачки и патики, и за дзецинску скоряну обуй. Єденац роки сом робел за Немцох, за Пуму. Мушели зме непрерывно буц у тренду же бизме могли попредац.

- Дзе сце предавали?

Борово мало свою барз добру таговецку мрежу. По цалей Югославиї у шицких варошох були боровски тарговини, єдна або веций. Шицкого було 613 тарговини.

- Бизовно сце ишли дагдзе на рочни одпочивки

На морю сом бул вельо раз. Раз сом бул и на Чарним морю. Любел сом барз путовац, та сом ёден рок путовал на авиону на релаций Београд–Варшава–Ленінград–Москва–Киев–Београд зоз розпатраньом тих местох. Москва ми осталася у красним паметаню, поготов московски метро хтори найвекши на швеце. Вони маю 5 пруги попод жем. То круг хтоти идзе коло цалей Москви. У Ленінграду зме були дзешец дні и теди сом видзел „ленінградски били ноци“. Були зме у ёдним рестороне кед сом на пол ноци вишол вонка. Слунко так як кед би дакус зашло, але не цалком и шицко було видно ягод кед би бул дзень. Обишол сом и петроградски замок, там дзе були царове. Бул сом и на ладі Аврора зоз хтотрой ше штреляло на русийски парламент, теди кед Ленін звалел руску власц. Бул сом и на рики Неви и патрел як ше вноци дзвигаю мости же би по рики могли прейсц морски ладі.

- Кеди сце престали робиц?

До полней пензії пошол сом пред саму войну, 1990. року. Жена ми у тот час була хора, оперовали ю у Београдзе два раз, але не помогло. Умарла початком 1991. року. Ховали ю двоме паноцове, о. Яким Колошнії хтори тераз у Канади и о. Митро Стефанюк, тедишишні вуковарски парох. На хованю були и два апаци, керестурски дзияк и музика. Музика була прето же моя жена умарла зоз роботного одношения.

Барз ми жаль же фамелия моей жени, а то Кирдова фамилия, не стала. Окрем у Керестуе, було Кирдових и у Петровцох. То бул бачи Янко, власни брат Наталового діда. Було Кирдових и при вуковарской станці Владо и Петро, а траз єдноставно Кирдово прозвиско вимарло.

- Мали сце даяки гоби?

Кед сом пошол до пензії не мал сом даяки обовязки та сом направил фарму курох. Мал сом 700 кури, а то значи 700 вайца на дзень. Предактал сом их у Вуковаре, Борове и у Осиєку у Долнім Городу. То длugo не тирвало бо пошвидко пришла война.

- Поведзце нам дацо и о тих войнових часох?

Кед ше зорвала война бул сом у Борове у своєй хижі. Раз кед сом бул накармиц кури и врацал сом ше назад до пиньвици, бомба спадла до двора. Бул сом ранети. Гелер ми разрезал ногу, пошла вена. Якошик ме одведли до шпиталю, бо то було штредком октября. Оперовал ме др

**Скупштина вуковарскога Дружтва 2006. року
Владимир у другим шоре, перши з правога боку**

жена, Фаркаш, Кузманович и Шимунович. Не могли ме вецей врацац назад до шпиталю, але ми прашковали рану же би ше цо скорей заросла. Вец сом бул преруцени до Новей ципеларнї. Там сом видзел досц Руснацох. Ходзел сом зоз карагулями.

Потым нас 20. новембра одвезли до гангарох у Далю, дзе була селекция и дзе нас раздзеліли на Сербох и других. Там зме були два днї, а вец нас одвезли до Нового Саду на Спенс, дзе сом бул на випитованю перши од нас 4000. Кед ме випитали я им гварел же ми шестра быва нэдалёко и вони ме пущели. И моя дзивка зоз дзецыми през войну була у моей шестри.

Скорей як сом закончел у шестри, три днї сом бул и гладни и смиядни. Кед сом ше уней наёдол и напил, похорел сом ше. Дохторе ми дали якушик инекцию и було ми лепшэ, та сом такой ютредзень пошол до Керестура, до мацери. Там сом чул же ёден чловек идзе по свойо ствари до Вуковару, та ше и я зоз нём врацел дому. Так же сом уж 26. новембра бул знова дома. Перши сом ше врацел, нікого не було, шыцко було пусте. Фарма була знічтожена. Кед сом пошол до шпиталю, людзе не мали цо есц, та брали кури и ёдли их. То сом познёйше дознал. Да скельо кури и прежили. Теди сом ше врацел и од теди сом непрерывно ту.

Под час док ту ище бул Умпрофор могло ше пойсц до Осиеку, та сом зоз Марчу Писого, зоз хтору сом теди жил, пошол на осечки руски бал. Теди сом дожил од даёдних наших Руснацох же не сцели гу мнє присц и поруковац ше, бо я ту, а вони там, а ми шыцки Руснаци.

Желько Єленич зоз Загребу. Превивала Агнетка Бурчакова хтора робела як медыцинска шестра. У шпиталю сом бул 11 днї, а вец нас 10-11 пациентох вноци преруцели до Коммерцу. Случело ше же ше ми отворела рана кед сом ишол долу до склоніща. Там були пецеро дохторе Емеди и його

- Були сце и активни член КУД „Осиф Костелник“ Вуковар.

До роботи Дружтва сом ше уключел 1977. року. Бул сом член Одбору, єден час сом бул подпредсидатель, а познейше касир. Окреме були чежки часи по мирнай реинтеграції кед Михал Панкович бул предсидентель. Досц того хибело. Углавним, шицко цо требало, я то шицко як касир куповал, танери, ложки, столи, лавки итд. Тоту должностосц сом окончовал по 2005. рок кед сом касу придал Звонкови Барновому.

Зоз Дружтвом сом досц и путовал. Три раз сом бул у Свидніку. У Словачкей зме окрем Свидніку були у Кошицох и у Прешове. Ішли зме и до Польскей. Були зме у Вислички, рудокопу солі хтори вецей нє роби, алє є туристична атракция защицена з боку УНЕСКО-а. Незвичайно було опатрац зоз солі викресани памятніки познатим особом, рижни скульптури, каплічки, главни олтар и то глібоко под жему. Потим зме були у Krakове и Вадовицох у хижі Карла Войтили односно папи Ивана Павла II.

- Як тераз у своїх дзеведзешатих роках препровадзує час?

Хвильково бивам у Вуковаре, у квартелю зоз супругу Любичу на штвартим поверху у будинку без лифту, та ше пендраме пешо по гарадичох. Ноги ме боля, алє ище віше ходзим без палічки. Вельо ме спашує же вожим авто. И нешкa сом бул уж два раз у хижі у Боровим Населеню.

У Велицкей, рудокопу солі, у каплічки опрез олтару, Владимир шедзи други з лівого боку

Добре же гонім авто. Окуляри не ношим, лем за читац. Пошвидко ми виходзі вожацца дозвола и не знам чи ми ю предлужа пре роки. Док пойдзем та увидзим.

Квартель нам ше находзи на барз красним месце и ма красни попатрунок. З ёдного боку патри на рику Дунай. Прекрашне ше припатац кед по Дунаю преходза вельки ладі, крузеры, а поготов вноци, бо су цали ошвицены. З другого боку красни попатрунок на Адицу.

- Кед сце уж спомли авто, кеди сце перши купели?

Перши авто сом купел 1967. року на кредит. Ту у Вуковаре була тарговина Автобачка Сомбор и купел сом себе фичу. Мал сом три фичи, потым ладу каравана и пасата. Вожел сом и дизелашох и бензинзох. По тераз сом пременел седем авта.

Скорей авта вожел сом моторки. Перша моторка ми була Томос, а фабрика тих моторкох була у Копру. После сом купел у Загребе стари BMW, а после нього мал сом Симсона.

- Значи, на роботу сце ишли вшеліяк.

Гей, ишол сом и пешо и на бицикли, моторки и на авту. Цикаве повесц же роботнікох до Борова вожел и гайзібан. Було вецей таки гайзібани. Ёден гайзібан ишол зоз Шиду за Осиек, а прыг Далю. Други рано на 5 годзин рушал зоз Негославзох, а ставал на станізох Стари Вуковар, Нови Вуковар и вожел до Борова. До Борова вожели и гайзібани зоз Винковацох и зоз Осиеку. Тоти исти гайзібани вец чекали людзох зоз прешлай змени и вожели их дому. Теди у Борове робело 23000 роботнікох. То велька маса людзох хтори кажди дзень путовали на роботу и назад дому.

- На яки способ контактуєце зоз своїма у Канади?

Зоз Дюрдіцу ше кождэй недзелі на шейсц годзин вечар чуєме на телефон. Вона вола и то так тирва уж 26 роки. Нас двойо бешедуєме по руски. Приходзі вона и ту, була и недавно. Унука ми одана у Кули. Приходзела зоз Торонта до родзини до Руского Керестура, ту упознала ёднога легінія и одала ше. Мам и двойо праунучата.

- Дацо за конец?

Мало ёст таких старых як я. Кед дагдзе пойдзем, вшадзи ми правя

место, бо же сом стари. Янко и Мирон мойо пайташе зоз ДИШ-у умарли, як и велї други вукварски Руснаци. Кельо знам, я у Вуковаре найстарши хлоп Руснак. Можебуц и єст даєдна старша Рускиня одо мн€, н€ бизовни сом.

Любица Гаргай

Голівудски лекції о облеканю на суду

Як ше зоз кущик машти достава случай

У децембру 2001. року америцка глумица Винона Райдер (Бубімір, Едвард Ножнічкоруки) обвинена за крадзуз шматох у вредносци од 5.000 долари у дутяну на Беверли Гілсу у Калифорнії. У гевтот час, Райдерова була „crème de la crème“ голівудской естради и украдла шмати котри себе бизовно могла купиц. Судзен ще швидко претворело до модного збування котре провадзела и модна критика описуюци ёй стил як младежски и нїжни. Райфи, чипка, сукнї и трикови подобни школскей униформи, кветовані дезени и терциялни фарби (гевти котри даскелью раз помишани зоз другима фарбами). За поровнане, ёй звычайни стил бул препознатліви по скоряних якнох, тексасу и рокенрол култури. На концу страцела случай и одробела кару. Не була виновата лем за крадзуз, але и за манипулативне облекане котре би суд можебуц сам и не одгаднул, але з помоцу таблоидох котри религиозно провадзели кажди ёй крохай, Винона не мала шанси.

Кед ше, по веліх думаньох найпознатша манеканка на швеце, Наомі Кембел нашла уплецена у Гагским слушаю хтори уключовала бувшого либерийского предсідателя Чарлса Таулора, була осумнічена як примателька кирвавого діаманту под час нащиви Нелсонови Манделови концом 90-их роках. На суду ще зявела у билей ярней гекланей сукнї и кардигану дизайнера Азедине Алайа, иншак дизайнера високей моди

90-их роках. Не була моцно нашминкана, а коло шиї, на месце дзе би ше, кед би була виновата, находзел проблематичны діамант, нашол ше символ злого ока. Привязок зоз символом злого ока ноши ше, у фольклору, кед ше треба защициц од злих попатрункох. Символ виполнел свою магійну функцыю, одогнал сумню, а били ансамбл наглашал ей невиносц на медзинародным суду за войновых злодійох. Подобно тому, кед ше реперка Меган Ди Стэлион 2022. року нашла на суду дзе пришла шведочиц проців репера Тонія Ланеза котрого обвинела за напад зоз огньового оружия, зявела ше у лілових шматох дизайнера Сердіа Хадсона. Лілова фарба іншак ше толкує як символ проців насилства у фамелії. Общи символы лепшне и директнейше указую наміру.

Символіка котру вибрала глумица Амбер Херд (Аквамен, Ліга Правди) у случаю проців тераз уж бувшого супруга Джонія Депа комуніковала одвічательносц, озбільносц, інтелігенцию и почитоване, и то през шмати. Хердова ше углавним зявівала у класичных шивих и цмобелавих шматох зоз панталонами або у комплектох зоз длугшими сукнями. На ніх кожда гомбичка вше була закапчана, власи дзвігнуты зоз дзепо-едним „спонтанім“ опущенным пра-меньом, а ципели прикладни висини и стилу. Такей закапчаней по гарло, гоч ей ані єдни шмати не приставали, кожди випаднути прамень бул шведок нешору у ей думкох. У комбінації зоз виразно одглуменима емоциями ей улога на суду не була прешвечліва и страцела случай на хасен Депового.

меньом, а ципели прикладни висини и стилу. Такей закапчаней по гарло, гоч ей ані єдни шмати не приставали, кожди випаднути прамень бул шведок нешору у ей думкох. У комбінації зоз виразно одглуменима емоциями ей улога на суду не була прешвечліва и страцела случай на хасен Депового.

У случаю дзе була обвинена за наплацована на пензіонованаго оптометриста Терія Сандерсона, хтори од ней першे гледал \$1.300.000, а познейше спущел погледоване на 300.000 долари, глумици и поднімачки Гвінет Палтров (Айрон Ман,

Залюбени Шекспир) поспишело ше вирекламовац свой луксузни бренд Гуп, выбориц ше за свою невиносц и символичне очкодоване од једнога долара. У скијашским насељеню Парк Сити, у союзней држави Утах, у котрой ше нєщесце случело, углавним, як и обвинета, з часу на час пре-буваю житеље високого социјално-економскога статусу и тијак зоз ню дзеля смак.

Палтровова за-
била два мухи зоз јед-
ним вдереньем обле-
каюци ше, як пише
популарни портал
Дейли Фримен „барз
подобно преходніком
котри ше можу найсц
на главней улїчки у
Парк Ситио. Неза-
висно од виходу, велї

интервюовани нагинали на бок панї Палтров, цо сугерује же кед слово о твореню власнога имиджу (як ше дахто представя явносци), присловка ‘познай свою публику’ јднак вредзи на суду як и у Голивуду“, заключую. За други популарни портал, Д Кат, Луис Стапл пише як ше „на суду мо-
можеш вицагнуц зоз гоч чим лем кед ши достаточно забавни. Спектакл
вше ма моц викривиц и одврациц од правди, а кед думаце претвориц
спреводзку до спектаклу, найлепше би було опитац ше Американцом
як ше то роби.“

Давид Морган

Iz duhovnog života

Зоз духовного живота

На славу Богу и чесць свойому роду

130. рочніца од будованя грекокатоліцкей церкви Покрову Пресв. Богородици у Петровцах

Петровци як наша найстарша руска грекокатоліцка парохия у нешкайших рамикох Крижевскай епарахії ма источасно и найстаршу нашу святыню. Гоч, правда, то не наш перши Божи храм у Петровцах, бо перши бул лем дочасово адаптовани простор, нешкайша парохиялна церква ма окремну важносць, бо зоз ню на одредзени способ докончени процес формована петровских церковных структурах.

Уж дораз по виданным декрету снованя петровской парохії, 25. мая 1836. року, владика Габриэла Смичиклас купел хижу на брегу у цэнтру Петровцах, то нешкайша адреса Вуковарска улічка 8. Ёдна прастория тей хижи була адаптавана за богослуженя, а друга за квартельоване священіка. То були ішце часы дзе кухня, купальня, конк на способ які их ми нешка познаме не існовали. На драже, опрез хижи, под час паноца Васіля Лусканцыя, була дзвигнута древена дзвоніца, а до брега уложены и гарадичи з цеглы у напряме церкви. Потым купени порти на нешкайших адресох Вуковарска улічка 1 и 3, и там збудавана школа и квартель за учителя/дзіяка 1882. року, под час о. Степана Радича. Кед познейше збудавана нешкайша новша школа, у старей школы було шедзиско Руского народного просвітнаго дружтва, а там ше тиж порядно сходзел и Церковни одбор петровской парохії.

Седемдзешатих роках дзеветнастаго століття конечно ше остало и достало порту за парохиялну церкву. Було то на месце дакедишнай комуналнай карчмы грофа Елца, дзе познейше обок церкви будзе збудовна и нова школа. Приступело ше зазберованю средствах за ёй вибудов, а зробени и будовательни проект новей петровской грекокатоліцкей рускай святыні.

Архітектор петровской церкви бул познаты загребацкі инжынер, ёден час аж и горадоначальнік Загребу, Янко Холяц (1865-1939). Вон у духу тэди барз сучаснаго и популярнаго хисторыізму, по наруджбі крижевскаго владики Юлия Дрогобецкаго понукнул ришене и церква збудавана у кратким чаше. Церква була будавана за час парохования о.

Степана Радича. За лем даскелью мешаци будованя 1893. року, петровски Русанци достали свой нови Божи храм! Церква була докончена скорей швета Покрову Пресв. Богородици, бо на сам Покров була и пошвецена. Кед ше гутори же докончена, то значи же мала лем гевто цо було най-нужнейше. Була обилена єднофарбово од нука, и жовто-било од вонка. Повала ей була обична древена. Нови олтар и иконостас правда були вибудовани, але други инвентар углавним принешени зоз старей церкви. Дзвони тиж були зоз старей дзвоніці уложени до новей турнї. Иконостас виполнени з образами котри мальовали школяре Уметніцкей школи у Загребе, нєшкайшой Академиї подобових уметносцох. Други прикраски або малюнки у самим будинку нє було.

Коло будованя церкви значне повесц же у ей вибудови було досц интеракції и динамики. Петровску церкву як и векшину наших руских храмох на бачванско-сримских просторах будованих у 18. и 19. вику будовали майстрове. Вона будована по проектах и будована є квалитетно. Але, як теди не було нєшкайших камионох и другей механизациї, парохияне були задлужени на запрегох довожиц цеглу, дерево, писок, шлюнок, вапно котре гашели поза церкви. То вимагало веций кочи з коньми котриаждодньово були на вислуги майстром и роботніком. На тот способ, як и зоз пенежовим прилогом, Петровчане и теди як и тераз кед церква обнавяна, учаськовали зоз дзеку и чувствовали же то їх святиня, дзбали за ню и були щешліви же конечно буду мац свой храм Божи!

О святочносци докончованя и пошвецания церкви писали и тедишиї Сримски новини. З церкву ше пишел владика Юлий Дрогобецкий, а пищели ше и Петровчане. Гоч церква нє була велька як Коцурска, Крестурска або Дюрдьовска, заш лем була красна и перша збудована грекокатоліцка церква у Сриме, бо гевта у Шиду була каплїца умурювана до комплексу резиденції владического маєтку, а ту тераз грекокатоліцка парохиялна церква зоз штирома дзвонами. Тедишия петровска парохия облапяла простор цалей нєшкайшой восточней Горватской. У Душпастирской евиденції вирних у меншим чишлє було аж и у Сапцох и у Старим Тополю под Славонским Бродом.

Так як живот парохиянох чече и ноши свойо дзвиганя и паданя, так то и зоз парохиялними обєктами: церкву, хижами, школу, каплїчку, крестами... Петровска церква з нагоди наглого звекшованя числа жительох прещирена 1930. року. То були роки великой инфляції и економ- скей кризи у Европи, та так и у нас. Парохия ше праве ришела длуствох, кредитох и каматох од будованя церкви, а уж ше знова задолжовала же

би ше удоволело духовним потребом. Дацо подобне ше случело и под час велькай рецесії (2009-2015) кед будовани нови парохиялни дом, як и под час докончования обнавяня церкви 2022.-2023. року кед цени материялу и роботи напевно пре Пост-КОВИД период и кризу у України пошли барз горе.

Прешириоване церкви 1930. року робене на мольбу. Правда, було и там майстрох, ал€ бул то „валалски“ проєкт. Мерковало ше же би надбудова була адекватна, ал€ видно и по ценшай грубосци мурох, рогох и способу реалізації же ше часи пременєли. Баржей ше шпоровало, о даяких принципах статики обекту ше анї не думало и на свою руку ше робело. Заш лєм уdatno витворена и tota будовательна фаза. Цикаве повесць же цегла за прешириоване церкви робена и печена у цегляри Василя Тиркайли, котра ше находзела прейга нешкайшай Петровской бари на уходзе до Петровцох з боку Вуковару.

Бетон як нови „must have“ материял вошол тиж и до будинку нашей церкви. Удзверя, штоки коло облакох и одредзени платаня зробени з бетону и у нас. Зоз часом ше укаже же tot бетон будзе проблем, и будзе склонёни, ал€ теди як нови и „найлепши“ материял применёни и у пракси у мене сучасносци, як цо ше и ми нешка намагаме хасновац технологийни досяги нашого часу.

Церкву не заобишли анї войны. У Першой шветовей войни зняти ей три од штирох дзвонах, були одвежени до Нуштри, же би ше их далей на гайзибану транспортовало до преробку за муницию. По войни Петровчане дораз назберали сами и купели дзвони, а за треци найвекши, пенежи послали Петровчане котри emigровали до Питсбургу у Зединених Америцких Державох. Tot найвекши дзвон чежки аж 1356 кг и вилити є зоз железа, же би ше з нього вецей нїгда не виляла муниция. Вон зоз часом постал защитни знак манифестациі Петровски дзвон.

Коло пенежох за треци нови дзвон у валал€ вибила велька звада. У тим чаше у Петровцох ше одбувал демографски бум и людзе, окреме газдове, питали же би ше перше за tot послани пенеж прешириела церква, а вец ше назбера и за дзвон. О. Спиридон Петранович заступал становиско же пенеж муши буц потрошени на тото зач є и достати, ал€ людзе не попуштовали. Та дзвон купени, аж и у полутону у одношено на других, бо як то часто идзе: победзую гласнейши, а не мудрейши у одлучованю.

Под час о. Михайла Бесерминя, як уж спомнүте, 1930. року церква преширена, бо му владика кир Дионизий Няради розказал най роби як зна же би людзох змирел. Паноцец Бесерминії предал церковну жем, аж и часць котру по закону парохия ніяк не шмела предац. Грожел му аж и гарешт, але видзи ше же по преширйованю церкви и надбудови турні настал мир. Под його час церква предлужена за 9 метери. Витворена є у форми хреста, домуровани два сахристии. На турню положени цинкови плех у новей форми, же би турня випатрала величезнєйше. Зоднуга церква тиж пошорена. Вимуровані: казательніца и два бочни ковруши, а преширени и вельки ковруш. На нукашніх мурох витворени орнаменти, повала од ровней преправена на звод, поліпени нешкайши цегелки, купени новши столки. Церква наисце тераз випатрала святочнєйша и до-кончена. Треба спомнүц же зоз турні була знята и годзина котру ше дало оправиц майстрови Дионизови Шарикови до Сотина, але вона нігда вецей не була дзвигнута на турню, а о. Бесерминії дал оправиц и нови дражки коло церкви. Вон тиж набавел и майсторски криж по крестурским прикладу. Тиж так под час о. Бесерминя куповани и нови церковни ризи, други крижи и дзепоєдни платна за облекане олтару.

Пред Другу шветову войну до Петровцох пришол парох о. Йоан (Янко) Будински, а под його час направена нова ограда коло церкви. У церковній порти як и на уходох до валалу направени нови бетонски крести. Паноцец Будински заслужни у веліх аспектах, але ми тераз бешедуєме о церковним будинку, точнєйше о самим храме, та ту повеме же у його чаше церква була докончена, а вон ше ю старал добре отримовац и по потреби же би була обилена звонка. У часох о. Будинского вибудувани: завитна Гаргайова каплічка Пресв. Богородици у церковній порти и друга Дудашова/Семанова на Маринской драги.

Його нашліднік о. Кирил Планчак бул парох у чаше новей габи осучасньованя. То час кед до валалу приходзели струя, вода и асфалт. Були електрификовани дзвони, уведзены струя и вода до церковного двора, вибудувана нешкайша сала у церковним дворе, а древена ограда од школи заменена з муром зоз цегли. Церква тераз перши раз звонка префарбена цалком лем на било, бо по теди була жовта з билима прикрасками и шиву, лем цо не чарну, паточку. На закрицу плех заменены зоз черепом, турня була поплатана, а уж було бешеди же би турню требало и обнавяц. Парох о. Планчак дал оправиц нови главни уходни дзвери, бо стари уж дотирвали. Коло самей церкви и на драже место орехох посадзени нови древка – ядловци. И о. Планчак купел и даскелі нови ризи.

Под час о. Михайла Симуновича церкву ше баржей будовало духовно як материялно. З другими словами, бул то час у котрим требало найсць нового дзияка, консолидоваць одборцах и парохиялну заєдніцу по одходу о. Планчака. И попри того парох Симунович дал виробиць штири нови ікони до іконостасу. Турня под його час пре струю горела, але церква спашена. Пасторалну діяльносць того, теды младого священіка претаргla Отечествена война. Церкву 22. септембра 1991. потрафела гранату зоз напряму Негославцах. Турня предзиравена, черепи на закрицу порозбивани, пошлідки гранатованя и нешкада обачліви, як на бочних уходных дзверах, так и на цегелкох у самой церкви. На мурох у самой церкви з того часу походза веций графіти, найупечатлівши то: штири С и надпис Валево. И сам пристол (олтар) бул порозбивани.

Под час войны и окупациі, стаємного пароха у Петровцах не було. Парох Михайло Симунович у вигнанстве обиходзел вигнатых Петровчаньох по цалей Горватской ище віше як декретовани петровски парох, а душпастирство на окупіраних подручох, подобнє як и при римо-католікох, було здоверене паноцом котри з часу на час приходзели, але нігда не ноцавали на окупированым подручу. Церковни одбор ше знаходзел и мал идею як пооправяць турню, наручовали и цеглу, але оправянс церкви мушело дочекаць конець войны и стаємного пароха.

О. Владимир Магоч, Коцурец зоз Жумберку бул парох у незавидных повойновых часох котри вимагали мудросць и швидкосць у оперативним, пасторальным и вообще у гоч яким напряме. Часи були таки же вельмо завищело од подобносци, а Петровчане як и петровска греко-католіцка церква були які лем були, віше комушкі завадзали як церень у оку. Кед би ше дацо и достало, требало ше радоваць же ше помоць достало, бо другим давали як питали, та ище и понад миру, а нам часто требало зоз тим цо зме мали витвориць найлепшу можліву комбінацию, та прето одредзени будовательны фазы обнови могли буць лем дочасови, а ніяк фінальна обнова святині котра уж од половки осемдзешатих роках вимагала не лем платане, але и правдиве обнавяне.

Но гоч була и барз очкодована у войны, петровска церква стала пишно. У ней зачувани и кип Пресв. Богородиці зоз Богдановцах. Парох о. Магоч ведно з церковним одбором и людзмі дал отлучиць и пошориць мури на церкви, а претрешене и закрице. На церкви пременені шицкі облакі и двої бочны дзвери. Мур од школи тиж нови вимуровані. У церкви префарбены и витапацирани столкі, виробены нови пристол у олтаре, обновены кивот, набавены апарат за вицаговане влаги. Нови

процесийни тиж купени з доброту вирних.

Понеже турня у войни була чежко очкована, под час пароха о. Магоча цала нукашня конструкция турні ознова поставена, оправени ношаци греди за дзвони, подзвигнути вельки дзвон, зробена тиж и перша повойнова електрификация дзвенох, але и церкви. Церква знова була у функції, ознова ше у ней славело meno Боже, петровски дзвон ознова дзвонії и дзвоніц будзе! У церкви купени и дасклії нови ризи и виробени олтарни комплєти. Купени новши богослужебни книжки, нови тепихи...

О. Йоаким Дудаш у кратким чаше кельо бул петровски душпастир, за петровску церкву набавел нове озвучене. Правда же воно принесене як хасноване з Немецкей, але було барз добрея квалитети. Тиж докупел дасклії ризи и богослужебни прибор.

О. Владимир Седлак пришол до Петровцох 2010. року. У тих роках у Петровцох уж други рок не було стаємного пароха, прето же парохиялни дом бул у досц подлим, руйнованим стану. Перши приоритет було пошориц квартирльоване за пароха. Заш лем не забуте же найважнійши будинок кождай парохії, то храм Божи. Вєдно зоз Церковним одбором котри у першим и другим поволаню барз одвичательно похопел свою улогу у динаміки парохиялного живота, розробени план приоритетох на обнавяню церкви, же би вона систематично було обновена. План зробени як 10-рочни часови рамик.

Перше виробене на инсталациї за одводзене дижджовки. Зоз дошлебодзеньем Општини Богдановци диждовка виведзена до дренажных каналох на драгу. Источасно, почало и природне висушование обекту з дługorочным каждодњовим отвераньем церкви зоз 2000-2300 годзинами сушеня рочно и так уж полни 12 роки. Идуци кроچай на обнавяню церкви бул претресане закрица, пайд ознова оспособени же би ше по нім могло ходзиц, тиж прецагнуте и ошвицене же би ше на пайдзе могли витвориц потребни роботи. Потым було знімане турньовей шапки котра була згніта и мушело ше направиц цалком нову. Тата робота поробена начас, бо би оркански витри остатніх роках начали и погубели стару дотирвалу турню.

У церкви розцагнuta нова електрична инсталация у часцох дзе по войни не була заменена и зоз тим докончене претресане електрики у церкви. Сучасна система осигураочох и нова инсталация дзвигли уровень

безпечносци об'єкту, котри у комбінації з нову громобранську інсталацію уж на вецей заводи защищел об'єкт од огня кед гром вдерел до новей турнї. Шицки штири дзвони фундаментално сервісовани, положени нови мотори. Нова комп'ютеризована система водзеня годзинки и дзвоненя була необходна пре надополньоване зоз дакедишню годзину на турнї.

Як ше мури поступне сушели, у церкви поодбивана ламперия и по цеглу обити малтер. Сахристия од школи, уходни простор под дзвоніцу и святиліще озноба омалтеровани и пошорени. Сахристия комплетно адаптована з меблью на сучасни способ. Пред церкву, на предклад парохії, Општина Богдановци направела явни паркинг котри од величного хасну за нащивительюх богослуженьюх. Же би ше церковни об'єкт лепше висушел, з церковней порти порезані шицки ядловци, а у другим крохаю тиж и ядловци цо були на драже, дзе место ядловцох, кед закончени роботи коло паркингу, посадзена алея явору. На турню и на чоло церкви положени три крижи наместо дотирвалих, од котрих два вецей ані не мали форму креста.

Окрем роботи на церкви, обновени и пошорени и други будинки у церковней порти: виронаучна сала, завитна каплічка, Салаков криж и студня. Надалей вибудована нова водоводна шахта и поставена нова мрежа у церковней порти, як предусловие за уцаговане можлівого зогриваня до церкви. Тиж струя вимесцена зоз слупох у церковним дворе на драгу и тераз идзе попод жем. Зоз тим ше достало на визулней краси об'єкту котри пред тим бул преплещены зоз дротами.

Вонкашня фасада робота котра окорунуе кожду обнову. Саніроване пукленінох и дотирвалих часцох мура, oddальоване материялох котри дзвигали влагу у мурох (стиродур), сушене отлучених мурох, нацаговане, з тей нагоди, ценшого малтеру, реконструкция дакедишніх прикраскох и орнаментох на будинку мушели ше квалитетно поробиц. Закончене фарбене у прибліжно жридлових ниянсох котри зме пренашли у зводу замурованого уходу на муре од улічки Грабик велью нам помогнул у вибору ниянсох фарби.

Коло церкви тиж пошорена зона дренажи зоз каменчками, а вец и направени нови дражки и нови плато котри витворени зоз фондох преітгранічного сотрудніцтва дзе зме були партнер римокатоліцкей парохії Св. Якова зоз Плавней, Р. Сербия. Коло церковней ограды посадзена лаванда котра окреме у ярніх и летних часох прикрашуе церковну

порту, як и нови лавки и жардинёри, котри заокружую ушорени плато опрез петровской 130-рочнай красавици, парохияльней церкви Покрову Пресвятей Богородици.

Най би нам служела ище на многая и благая літа!

о. Владимир Седлак

Привожене велького дзвону 1924. року до
Петровцю, сликоване у Вуковаре

Валяне старого олтару скорей преширийовання
церкви 1930. року

Преширийоване петровской церкви 1930. року

Преширенна церква 1930. року

Уж 1981. року було
видно же церкви було
потребне
обновиоване – винчне
Томислава Дудаша и
Марії Мудри

22.09.1991. петровска церква ґранатована у
Отечественей вояни

Церква под час обновйовання 2002. року

Поставянє крижа над святиліщом 2014. року

Турня скорей знімання 2017. року

Обкладанє шапки турні зоз плехом 2018. року

Турня порихтана за дзвиганє 2018. року

Чоло петровській церкви скорей обновйовання фасади 2021. року

Закончене вонкашнє обновене церкви 2023. року

Закончене вонкашнє обновене церкви 2023. року

Župa Krista Kralja Vukovar

Glavne sestre Bazilijanke u Vukovaru, vjeroučitelji u posjeti Rajevom Selu

U nedjelju 11. lipnja 2023. godine na liturgiji u 9 sati sudjelovale su i glavne sestre Bazilijanke iz Rima. Obišle su sestre koje se nalaze u Vukovaru i župnu crkvu Krista Kralja.

12. lipnja 2023. godine vjeroučitelji su obišli župu sv. Jozafata u Rajevom Selu. Župnik Oleg Zakaljuk održao je kratko predavanje o grkokatolicima i upoznao vjeroučitelje s obredom.

20. OBLJETNICA OD SMRTI O. DMITRA ŠTEFANJUKA

U subotu 22. srpnja 2023. godine ispred kapelice kod kuće o. Dmitra Štefanjuka služena je panahida za pokoj njegove duše. Nakon panahide u 18 sati služena je zadušna liturgija u župnoj crkvi Krista Kralja. Liturgiju je predvodio dekan slavonsko srijemski o. Roman Stupjak župnik u Mikluševcima i Berku. Lijepu propovijed narodu izrekao je fra Niko Josić, gvardijan iz Dubrava. Također, u nedjelju 23. srpnja 2023. godine u 9 sati služena je sveta liturgija s panahidom.

Koncerti križevačkog Katedralnog zbora i Katedralnog zbora iz Užhoroda

9. rujna 2023. godine u crkvi Krista Kralja križevački katedralni zbor održao je koncert. Prekrasnim glasovima članovi zbora izveli su razne duhovne pjesme.

U rujnu našu župnu zajednicu posjetili su gosti iz Ruskog Krstura. Ruski Krstur je naselje u općini Kula u Zapadnobačkom okrugu u Vojvodini. To je mjesto većinom naseljeno Rusinima grkokatolicima. Župnik župe Krista Kralja o. Oleg Zakaljuk pokazao je gostima župnu crkvu, slike kako je crkva izgledala prije Domovinskog rata. Nove paneo koji su postavljeni ispred župne crkve i ispred samostana časnih sestri Bazlijanki u Vukovaru.

Katedralni zbor iz Užgoroda održao je koncert duhovne glazbe u Crkvi sv. Antuna Padovanskog u Antinu. Ove godine Antin je seoska prijestolnica Vukovarsko-srijemske županije u 2023. godini. Nakon koncerta obišli su Acin salaš u Tordincima.

Mini nogometni turnir svećeničkih reprezentacija

Po prvi puta župa Krista Kralja u Vukovar zajedno sa svojim župnikom o. Olegom Zakaljukom organizator je Mini nogometnog turnira svećeničkih reprezentacija. Turnir je održan 27. listopada 2023. s početkom u 10 sati u sportskoj dvorani u Borovu naselju.

Sudjelovale su svećeničke reprezentacije Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Ukrajine i Grad Vukovar. Turnir su otvorile reprezentacije Grada Vukovara i reprezentacija Ukrajine gdje su domaćini slavili. Zatim reprezentacija Hrvatske i Bosne i Hercegovine gdje je slavila reprezentacija Hrvatske. Za treće mjesto igrale su reprezentacije Ukrajine i Bosne i Hercegovine te je treće

ostali su nekoliko dana, služili su svete mise i večernje zajedno s o. Olegom i zajedno s našom župnom zajednicom slavili kirbaj Krista Kralja.

Svećenici iz Ukrajine došli su iz najzapadnije grkokatoličke eparhije u Ukrajini iz Mukačevske eparhije te su obišli grad Vukovar, vukovarske muzeje te vukovarski vodotoranj.

Dani sjećanja na žrtvu Vukovara u župi Krista Kralja

Vukovar je posebno tužan u studenom. Svake godine prisjećamo se višemjesečne opsade i uništenja grada i pada Vukovara 18. studenog 1991. godine. Službeno u Republici Hrvatskoj 18. studeni je državni blagdan i neradni dan – Dan sjećanja na žrtve Domovinskog rata i Dan sjećanja na žrtvu Vukovara i Škabrnje.

Liturgiju zadušnicu za sve poginule i umrle grkokatolike i sve žrtve Domovinskog rata u župnoj crkvi Krista Kralja 21. studenog 2023. godine u 18 sati služio je križevački vladika Milan Stipić. Također, 21. studeni je i blagdan

mjesto osvojila reprezentacija Bosne i Hercegovine. Finalnu utakmicu igrali su Grad Vukovar i svećenička reprezentacija Hrvatske. Na ovogodišnjem mini nogometnom turniru prvo mjesto osvojila je svećenička reprezentacija Hrvatske.

Selekcija Ukrajine došla je s 9 svećenika, a predovio ju je o. Mirroslav Sipka. U gradu Vukovaru

ostali su nekoliko dana, služili su svete mise i večernje zajedno s o. Olegom i zajedno s našom župnom zajednicom slavili kirbaj Krista Kralja.

Uvoda presvete Bogorodice u Hram. Arhijerejska liturgija i panahida služena je za sve duše poginulih grkokatolika vukovarske i drugih grkokatoličkih župa u istočnoj Slavoniji te za sve žrtve Domovinskog rata.

Uz vladiku Stipiću suslužili su vukovarski grkokatolički župnik o. Oleg Zakanjuk, vukovarski rimokatolički župnik fra Tonio Vučemilović, petrovački župnik o. Vladimir Sedlak, gvardijan franjevačkog samostana iz Dubrava fra Niko Josić, o. Miroslav Barnycko, umirovljeni svećenik o. Vladimir Magoč te đakoni o. Antonij Pajić i o. Joao Miguel iz Brazila.

Liturgiju je pjevao Katedralni zbor iz Užgoroda, iz Mukačevske eparhije u Ukrajini. Dirigent Katedralnog zbora je o. Sviatoslav Zadorozhny.

Liturgiji su nazočili brojni vjernici, izaslanica ministarstva branitelja Tatjana Krezo Gavrić, izaslanici gradonačelnika grada Vukovara, Kristina Bilić i Darko Dimić, načelnik općine Tompojevci g. Milan Grubač.

U svojoj propovijedi vladika Milan Stipić govorio je o onome najdragocjenijem, o vlastitom životu, koji su ljudi dali za slobodu i mir svoje zemlje te kako je naša dužnost iskazati poštovanje prema žrtvama. U Istočnoj Slavoniji tijekom agresije na Republiku Hrvatsku poginulo je puno grkokatolika koji su po narodnosti bili Rusini, Ukrajinci i Hrvati. Poginuli su kao hrvatski branitelji, a isto tako bilo je i onih koji su poginuli kao civili. Mi kao kršćani sve svoje traume i sve зло koje nas pogodi, pa i teške gubitke trebamo promatrati kroz Krista i njegov križ. Krist je za nas umro na križu i kao pravednik uskrsnuo svojim evanđeljem ljubavi, mira i čovjekoljublja. On je jedini koji

nam može dati mir i smisao naših ovozemaljskih patnji. Molimo se za mir cijelog svijeta, molimo za mir u nama i oko nas. Nastavljamo živjeti, popravljati i graditi, a sve to može sa Kristom koji je jedini istinski darovatelj mira.

Nakon arhijerejske liturgije u prostorijama župne crkve otvorena je izložba Nenada Barinića „Domovinski rat u stripu”, u kojoj su sudjelovali i članovi moto kluba Golubica iz Vukovara.

Marija Zakaljuk

Kruh naš svagdanji

Хлеб наш насущни

Afrička svinjska kuga ove godine ekonomski je destabilizirala brojna OPG

ASK je zarazna bolest s razornim posljedicama, a pogađa domaće i divlje svinje. Virus je potpuno bezopasan za ljude, no u brojnim je zemljama prouzročio znatne društveno-gospodarske probleme. Područja pogodjena afričkom svinjskom kugom bilježe osjetne finansijske gubitke zbog gubitka životinja, ograničenja u pogledu izvoza životinja i mesa te troškova koje donose mjere za suzbijanje bolesti. Bolest je jako teško iskorijeniti, a borba s bolešću može potrajati godinama.

2007. godine ASP je teretnim brodom dovezena iz Afrike u Gruziju. Odatle se bolest životinja proširila u: Ukrajinu, Bjelorusiju, Rusiju, Estoniju, Latviju, Litvu, Poljsku i Njemačku. U 2014. godini bolest se pojavila u istočnim članicama Europske unije.

Od prve pojave ASK na području EU 2014. godine, bolest se proširila na veliki broj država članica te je od početka godine do 15. lipnja 2023. godine u EU sustav prijave bolesti ADIS prijavljeno 255 žarišta ASK u domaćih svinja (Njemačka 1, Grčka 3, Italija 3, Moldavija 15, Poljska 5, Rumunjska 94, Srbija 131 i Ukrajina 3).

Za Hrvatsku je posebno zabrinjavajuća situacija u susjedstvu u kojem je do 15. lipnja ove godine u Srbiji prijavljeno čak 131 izbijanja ASK u domaćih svinja i 180 slučajeva u divljih svinja, a 22. lipnja 2023. godine ASK je potvrđena i u susjednoj Bosni i Hercegovini kod jedne domaće svinje.

Uzročnik bolesti je DNA virus s ovojnicom. Divlje svinje su glavni izvor zaraze za domaće svinje, a virus je izrazito otporan na vanjske uvjete i ostaje dugotrajno prisutan u okolišu na zaraženom području.

Do danas nije razvijeno cjepivo protiv ASK te nema drugog načina iskorjenjivanja u slučaju pojave ASK, osim provedbe strogih mjera kontrole, uključujući usmrćivanje domaćih svinja na zaraženim gospodarstvima.

U slučaju usmrćivanja domaćih svinja, posjednici imaju pravo na naknadu štete isplaćenu iz sredstava državnog proračuna, pod uvjetom da su na gospodarstvu provedene sve propisane preventivne mjere.

Klinički znakovi i stope smrtnosti mogu varirati ovisno o virulenciji virusa i tipu/vrsti svinje: Akutni oblik bolesti karakterizira visoka temperatura, gubitak apetita, krvarenja na koži (crvenilo kože na ušima, trbuhi i nogama), ubrzano disanje, tromost, pobačaj u gravidnih krmača, povraćanje, proljev (ponekad krvav) i uginuće unutar 6 – 13 dana (pa i do 20 dana). Stope smrtnosti mogu biti i do 100%.

Subakutni i kronični oblik manifestira se sličnim simptomima kao i akutni, u blažem obliku, ali koji mogu biti izraženi mnogo duže. Simptomi kronične bolesti uključuju gubitak težine, povremenu vrućicu, respiratorne znakove, kronične kožne čireve i arthritis. Stope smrtnosti su niže, no još uvijek mogu varirati od 30% do 70%.

Načini širenja bolesti:

- kontakt zaraženih i zdravih svinja
- ishrana svinja pomijama u kojima ima kontamiranih ostataka hrane
- kontaminirana hrana i voda
- inficirani krpelji
- odjeća i obuća
- kontaminirani predmeti i oprema, prijevozna sredstva
- stajnjak
- leševi uginulih i zaklanih životinja
- glodari, insekti, ptice.

Simptomi zaraženih svinja

Temeljita dezinfekcija nakon eutanazije zaraženih svinja

Posljedice mjera i eutanazije svinja u zahvaćenom području

Osiromašeni poljoprivrednici u Vukovarsko-srijemskoj županiji su se nakon tjedana borbe protiv afričke svinjske kuge pobunili i organizirali u sindikat poljoprivrednika kako bi zaštitili svoja kućanstva i osigurali pravo na klanje nezaraženih svinja iz vlastitog uzgoja bez obzira na vrstu farme na kojoj su zdrave svinje uzgojene. U više navrata pozivali su predstavnike Vlade i Ministarstva poljoprivrede, ali pomak i dogovor u korist seljaka nije postignut te su odlučili blokirati ceste i granične prijelaze.

Seljaci iz Vukovarsko-srijemske županije blokirali su cestu koja vodi prema graničnom prijelazu s BiH Županja – Orašje. Nezadovoljni načinom i mjerama kojima se Hrvatska bori protiv afričke svinjske kuge, seljaci su s 30-ak traktora prepriječili cestu pred graničnim prijelazom i tako zaustavili promet.

Paralelno s time, najavili su kako će biti blokirane i ceste u drugim dijelovima istočne Hrvatske, točnije na cesti koja vodi prema graničnom prijelazu sa Srbijom, Tovarnik – Šid, zatim kod naplatnih kućica kod Nove Gradiške, u Slavonskom Šamcu te u Potnjanima.

„Nećemo se povući dok se ne ispune naši zahtjevi, a to je hitan prekid eutanazije zdravih svinja, da se omogući prometovanje zdravih svinja i da se dozvole svinjokolje”, izjavili su poljoprivrednici. Blokada granica i cesta

prekinuta je nakon dogovora s ministricom poljoprivrede i Vladom RH nakon 15 dana.

Pojava ptičje gripe

Da situacija bude još komplikiranija, posljednjih tjedana početkom studenoga u Brodsko- posavskoj županiji u općini Oriovac, detektirana je pojava ptičje gripe uslijed koje je eutanazirana farma s 19.000 purana spremnih za klanje, namijenjenih ovogodišnjoj Božićnoj konzumaciji.

Ptičja gripa je naziv za zaraznu bolest ptica uzrokovana virusom influence (gripe) tipa A, a koji se najčešće pronalazi u guskama, patkama i domaćoj peradi. Premda rijetko, virus u određenim slučajevima može zaraziti i čovjeka, a izrazito patogeni sojevi virusa nerijetko mogu dovesti i do smrtnog ishoda.

Virus koji uzrokuje ptičju gripu jest virus influence tip A, što je virusni uzročnik iz obitelji *Orthomyxoviridae* koji od genetskog materijala sadrži ribonukleinsku kiselinu (**RNA**). Morfološke značajke svih tipova virusa influence su slične pa se tako na lipidnoj ovojnici i ovog virusa nalaze dva različita i vrlo važna glikoproteina – hemaglutinin (označen slovom H) i neuraminidaza (označen slovom N). S obzirom da oni omogućavaju prijanjanje

virusa na stanicu domaćina te posljedični ulazak u unutrašnjost stanice, upravo se ovi glikoproteini smatraju glavnim čimbenicima virulencije virusa ptičje gripe (kao i drugih virusa influence A).

Ovisno o različitim varijantama hemaglutinina i neuraminidaze moguće je odrediti različite podtipove virusa, pa tako razlikujemo nisko patogene i izrazito patogene oblike ptičje gripe – sukladno jačini bolesti koju izazivaju u peradi. Izrazito patogeni oblici ptičje gripe uzrokovane su varijantama hemaglutinina H5 i H7, a praktički uvijek dovode do smrti određenih vrsta zaražene peradi unutar 48 sati. S druge strane, nisko patogeni oblici mogu dovesti do epidemija u peradi, ali uglavnom nisu povezani s težim prezentacijama bolesti.

Izrazito patogeni oblici ptičje gripe mogu dovesti do smrti određenih vrsta zaražene peradi unutar 48 sati.

Epidemiologija i načini prijenosa

Prvi slučaj prijenosa ptičje gripe s ptice na čovjeka zabilježen je 1997. godine tijekom epidemije ove bolesti u Hong Kongu. Ozbiljna bolest dišnog sustava zabilježena je kod 18 ljudi zahvaćenih navedenom epidemijom, od kojih je šest preminulo. Od 2003. godine više od 700 slučajeva ljudske infekcije (uzrokovane izrazito patogenim oblicima virusa azijskog porijekla) prijavljeno je Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji. U velikog broja tih pacijenata, bolest pokazuje agresivan klinički tijek s brzim pogoršanjem općeg statusa i visokom smrtnošću.

Nakon inkubacije koja traje između dva do osam dana, javljaju se početni simptomi kao što su visoka temperatura (viša od 38°C), kašalj, grlobolja, a u teškim slučajevima respiratori distres sindrom kao posljedica virusne upale pluća. Proljev, povraćanje, bol u trbuhi i prsima te krvarenje iz nosa i desni također se navode kao rani simptomi u nekih pacijenata. Može doći i do akutnog encefalitisa, tj. do virusne upale mozga. Neki bolesnici također imaju manjak trombocita (trombocitopeniju) te produljeno protrombinsko vrijeme. Naravno, ako je infekcija uzrokovana nisko patogenim oblikom ptičje gripe, može se javiti blaža, samoograničavajuća infekcija dišnog sistema.

Postavljanje dijagnoze

S obzirom da klinička prezentacija ptičje gripe može biti vrlo nespecifična, u postavljanju dijagnoze je od izuzetne važnosti temeljito uzeti anamnezu gdje se moraju ispitati bilo kakvi slučajevi kontakt s bolesnim ili mrtvim

pticama. Naravno, za konačnu potvrdu dijagnoze koristi se spektar mikrobioloških pretraga – od izolacije virusa u staničnoj kulturi ili pilećem embriju, do visoko osjetljivih i specifičnih molekularnih metoda (kao što je lančana reakcija polimerazom ili PCR). Ponekad se koriste i brzi testovi koji se temelje na dokazu antiga, ali je njihova dijagnostička vrijednost manja od molekularnih metoda koje polako (ali sigurno) postaju zlatni standard. Uzorci koji nam koriste u dijagnostici su brisevi nosa i ždrijela, ispirak nosnog ždrijela, kao i bronhoalveolarni lavat.

Liječenje i prevencija ptičje gripe

Zaraza virusom ptičje gripe može se tretirati standardnim lijekovima koji se koriste u terapiji gripe, premda su opisani podtipovi koji su stekli mutacije i posljedičnu rezistenciju na inhibitore M2 ionskih kanala (amantadin i rimantadin). Vrlo popularni inhibitori neuraminidaze (posebice oseltamivir) su i dalje učinkoviti u liječenju ptičje gripe jer smanjuju trajanje virusne replikacije, no za maksimalni terapijski učinak morali bi se primijeniti na samom početku bolesti (idealno u prvih 48 sati).

Osim antivirusnog liječenja provodi se i **standardno simptomatsko liječenje**, premda treba naglasiti kako se izbjegava primjena acetilsalicilne kiseline kako ne bi došlo do razvoja Reyeovog sindroma kod djece. Ako dođe do pojave respiratornog distres sindroma, nerijetko je potrebno zbrinjavanje u jedinici intenzivne medicine te pružanje dostačne respiratorne potpore. Davanje kortikosteroida se ne preporučuje.

Standardne kontrolne mjere kod epidemija su uništavanje zaražene (ali i potencijalno izložene) peradi, kao i provođenje mjera karantene. Uvođenje sanitarnih i biosigurnosnih mjera na farme također u određenoj mjeri štiti od infekcije ptičjom gripom i njenog širenja. Učinkovito cjepivo protiv virusa ptičje gripe još uvijek nije razvijeno, stoga se preporučuje kemoprofilaksa u vidu uzimanja oseltamivira kroz tjedan dana za sve osobe koje su bile u kontaktu s nekim od sojeva ovog virusa.

Premda virus ptičje gripe zasad izuzetno rijetko prelazi na čovjeka, svojstvo brze mutacije svih virusa influence te visoka smrtnost zabilježena u dosada-

šnjim slučajevima znači da se ptičju gripu ne smije isključiti jer je i ona potencijalni kandidat za izazivanje nove epidemije u ljudi. Kako cjepivo još uvijek nije razvijeno, a rutinsko cijepljenje protiv cirkulirajućih sojeva gripe ne pruža adekvatnu zaštitu od infekcije ptičjom gripom, jedini terapijski pristup su još uvijek inhibitori neuraminidaze. Nacionalni centri i Svjetska zdravstvena organizacija stoga moraju zajedničkim naporima pratiti sve zabilježene slučajeve (kako u ljudi, tako i životinja), a istraživački rad na cjepivu za ptičju gripu bi se morao nastaviti.

U znak potpore svinjogojcima i peradari su započeli prosvjed u blizini izlaza na autocestu A3 kod Lužana, u općini Oriovac gdje je ovih dana zbog ptičje gripе eutanazirano više od 19.000 purana.

Simptomi su iznenadna uginuća te je po prijavi na sumnju ptičje gripе državni inspektorat naredio zabranu prometovanja purana iz zaraženog gospodarstva, te će preventivnom eutanazijom usmrtiti oko 19 000 purana.

Antun Hardi

Izvor: internetske stranice

SADRŽAJ – ЗМИСТ

DRUŠTVO I POLITIKA / ДРУЖТВО И ПОЛИТИКА

Виберанки за членох радох и представительох националных меншинох у Републики Горватскай - Марияна Джуджар	5
Novi saziv Savjeta za nacionalne manjine i novi predsjednik Tibor Varga - Zvonko Kostelnik	8
Razgovor s povodom - Stojan Obradović	11

KULTURA I PROSVJETA / КУЛТУРА И ПРОСВИТА

30 роки роботи КД Русинох Винковци - Вера Зелинац	19
Културно-уметніцке дружтво „Яким Г'овля“ у 2023.р. - Леся Мудри	26
Найактивнейша музична секция - Любица Гаргай	31
КУД „Яким Гарди“ Петровци зоз велічезними успіхами и у 2023. року - Звонко Костелник .	37
2023. ювілейни рок за КУД Руснацох Осиєк – 40 роки існовання - Агнетка Балатинац .	46
Бали „Рушняка“ цеком 20 роки існовання - Владимир Провчи	52

LITERATURA / ЛІТЕРАТУРА

Агнетка Балатинац „Шлідом... ваших животних приповедкох“ - Вера Зелинац	64
Оксана Тимко Дітко „Присловніки у руским языку“ - Вера Зелинац	66
Владимир Провчи „Фарби живота“ - Вера Зелинац	68
Івана Бики „Як пони виратовал Крачун“ - Вера Зелинац	69
Нада Павлин Батакович „Писні зоз прискринки“ - Вера Зелинац	70
Огњогасци - Томислав Мишир	72
Пияц у Вуковаре - Томислав Мишир	79
Дакеди було - Желько Гаргай	82
Вуковар и єдна приповедка - Панонска морнарка	90
Najbolji domaći i strani autori za djecu i mlade - Andreja Magoč	91
вицерпени цинї / iscrpljene sjene - Любица Гаргай	95
чи мам право / imam li pravo - Любица Гаргай	96
Циклуси / Ciklusi - Агнетка Костелник Балатинац	97
Там дзешка, дзе лем памятки биваю / Tamo negdje, gdje samo sjećanja stanju - Агнетка Костелник Балатинац	98

POVIJEST I S UVREMENOST / ИСТОРИЯ И СУЧАСНОСЦ

Da se ne zaboravi – IV. dio - skupina autora	105
Оркански витор и моцни диждј два раз потрафели Миклошевци - Агнетка Балатинац .	125
Мало јест таких старих цо ја - Любица Гаргай	129
Јак ше зоз кушик машти достава случај - Давид Морган	139

IZ DUHOVNOG ŽIVOTA / З ДУХОВНОГО ЖИВОТА

На славу Богу и чесц својому роду - о. Владимир Седлак	145
Župa Krista Kralja Vukovar - Marija Zakaljuk	175

KRUH NAŠ SVAGDANJI / ХЛІБ НАШ НАСУШНИ

Afrička svinjska kuga ove godine ekonomski je destabilizirala brojna OPG - Antun Hardi	163
--	-----

5. САКНАМ штанд Союзу Русинох РГ

КУД Руснацох Цвельфериі зоз Райового Села

